

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Rijksbegroting 2019

V Buitenlandse Zaken

Van ons allemaal **Voor ons allemaal**

Vergaderjaar 2018–2019

35 000 V

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2019

Nr. 1

VOORSTEL VAN WET

18 september 2018

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat ingevolge artikel 105 van de Grondwet de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Rijk bij de wet moet worden vastgesteld en dat artikel 2.1 van de Comptabiliteitswet 2016 bepaalt welke begrotingen tot de rijksbegroting behoren;

Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

De bij deze wet behorende departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2019 wordt vastgesteld.

Artikel 2

De vaststelling van de in artikel 1 bedoelde begrotingsstaat geschieft in duizenden euro's.

Artikel 3

Deze wet treedt in werking met ingang van 1 januari van het onderhavige begrotingsjaar. Indien het Staatsblad waarin deze wet wordt geplaatst, wordt uitgegeven op of na deze datum van 1 januari, treedt zij in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van dat Staatsblad en werkt zij terug tot en met 1 januari.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Buitenlandse Zaken,

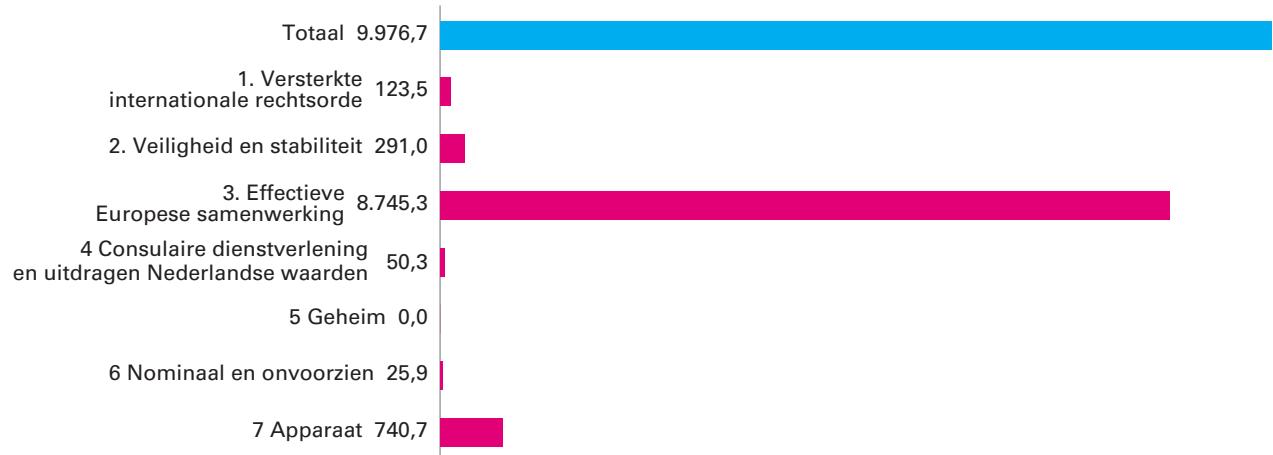
Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2019

Departementale begrotingsstaat (V) behorende bij de Wet van ....., Stb. ....

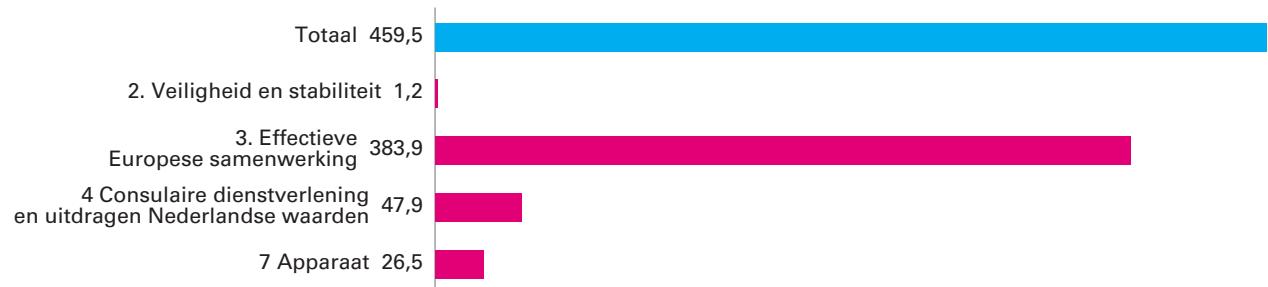
Begroting 2019 Ministerie van Buitenlandse Zaken

(bedragen in EUR 1 000)	(1)		
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		
	verplichtingen	uitgaven	ontvangsten
TOTAAL	9.742.702	9.976.656	459.511
Beleidsartikelen			
1 Versterkte internationale rechtsorde	105.487	123.487	
2 Veiligheid en stabiliteit	275.449	291.000	1.242
3 Effectieve Europese samenwerking	8.520.360	8.745.255	383.929
4 Consulaire dienstverlening en uitdragen Nederlandse waarden	51.762	50.306	47.890
Niet-beleidsartikelen	789.644	766.608	26.450
5 Geheim	0	0	
6 Nominaal en onvoorzien	25.868	25.868	
7 Apparaat	763.776	740.740	26.450

Begrote uitgaven naar beleidsterrein voor 2019 (EUR 9.976,7 miljoen)

Begrote ontvangsten naar beleidsterrein voor 2019 (EUR 459,5 miljoen)

Vergaderjaar 2018–2019

35 000 V

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2019

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOOR- STEL	2
B.	BEGROTINGSTOELICHTING	3
1.	LEESWIJZER	3
2.	BELEIDSAGENDA	7
2.1	Belangrijkste beleidsmatige mutaties	18
2.2	Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven in 2019	21
2.3	Meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen	24
2.4	Overzicht risicoregelingen	25
3.	BELEIDSARTIKELEN	26
	Artikel 1. Versterkte internationale rechtsorde	26
	Artikel 2. Veiligheid en stabiliteit	31
	Artikel 3. Effectieve Europese samenwerking	39
	Artikel 4. Consulaire dienstverlening en uitdragen Nederlandse waarden	45
4.	NIET-BELEIDSARTIKELEN	52
	Artikel 5. Geheim	52
	Artikel 6. Nominaal en Onvoorzien	53
	Artikel 7. Apparaat	54
5.	BIJLAGEN	59
	Bijlage 1: Verdiepingshoofdstuk	59
	Bijlage 2: Moties en toezeggingen in het vergaderjaar 2017/2018	63
	Bijlage 3: Overzicht subsidies Buitenlandse Zaken	75
	Bijlage 4: Evaluatie- en overig onderzoek	77
	Bijlage 5: Lijst van afkortingen	81

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETVOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel uitmaken van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor het jaar 2019 vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten vormen samen de Rijksbegroting voor het jaar 2019. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten voor het jaar 2019 vastgesteld. De in de begroting opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Buitenlandse Zaken,

S.A. Blok

B. BEGROTINGSTOEPLICHTING

1. LEESWIJZER

Deze leeswijzer gaat in op de opbouw van de beleidsagenda, de beleidsartikelen en de overige onderdelen van de begroting.

Algemeen

Buitenlandse betrekkingen zijn een zaak van het Koninkrijk der Nederlanden: Nederland in Europa en in het Caribisch gebied (de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba), alsmede de Caribische Koninkrijkslanden Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Waar deze begroting spreekt over «Nederland» of «Nederlands» wordt daarmee bedoeld: «(van) het Koninkrijk der Nederlanden», tenzij het gaat om zaken die specifiek het land Nederland betreffen, zoals het EU-lidmaatschap, ontwikkelingssamenwerking, NAVO-lidmaatschap en Nederlandse beleidsuitvoering.

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken is een Koninkrijksministerie en de Minister is een Koninkrijksminister. Dat betekent dat niet alleen de belangen van Nederland behartigd dienen te worden, maar ook van de Caribische Koninkrijkslanden. Het is dan ook de inzet van Buitenlandse Zaken, inclusief het postennet, om de belangen van alle vier de autonome Koninkrijkslanden op het gebied van buitenlandse betrekkingen zo optimaal mogelijk te incorporeren in het bredere buitenlandbeleid van het Koninkrijk.

Groeiparagraaf

De beleidsagenda wordt afgesloten met een risicoparagraaf bestaande uit een overzicht van de risicoregelingen en een toelichting daarop. Tot en met de begroting voor 2018 was deze uit praktische overwegingen opgenomen in de memorie van toelichting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Met ingang van de memorie van toelichting 2019 wordt een splitsing gemaakt tussen de regelingen van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Daarom zijn de garanties voor de Ontwikkelingsbank van de Raad van Europa nu afzonderlijk opgenomen in de risicoparagraaf van de memorie van toelichting bij de begroting van Buitenlandse Zaken.

Beleidsagenda

De beleidsagenda bevat de politieke hoofdlijnen van het buitenlandbeleid van de regering. De beleidsagenda bevat een overzicht van de meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen en de belangrijkste beleidsmatige mutaties ten opzichte van de memorie van toelichting 2018, inclusief de mutaties uit de [eerste suppleatoire begroting 2018](#).

Beleidsartikelen

Aanpassing indeling BZ begroting aan de politieke ontwikkelingen

In de begroting 2019 hebben enkele aanpassingen plaatsgevonden in de beleidsartikelen om de doelstellingen van het buitenlands beleid in lijn te brengen met Regeerakkoord Rutte III. Hieronder een weergave wat er met ingang van deze begroting wijzigt:

Artikel	Was (begroting 2018)	Wordt (begroting 2019 e.v.)
Beleidsartikel 1	Versterkte internationale rechtsorde, eerbiediging mensenrechten en een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor internationale organisaties	Versterkte internationale rechtsorde
Subartikel 1.3 (voorheen art. 4.5)	Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor internationale organisaties in Nederland	Gastlandbeleid internationale organisaties
Subartikel 2.2	Bestrijding en terugdringing van internationaal terrorisme en vormen van internationale criminaliteit	Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme.
Subartikel 2.3	Bevordering van ontwapening en wapenbeheersing, bestrijding van proliferatie van massavernietigingswapens en het voeren van een transparant en verantwoord wapenexportbeleid	Wapenbeheersing
Beleidsartikel 3	Effectieve Europese Samenwerking	Effectieve Europese Samenwerking (deze aanpassing is eerder dit jaar via wijziging HGIS doelstellingen bekend gemaakt)
Subartikel 3.1	Een democratische, slagvaardige en transparante Europese Unie die haar burgers vrijheid, recht, veiligheid, welvaart en duurzame economische groei biedt	Afdrachten aan de Europese Unie
Subartikel 3.2	Een effectief, efficient en cohorent optreden van de Unie ten opzichte van derde landen en regio's, inclusief ontwikkelingslanden	Europees Ontwikkelingsfonds
Subartikel 3.4	Versterkte Nederlandse positie in de Unie van 28	Versterkte Nederlandse positie in de Unie
Beleidsartikel 4	Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen	Consulaire dienstverlening en uitdragen Nederlandse waarden
Subartikel 4.1	Op basis van eigen verantwoordelijkheid consulaire dienstverlening bieden aan Nederlanders in het Buitenland	Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland
Subartikel 4.4	Het inzetten van Publieks-diplomatie door het Postennetwerk en BZ om het beeld van Nederland in het Buitenland te versterken en op een positief realistische manier uit te dragen	Uitdragen Nederlandse waarden en belangen

In de beleidsartikelen staan de volgende onderdelen per begrotingsartikel verder uitgewerkt:

A: Algemene doelstelling

Elk beleidsartikel begint met de algemene doelstelling (titel van het beleidsartikel) met een korte toelichting.

B: Rol en verantwoordelijkheid

De rol en de verantwoordelijkheid van de Minister wordt beschreven aan de hand van de volgende categorieën: stimuleren, financieren, regisseren en uitvoeren.

Volgens het uitgangspunt van verantwoord begroten zijn er alleen kwantitatieve indicatoren bij resultaatverantwoordelijkheid. Een indicator onderbouwt de resultaatverantwoordelijkheid van de Minister op het gebied van de consulaire dienstverlening (beleidsartikel 4). Op de overige beleidsterreinen van Buitenlandse Zaken heeft de Minister een stimulerende of financierende rol, en in sommige gevallen een regisserende rol. De mogelijkheden voor kwantitatieve effectmeting voor de meeste beleidsterreinen van Buitenlandse Zaken zijn dan ook beperkt. Kenmerkend is de internationale context waarin veel spelers en factoren de doelbereiking beïnvloeden. Vaak is er een gezamenlijke inspanning

waarbij het weinig zinvol is (een deel van) de resultaten toe te rekenen aan Nederland, dat een deel van de input heeft verzorgd. Kwaliteitsbewaking van de beleidsuitvoering vindt plaats door middel van periodieke beleidsdoorlichtingen.

C: Beleidswijzigingen

Dit is een overzicht van belangrijke wijzigingen als gevolg van nieuw regeringsbeleid, evaluatie of voortschrijdend inzicht. Daar waar sprake is van beleidswijzigingen die in beleidsnotities zijn verschenen, is verwezen naar de betreffende notitie met het Kamerstuk.

D1: Budgettaire gevolgen van beleid

In het kader van «verantwoord begroten» presenteren departementen de financiële inzet op instrumentniveau. Het aantal activiteiten en het aantal financiële instrumenten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken inclusief het postennet is aanzienlijk. In sommige gevallen zijn de instrumenten nog niet bekend, omdat de programma's na het verschijnen van de begroting starten en dan duidelijk wordt hoe financiering plaatsvindt.

D2: Budgetflexibiliteit

Per begrotingsartikel is aangegeven welk percentage van de begroting juridisch is vastgelegd. Als onderdeel van verantwoord begroten wordt alleen de juridische verplichting voor het begrotingsjaar opgenomen. Ook wordt toegelicht hoe de juridische verplichting op artikelonderdeel is ingevuld. Aanvullend hierop is, in lijn met de rijkbrede begrotingsvoorschriften, gekozen om toe te lichten hoe de niet-juridisch verplichte middelen naar verwachting zullen worden ingezet. Dit overzicht staat onder hoofdstuk 2.2 van de begrotingstoelichting.

E: Toelichting op de financiële instrumenten

Deze toelichting geeft per artikelonderdeel inzicht in de financiële instrumenten, zoals in de tabel onder D zijn opgenomen.

Overige onderdelen van de begroting

Na de vier beleidsartikelen volgen de drie niet-beleidsartikelen en het verdiepingshoofdstuk. De niet-beleidsartikelen zijn het verplichte artikel 5 «geheim», artikel 6 «nominaal en onvoorzien» waarin de reserveringen voor loon- en prijsindexatie binnen de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) staan opgenomen en artikel 7 «apparaat» waarin een splitsing is aangebracht tussen personele- en materiële uitgaven. Ten slotte volgen vijf bijlagen: het verdiepingshoofdstuk met informatie over andere nog niet toegelichte beleidsmatige mutaties onder de beleidsagenda, de lijst met moties en toezeggingen aan de Kamer, het subsidieoverzicht, de evaluatie- en onderzoekstabel en de lijst met afkortingen.

De relatie met de HGIS-nota

Samen met de departementale begrotingen wordt ook de HGIS-nota aan de Staten-Generaal gepresenteerd. Deze omvat naast de HGIS uitgaven en ontvangsten van Buitenlandse Zaken ook buitenlanduitgaven en ontvangsten van de andere ministeries. Deze bundeling bevordert de samenhang en samenwerking die voor een geïntegreerd en coherent buitenlandbeleid van belang zijn. De nota over de HGIS bevat een overzicht van de belangrijkste programma's en uitgaven voor het buitenlandbeleid, waaronder een overzicht van de begrotingsontwikkelingen binnen de HGIS en bijlagen die alle buitenlanduitgaven overzichtelijk presenteren, zoals een totaaloverzicht van de buitenlanduitgaven die

als officiële ontwikkelingshulp (ODA) kwalificeren. In de HGIS-nota wordt daarnaast op hoofdlijnen inzicht gegeven in de internationale klimaatfinanciering 2019 en de internationale inspanningen op migratie in 2019.

2. BELEIDSAGENDA 2019

Voor Nederland, wereldwijd

Ons Koninkrijk is nauw verbonden met de rest van de wereld. Wat ver weg gebeurt, raakt ons dichtbij. Denk aan terrorisme, vluchtingenstromen en klimaatverandering. Maar de wereld biedt ook kansen. Voor bedrijven, reizigers en studenten bijvoorbeeld.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken draagt bij aan een veiliger en welvarender Koninkrijk en steunt Nederlanders waar ook ter wereld. Samen met onze partners in Nederland, Europa en het buitenland zetten we ons 24/7 in voor een eerlijke en duurzame wereld. We staan pal voor Nederlandse belangen en universele waarden. Dat doen we door samen te werken met andere landen en internationale organisaties, bijvoorbeeld om mensenrechten te waarborgen en de *Sustainable Development Goals* te halen.

Ieder uur van de dag zijn we wel ergens op de wereld actief voor Nederlanders in het buitenland. Of ze daar nu wonen, werken, studeren of op vakantie zijn: wij staan voor ze klaar. Ook in geval van nood. Dit doen we vanuit Den Haag en via ons wereldwijde netwerk van 140 ambassades en posten. Overal dichtbij. Voor Nederland, wereldwijd.

Een wereld in verandering – buitenland is binnenland

Het gaat goed met ons land. Nederland zit economisch in de lift en behoort op veel terreinen tot de wereldtop. Denk aan persvrijheid, innovatie, het sociale vangnet, concurrentiekracht en internetdichtheid. Nederlanders zijn de afgelopen jaren steeds positiever geworden over de ontwikkelingen in eigen land, onder andere op economisch terrein.

De kansen die het buitenland biedt zijn overduidelijk. Nederland is een handelsland bij uitstek. Veel Nederlandse ondernemers investeren en handelen met het buitenland. Nederland kent een sterke oriëntatie op de open Europese markt en traditionele handelspartners, en krijgt een steeds sterker positie op de groemarkten buiten Europa. Voor de Caribische delen van het Koninkrijk liggen kansen vooral op het Westelijk Halfmond. Nederlanders genieten van de diversiteit aan internationale producten en diensten, gaan op vakantie in het buitenland, studeren en werken internationaal en hebben wereldwijd contact via sociale media. Nederland is een innovatief en hoogwaardig kennisland en heeft veel te bieden aan het buitenland, onder andere op het gebied van digitalisering. Nederland heeft tegelijkertijd baat bij internationale innovatiesamenwerking met andere kenniseconomieën. De democratisering van informatiestromen biedt nieuwe mogelijkheden voor burgerparticipatie en internationale samenwerking. De verbeterde aansluiting op internationale onderwijsystemen maakt wetenschappelijke kennisuitwisseling steeds makkelijker. En zorgt ervoor dat studenten over de grens ervaringen op kunnen doen.

De verwevenheid tussen buitenlandse en binnenlandse ontwikkelingen komt ook naar voren bij de verschuivingen in het geopolitieke en economische krachtenveld. De positie van ons Koninkrijk in de wereld verandert. Verschijnende machtsverhoudingen zetten de traditionele naoorlogse verhoudingen onder druk. Dat geldt ook voor de rol van multilaterale organisaties. Er is sprake van veranderend Amerikaans leiderschap, terwijl grootmachten als Rusland en China zich assertiever opstellen. Daarnaast komen nieuwe regionale mogendheden op die

wereldwijd invloed uitoefenen. Sommige buurlanden van de EU gedragen zich steeds assertiever en soms agressiever.

Ook in onze eigen samenleving is de «lange arm» van enkele landen soms ongemakkelijk dichtbij. Ongewenste inmenging vanuit het buitenland staat haaks op de integratiedoelstellingen van het kabinet en kan op gespannen voet staan met onze waarden. Ongewenste buitenlandse financiering van Nederlandse religieuze instellingen is een voorbeeld van dergelijke ongewenste buitenlandse beïnvloeding, net als de verspreiding van desinformatie door statelijke actoren. In de bilaterale betrekkingen die we met ons diplomatieke netwerk onderhouden, zoeken we actief de samenwerking waar sprake is van gedeelde belangen. Waar nodig gaan we de dialoog aan om verschillen van inzicht aan te kaarten. Ook binnen het multilaterale systeem schakelt Nederland op verschillende fronten, waaronder binnen de EU en de VN. Het Nederlandse lidmaatschap van de VN-Veiligheidsraad in 2018 heeft het Koninkrijk op de kaart gezet als serieuze partner voor vrede, rechtvaardigheid en ontwikkeling wereldwijd.

De verschuiving van de economische macht richting het Verre Oosten zet door. Het aandeel van de EU en de VS in de wereldeconomie is de afgelopen jaren verder afgenomen. De EU moet intern de zaken op orde hebben en eensgezindheid bewaren om stand te houden in dit verschuivende speelveld. De Brexit krijgt een grote invloed op de interne dynamiek van de EU. Mogelijk vermindert het politiek en economische gewicht van de Unie. Nederland zoekt in deze veranderende context in toenemende mate naar samenwerking met wisselende coalities binnen de EU.

Nederlanders maken zich meer zorgen om hun veiligheid dan een aantal jaar geleden, ondanks afgenoemde criminaliteitscijfers. Dit heeft te maken met buitenlandse veiligheidsdreigingen die ook in het binnenland doorwerken. Denk aan terroristische aanslagen, de gewelddadige conflicten in de ring rond Europa, militaire dreiging in het oosten van Europa, instabiliteit in de Caribische regio, ongewenste buitenlandse inmenging, cyberdreiging en de dreiging van chemische, biologische, radiologische en nucleaire wapens. Om de veiligheid van alle Nederlanders zo goed mogelijk te waarborgen, heeft het kabinet besloten intensiever in te zetten op veiligheid. Aan het begin van deze regeerperiode publiceerde het kabinet al een nieuwe Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie (GBVS). De ontwikkelingen in onder andere Syrië, Rusland, Turkije, Iran, Jemen, Libië, Venezuela, het Midden-Oosten vredesproces en de kwestie MH17 vragen in 2019 onverminderd onze aandacht.

Effectieve Europese samenwerking

Europa gaat in 2019 een jaar van veranderingen tegemoet. Oorzaken zijn de Brexit, de verkiezingen voor het Europees parlement, de installatie van een nieuwe Europese Commissie en de onderhandelingen over het volgende Meerjarig Financieel Kader (MFK).

Op 29 maart 2019 verlaat een lidstaat, zoals het er nu voor staat, voor het eerst in de geschiedenis de Europese Unie. Het vertrek van het Verenigd Koninkrijk (VK) raakt ons allemaal: de Unie als geheel maar zeker ook Nederland als toegangspoort tot het continent. Samen met onze Europese partners zet Nederland zich in voor goede en brede afspraken over het terugtrekkingsakkoord, de overgangsperiode en de toekomstige relatie met het VK. Onder het motto «*prepare for the worst, hope for the best*»

bereiden alle departementen zich voor op de uittreding. Daarbij houdt Nederland rekening met noodzakelijke voorbereidingen voor een *cliff edge Brexit* (*contingency planning*). Ook bereiden we ons voor op een nieuwe relatie met het VK (*preparedness*). De Minister van BZ treedt op als coördinerend bewindspersoon.

De Brexit laat zien dat draagvlak voor de Europese Unie niet vanzelf-sprekend is. De EU wekt vaak hoge verwachtingen die ze niet altijd waarmaakt. De realiteit van het leven van Europese burgers is soms ver verwijderd van de besluitvormingsprocessen in Brussel. De verkiezingen voor het Europees Parlement in mei 2019 en de vorming van een nieuwe Commissie zijn een nieuwe kans om deze afstand te verkleinen. Tegelijkertijd blijft een stevige rol van nationale parlementen essentieel voor het draagvlak.

Nederland wil voortrekker zijn binnen een daadkrachtige Europese Unie. Een Unie die in staat is om gezamenlijke uitdagingen het hoofd te bieden. Om resultaten te boeken die lidstaten alleen niet kunnen bereiken. Een Unie die bijdraagt aan duurzame welvaart, veiligheid en stabiliteit.

Daarvoor is het nodig dat we met alle lidstaten gemaakte afspraken naleven en de interne markt – motor van de economische groei – blijven versterken en verdiepen. Dit kan bijvoorbeeld door voortgang te boeken bij de totstandkoming van de digitale interne markt. Nederland is daarnaast ook voorstander van een eerlijke interne markt. De interne markt moet sociale standaarden respecteren, zoals gelijk loon voor gelijk werk op dezelfde plaats. Lidstaten kunnen van elkaar leren als het gaat om effectief sociaal en arbeidsmarktbeleid. Afspraak is afspraak, geldt ook voor het doorvoeren van structurele economische hervormingen en gezond begrotingsbeleid. Dit is cruciaal voor gezonde, competitieve en schokbestendige Europese economieën.

De onderhandelingen voor het volgende Meerjarig Financieel Kader bepalen in 2019 in belangrijke mate de Europese agenda. De uitkomst heeft grote invloed op wat burgers van de EU kunnen verwachten en op wat de EU kan doen om gezamenlijke uitdagingen aan te pakken. De Nederlandse inzet is duidelijk: het volgende MFK moet duurzamer zijn, moderner en meer toekomstgericht. Dat betekent: een sterkere reflectie van nieuwe prioriteiten zoals onderzoek en innovatie, veiligheid, migratie en klimaat en substantiële bezuinigingen op traditionele beleidsterreinen als landbouw en cohesie. Omdat een goed functionerende rechtsstaat een bijdrage levert aan het voorkomen van misbruik van EU-fondsen, is het van belang dat er een koppeling is tussen ontvangst van EU-middelen en naleving van rechtsstaatbeginselen. Het is logisch dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen, maar wel binnen de grenzen van redelijkheid. Nettobetalers als Nederland mogen niet dubbel opdraaien voor verhoging van de begroting én het wegvalLEN van het VK.

Een gezonde, daadkrachtige EU is ook bittere noodzaak voor de positie van Europa in de wereld. De EU is een wereldmacht in de internationale handel en dat moet zo blijven. Om de belofte van welvaart, veiligheid en stabiliteit waar te maken, is eensgezindheid binnen de EU nodig. Zonder eenheid, bijvoorbeeld over de kernwaarden van de Unie, kan de EU niet geloofwaardig optreden op het wereldtoneel. Nederland blijft zich inzetten voor een effectief Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid.

De uitdagingen voor de Europese Unie beginnen al direct aan de buitensgrenzen. Het blijft onrustig ten zuiden en ten oosten van de EU. De relatie met Rusland is gespannen en samenwerking met de VS is niet altijd meer vanzelfsprekend. De EU moet zich blijven engageren met de landen ten zuiden en oosten van haar grenzen en daarmee bijdragen aan veiligheid, stabiliteit en welvaart. Het nabuurschapsbeleid en het toetredingsproces zijn hierin belangrijke instrumenten waarbij een strikte conditionaliteit voorop staat. Gezien de huidige ontwikkelingen in Turkije blijven de toetredingsonderhandelingen met dit land feitelijk stil liggen.

Effectieve Europese samenwerking beperkt zich niet tot de Brusselse vergaderzalen: Nederland blijft zoeken naar versterking van de samenwerking met Duitsland, Frankrijk en de Benelux. Ook willen we bruggen slaan richting lidstaten waarmee we belangen of standpunten delen.

Migratie

Gezien de complexiteit van het migratievraagstuk heeft het kabinet besloten tot het formuleren van een integrale migratieagenda. Deze agenda zal de komende jaren leidend zijn voor de Nederlandse inspanningen op het gebied van migratie. De integrale benadering is opgesteld vanuit de gedachte dat overheidshandelen vanuit verschillende beleids terreinen in binnen- en buitenland een samenhangend geheel moet vormen. Het is noodzakelijk om beleid te ontwikkelen dat zich richt op alle delen van de migratieagenda, in samenwerking met alle relevante spelers.

De migratiedruk in Europa en in ons land heeft te maken met grondoorzaken in de landen van oorsprong. Denk aan instabiliteit en conflict, een onzekere politieke en economische situatie, mensenrechtenschendingen, grote bevolkingsgroei en urbanisering, de groeiende kloof tussen arm en rijk, en grondstoffen- en waterschaarste.

Het kabinet versterkt de komende jaren de diplomatische inspanningen om de grondoorzaken van irreguliere migratie aan te pakken. Maar migratie is meer dan alleen irreguliere en asielmigratie. Arbeidsmigranten die naar Nederland komen leveren een waardevolle bijdrage aan de Nederlandse (kennis)economie, samenleving en welvaart.

Een coherent migratiebeleid is bij voorkeur Europees. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken draagt in nauwe afstemming met de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid en andere betrokken departementen hieraan bij. De nadruk voor BZ ligt bij de externe dimensie van het migratiebeleid. Denk aan het maken van Europese of bilaterale afspraken met derde landen over migratie en terugkeer.

Instabiliteit en veiligheid

Het internationale veiligheidsbeleid is de ruggengraat van ons buitenlands beleid. Vanwege de directe raakvlakken met onze eigen veiligheid heeft het kabinet ervoor gekozen de internationale inzet voor veiligheid te intensiveren. Dit doen we door te investeren in diplomatie, defensie en ontwikkelingssamenwerking. De Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie (GBVS) is daarbij leidend. Samenvattend is de strategie gebaseerd op de pijlers «voorkomen», «verdedigen» en «versterken». De GBVS staat voor een realistische aanpak: anticiperend en preventief waar mogelijk, robuust waar noodzakelijk. En met een duidelijke focus op de landen en regio's die het meest relevant zijn voor de veiligheid van Nederland en de Caribische delen van het Koninkrijk. Bij deze geïnte-

greerde veiligheidsbenadering zet Nederland alle relevante beleidsinstrumenten en actoren in.

De veiligheid in Nederland wordt in grote mate bepaald door instabiliteit in de landen rond Europa. Bestrijding van de grondoorzaken van armoede, migratie, terreur en klimaatverandering is de beste manier om instabiliteit te voorkomen. Dit uitgangspunt komt nadrukkelijk naar voren in het regeerakkoord en de BHOS-nota («Investeren in perspectief. Goed voor de wereld, goed voor Nederland»). Het vormt de essentie van de Nederlandse inzet ten aanzien van *early warning/early action*. Om de grondoorzaken van instabiliteit aan te pakken, richt Nederland zich op de instabiele regio's Noord-Afrika, het Midden-Oosten, West-Afrika/Sahel en de Hoorn van Afrika. Ook in EU-verband zet Nederland zich in om sluimerende conflicten tijdig te herkennen. Met een combinatie van diplomatie, defensie en ontwikkelingssamenwerking dragen we bij aan het voorkomen van escalatie.

De verwachte verdubbeling van de Afrikaanse bevolking tot 2,5 miljard inwoners in 2050 vergroot de druk op veel terreinen: politiek, economisch en op veiligheidsgebied. Daarom zet Nederland zich ook in 2019 in om veiligheidsuitdagingen aan te pakken die te maken hebben met toegang tot natuurlijke hulpbronnen en klimaatverandering. Denk aan conflict over toegang tot schaarse waterbronnen. Dit doen we onder andere met het *Planetary Security Initiative*.

Deelname aan militaire missies en operaties vormt een onlosmakelijk onderdeel van de internationale inzet van het kabinet voor een veilig Nederland. De Nederlandse inzet in vredesmissies en crisisbeheersingsoperaties richt zich met name op de regio's rond Europa. Daarbij wil Nederland een betrouwbare partner zijn. Zoals ook gemeld in de Kamerbrief Toekomstige Inspanningen in Missies heeft het kabinet dan ook besloten om in 2019 de bijdrage aan de Resolute Support missie te intensiveren en voort te zetten tot en met 2021, de huidige bijdrage aan de vooruitgeschoven NAVO-aanwezigheid in Litouwen voort te zetten tot en met 2020 en de intentie aangekondigd om een proportionele bijdrage te leveren aan de NAVO-capaciteitsopbouwmissie in Irak. Het kabinet heeft tevens besloten om de huidige bijdrage aan MINUSMA per 1 mei 2019 te beëindigen, gevolgd door afbouw. In de tweede helft van 2018 is het kabinet voornemens besluiten te nemen over een mogelijke hernieuwde maritieme inzet en de bijdrage aan de strijd tegen ISIS.

Ondanks resultaten in de strijd tegen ISIS in Syrië en Irak is de dreiging van deze en andere terroristische organisaties niet verdwenen. Een succesvolle inzet tegen ISIS vereist schaken op meerdere borden: een sterke nationale contra-terrorisme-aanpak, fors investeren in internationale samenwerking en het delen van expertise en informatie met derde landen. Daarom blijft Nederland het komende jaar internationaal een agendabepalende rol spelen via het co-voorzitterschap van het *Global Counterterrorism Forum* (GCTF). Ook blijft Nederland actief binnen de civiele sporen van de anti-ISIS-coalitie en draagt Nederland bij aan contraterorisme programma's in kwetsbare regio's. Een langetermijn-aanpak is nodig: voorkomen is goedkoper dan bestrijden en bovendien duurzamer. Deze inzet wordt in 2018–2019 geïntensiveerd en is complementair aan de aanpak van de grondoorzaken van instabiliteit (de BHOS-nota). Een netwerk van uitgezonden experts signaleert dreigingen en mogelijkheden om deze nu en in de toekomst tegen te gaan. Bijvoorbeeld via de inzet van expertise of trainingen.

De snelle technologische ontwikkelingen op het gebied van informatie-technologie zijn een motor achter onze welvaart. Maar ze vormen ook een risico als kwaadwillenden hiermee onze veiligheid kunnen aantasten, bijvoorbeeld door cyberaanvallen of ongewenste beïnvloeding van het publieke debat. Nederland investeert daarom in een ambitieuze cybersecurityagenda. Ook maken we ons internationaal sterk voor de erkenning van het internationaal recht als regulerend kader voor het cyberspace. Versterking van de cyberafschrikking en het achterhalen van daders van cyberaanvallen (attributie) zijn thema's die ook in 2019 prominent op de agenda staan. Als onderdeel hiervan wordt het budget op de BZ-begroting voor cybersecurity stapsgewijs verhoogd tot structureel EUR 5,9 miljoen. BZ werkt bij de uitvoering van het internationale cyberbeleid samen met andere departementen.

Ondanks de druk op het naoorlogse multilaterale stelsel blijft het kabinet ervan overtuigd dat de traditionele multilaterale structuren de meest effectieve vorm zijn van internationale samenwerking op veiligheidsgebied. Daarom steunt Nederland de recente inspanningen om het Europese Gemeenschappelijk Veiligheid- en Defensiebeleid (GVDB) te versterken. Dit onder andere door de oprichting van Permanent Gestructureerde Samenwerking (PESCO), de oprichting van een Europees Defensiefonds en de versterking van het civiele GVDB. De impuls die dit geeft aan versterking van de defensiecapaciteiten van de lidstaten komt ook ten goede aan de NAVO. Die blijft de hoeksteen van onze collectieve verdediging.

Ook crisisbeheersingsoperaties in VN-kader vragen om investeringen, bijvoorbeeld in de kwaliteit van vredesstroepen die grotendeels door niet-Westerse landen worden geleverd. Het Koninkrijk spant zich ervoor in om VN-vredesoperaties te moderniseren en om deelname door Westerse landen te vergroten. Dit onder meer door invoering van rotatieschema's.

Realistische ontwapening, wapenbeheersing, vertrouwenwekkende maatregelen en non-proliferatie van massavernietigingswapens zijn processen van de lange adem. Ze vragen om een intensieve diplomatische inspanning. Dit kan in het kader van de toetsingsconferentie van het non-proliferatieverdrag, maar ook in OVSE-kader en via de zogenoemde *structured dialogue* over conventionele wapenbeheersing. Een strikt wapenexportbeleid is cruciaal om te zorgen dat wapens niet worden misbruikt bij schendingen van humanitair oorlogsrecht of mensenrechten.

Internationale rechtsorde onder druk

Respect voor internationaal recht, multilaterale samenwerking en de democratische rechtsstaat zijn fundamenteel voor onze welvaart en veiligheid. Ze staan garant voor een stabiele internationale orde. Mensenrechten vormen niet voor niets een hoeksteen van het Nederlandse buitenlandbeleid.

Fundamentele rechten van het individu worden te vaak geofferd aan welvaartsgroei of stabiliteit voor de gemeenschap. *Rule of Law* wordt *Rule by Law*. Onwelgevallige informatie wordt bestempeld als nepnieuws of vervangen door een alternatief verhaal. De liberale wereldorde moet hierin eensgezind optreden met een sterk, inclusief en eerlijk verhaal waarin ontwikkeling, veiligheid en mensenrechten hand in hand gaan.

Ook binnen de EU zijn gedeelde waarden, respect voor de rechtsstaat, democratie en het naleven van regels en afspraken voor sommige lidstaten niet langer vanzelfsprekend. Wanneer de democratische rechtsstaat verder afbrokkelt, tast dit de kern van de Europese Unie aan. Dit leidt tot een gebrek aan eenheid en daadkracht die we juist nodig hebben om gezamenlijke uitdagingen het hoofd te bieden.

Dat internationale normen en waarden serieus onder druk staan, is pijnlijk zichtbaar door grootschalige mensenrechtenschendingen in sommige landen. Voorbeelden zijn Syrië en Myanmar. Nederland is voorvechter van *accountability* wereldwijd. Voor Syrië heeft Nederland het initiatief genomen om een mechanisme op te zetten (het *International, Impartial and Independent Mechanism*) om oorlogsmisdaden te documenteren, zodat daders uiteindelijk voor de rechter kunnen komen.

Een sterke internationale reactie op gruweldaden tegen onschuldige burgers is ook noodzakelijk. Actie in de VN-Veiligheidsraad om de situatie in Syrië te verbeteren en om de feiten vast te stellen wordt regelmatig geblokkeerd door Rusland. Effectief optreden op basis van een VN-Veiligheidsraadmaataat tegen aanvallen met chemische wapens blijft op die manier uit. De verspreiding van desinformatie en het tegenhouden van onafhankelijk onderzoek speelt bovendien een verstorende rol. Nederland heeft begrip voor het feit dat sommige van onze bondgenoten in coalitieverband otraden met een gerichte reactie, die in de huidige omstandigheden weloverwogen en proportioneel was. Ook in ons land speelt de discussie over de noodzaak om te kunnen ingrijpen bij groot-schalg menselijk lijden, juist als de totstandkoming van een volkenrechtelijk mandaat wordt gefrustreerd. Gebruik van veto's in de Veiligheidsraad ontslaat de internationale gemeenschap niet van de plicht iets te doen. We moeten blijven zoeken naar manieren om grootschalig menselijk lijden tegen te gaan, in lijn met het internationaal recht.

Ook in de rest van de wereld zet Nederland zich in voor de internationale rechtsorde, universele waarden en mensenrechten. Respect voor deze basisprincipes leidt tot een stabielere en meer welvarende wereld. Daar heeft ook het Koninkrijk baat bij. Nederland bevindt zich structureel in de mondiale voorhoede als voorvechter van mensenrechten. Denk aan vrijheid van meningsuiting, vrijheid van religie en levensovertuiging, gelijke rechten voor vrouwen en meisjes, de bescherming van mensenrechtenverdedigers, gelijke rechten voor LHBTI's, de bevordering van internationale rechtsorde en de strijd tegen straffeloosheid. In de strijd tegen straffeloosheid speelt Nederland bovendien een belangrijke rol als gastland van internationale hoven en tribunale. Deze prioriteit van het VN-Veiligheidsraad lidmaatschap van het Koninkrijk kan ook in 2019 rekenen op onze inspanning.

De Nederlandse inzet op specifieke landen vraagt telkens een zorgvuldige afweging van effectiviteit, proportionaliteit en bilaterale belangen. Onze inzet is steeds afhankelijk van de concrete situatie. Daarom bestaat er geen blauwdruk die Nederland toepast bij elke mensenrechtenschending of verstoring van de internationale rechtsorde. Wel heeft het kabinet Rutte III besloten om het budget van het Mensenrechtenfonds structureel te verhogen met EUR 9,6 miljoen.

Multilateralisme en coalities – een realistische en creatieve benadering
Nederland treedt bij voorkeur op in samenwerking met andere landen om zo effectief mogelijk te werken aan een veilige en welvarende wereld. Dit doet Nederland zowel in multilateraal als in coalitieverband. Nederland is voor zijn veiligheid en welvaart in grote mate afhankelijk van een voorspelbare wereldorde geregeerd door het internationaal recht. Dankzij coalitievorming en multilateralisme hebben we belangrijke diplomatische successen kunnen boeken. De EU-Turkije-verklaring, het akkoord over het Iraanse nucleaire programma – dat de VS die eenzijdig heeft opgezegd doet daar niets aan af –, de totstandkoming van duurzame ontwikkelingsdoelen, het klimaatakkoord van Parijs, de succesvolle bestrijding van ISIS; het zijn allemaal voorbeelden van het nut en de noodzaak van gezamenlijk internationaal optreden. Hierbij blijft het belangrijk om ook met minder gelijkgestemde landen in gesprek te blijven. Zelfs als er fundamentele meningsverschillen bestaan.

Het akkoord van Parijs is een voorbeeld van een doorbraak waarvoor Nederland zich hard heeft gemaakt. Klimaatverandering en energiekerheid wereldwijd hebben direct effect op de klimaat- en energiesituatie in ons land. Nederland neemt zijn verantwoordelijkheid en draagt ook internationaal substantieel bij aan het behalen van de doelstellingen van Parijs, bijvoorbeeld door klimaatfinanciering. Zo investeert Nederland in andere landen om hen te helpen om de doelstellingen van Parijs te behalen. Dankzij de binnenlandse transitie richting duurzame energie is Nederland op termijn minder afhankelijk van fossiele brandstoffen uit bijvoorbeeld het Midden-Oosten en Rusland. De Nederlandse klimaat- en energieambities bieden bovendien kansen wereldwijd voor innovaties van Nederlandse bedrijven, zoals op het gebied van windenergie op zee en elektrisch vervoer.

Het Nederlandse lidmaatschap van de VN-Veiligheidsraad in 2018 heeft bijgedragen aan belangrijke resultaten van multilateralisme. Zo heeft het Koninkrijk zich samen met de secretaris-generaal van de VN Antonio Guterres hard gemaakt voor de verbetering van VN-vredesmissies. Een voorbeeld is het nieuwe mandaat voor de missie in Afghanistan, dat Nederland als penvoerder heeft versterkt met bepalingen over hervorming op het terrein van rechtsstaatontwikkeling, corruptiebestrijding en participatie van vrouwen in het vredesproces. In 2019 maakt Nederland zich hier onverminderd sterk voor. Daarnaast nam het Koninkrijk het initiatief om zes mensenhandelaren actief in Libië te plaatsen op een VN-sanctielijst, om op deze wijze schenders van mensenrechten aan te pakken.

Ondanks deze successen staat het multilateralisme onder druk. Tegen een achtergrond van ideologische tegenstellingen, geopolitieke spanningen en verschuivende machtsverhoudingen is een realistische en creatieve benadering noodzakelijk. Naast coalities met vertrouwde partners, zoekt Nederland ook de samenwerking met minder traditionele partners. Zo probeert Nederland de rechten van LHBTI's te bevorderen binnen de zogenaamde *Equal Rights Coalition* met onder andere Uruguay, Mexico en Argentinië. En werkt Nederland aan nucleaire ontwapening binnen het *Non-Proliferation and Disarmament Initiative* (NDPI) met onder andere Japan, Nigeria en de Verenigde Arabische Emiraten.

Coalitiegenoten in het ene samenwerkingsverband kunnen tegengestelde belangen hebben op een ander dossier. Zo werkt Nederland samen met landen als Saoedi-Arabië in de strijd tegen terrorisme. Aan de andere kant

is er ook ruimte voor kritiek, bijvoorbeeld op het optreden van de door Saudi-Arabië geleide coalitie in het conflict in Jemen. Ook de relaties met landen als Rusland en China kennen een dergelijke spanning. Lastige gesprekken over onderwerpen waar we het niet met elkaar eens zijn, moeten we blijven aangaan. Dit juist om onze waarden te beschermen en uit te dragen. Naast de traditionele diplomatie zijn handelsmissies, bezoekersprogramma's en het internationale cultuurbeleid belangrijke instrumenten om die deur open te houden. Dat geldt in het bijzonder voor belangrijke samenwerkingspartners als Marokko en Indonesië: landen waarmee Nederland diepe banden onderhoudt.

Uiteraard blijven de goede betrekkingen met traditionele partners van groot belang, niet in de laatste plaats de trans-Atlantische samenwerking met de VS. De mondiale uitdagingen waar we voor staan, kunnen we niet alleen aan: Europa noch de VS. Trans-Atlantische samenwerking is afgelopen decennia cruciaal geweest voor onze wederzijdse veiligheid en welvaart. De trans-Atlantische relatie is wel minder vanzelfsprekend geworden. De regering blijft zich inzetten voor samenwerking met de VS waar de Nederlandse belangen dat vragen. Op de belangrijkste buitenlandpolitieke vraagstukken blijft samenwerking en actieve dialoog tussen Europa en de VS essentieel. Waar Amerikaanse besluitvorming indruist tegen de Nederlandse belangen, engageren we met Amerikaanse partners en spreken ons uit. Ook dat hoort bij goed partnerschap en eeuwenoude samenwerking.

Niet alleen de economische macht verschuift steeds meer naar Azië, ook geopolitiek neemt het belang van Azië toe. De vraag is hoe Nederland wil inspelen op de kansen en bedreigingen die dit met zich meebrengt, en dan met name in het geval van China. Waar China een allesomvattende langetermijn strategie uitrolt – onder andere door zijn *Belt and Road Initiative* – dient ook Nederland vooruit te denken over de relatie met China. Samen met het bedrijfsleven, het maatschappelijk middenveld en kennisinstellingen zet het ministerie in op een gecoördineerd en samenhangend beleid richting China. Nederland heeft ook hier groot belang bij effectief en gecoördineerd optreden van de EU of samenwerking binnen bredere coalities. Dat geldt ook voor nauwere samenwerking met de grote democratieën in de Aziatische regio, zoals India en Indonesië. En voor de verdieping van de economische relaties met ASEAN.

Consulaire Diplomatie: 24/7 staat BZ voor Nederlandse burgers klaar
Nederland streeft ernaar koploper te zijn in consulaire dienstverlening. Dit is een kerntaak van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Met bijna 20 miljoen buitenlandse reizen door Nederlanders en 1 miljoen Nederlanders wereldwijd groeit het belang van goede consulaire dienstverlening met de dag. Via publiekscampagnes, reisadviezen en het 24/7 BZ Contact Center bereikt het ministerie steeds meer Nederlanders die zich op een reis voorbereiden. Waar nodig biedt het ministerie consulair-maatschappelijke dienstverlening aan Nederlanders in het buitenland. Denk aan informatievoorziening, reisadviezen, consulaire bijstand in nood, gedetineerdenbegeleiding, crises en evacuaties. Om duidelijk te maken welke dienstverlening wel en niet verwacht kan worden, stelt het ministerie met partners en burgers kaders vast. Vanaf 2019 wordt over deze kaders jaarlijks gerapporteerd en worden zij bijgesteld waar nodig.

Omgekeerd blijft Nederland een aantrekkelijke (zaken)reisbestemming. Nederland verstrekkt steeds meer visa aan buitenlandse toeristen, studenten en zakenreizigers. Ook de komende jaren verwachten we een

stijging van het aantal visaverstrekkingen van gemiddeld 8% per jaar. Dit is mede te danken aan de economische groei in grote visumlanden (zoals China en India). Om deze ontwikkelingen in goede banen te leiden, sluit het ministerie haar dienstverlening nog meer aan bij de behoefte van de klant. In 2019 en 2020 wordt de overheveling en digitalisering van een breed takenpakket van het postennet naar de Consulaire Service Organisatie (CSO) in Den Haag afgerekond. Daarnaast zet het ministerie zich in voor de uitrol van een moderne, digitale frontoffice waarin aanvragers laagdrempelig een visumaanvraag kunnen indienen.

Steeds meer contacten tussen burger en overheid verlopen via het internet. Voor Nederlanders in het buitenland is dat echter niet altijd het geval. Daarom begint in 2019 de inrichting van één Loket Buitenland, waar zo veel mogelijk digitale overheidsdiensten voor Nederlanders in het buitenland zijn gebundeld. Dit is een afspraak uit het regeerakkoord. Tot meer dienstverlening digitaal beschikbaar is, zet het ministerie verder in op uitbesteding waar mogelijk. De pilot voor uitbesteding van paspoortaanvragen in het buitenland wordt in 2019 naar vier tot vijf landen uitgebreid.

Gastland voor internationale organisaties

Nederland is een belangrijk gastland van internationale organisaties. Den Haag, als stad van Vrede en Recht, behoort met Brussel, Genève en Wenen tot de internationale top van vestigingsplaatsen. Inmiddels zijn bijna 40 internationale organisaties in Nederland gevestigd, waar in 2019 nog het Europees Medicijn Agentschap bij komt. Het gastlandschap voor internationale organisaties is een pijler van de invulling van artikel 90 van de Nederlandse Grondwet, die stelt dat de regering de ontwikkeling van de internationale rechtsorde bevordert. Het draagt bij aan de reputatie van Nederland in het buitenland en aan het Nederlandse internationale netwerk. De aanwezigheid van internationale organisaties levert een positieve bijdrage aan de Nederlandse economie, zowel door directe uitgaven van deze organisaties in Nederland als via bedrijven die in het kielzog van internationale organisaties naar Nederland komen.

De toonaangevende internationale positie van Nederland brengt verantwoordelijkheden met zich mee. Om concurrend te kunnen blijven, werkt het Ministerie van Buitenlandse Zaken aan een riksbreed gedragen strategisch gastlandbeleid. Dit vergt permanente inspanning van het Ministerie van Buitenlandse Zaken als coördinerend ministerie voor gastlandzaken. Dit geldt voor in Nederland gevestigde internationale organisaties, maar ook voor de werving van nieuwe internationale organisaties. In 2019 zet het Ministerie van Buitenlandse Zaken zich onder andere in voor de interdepartementale coördinatie van de uitvoering van zetelverdragen en de goede begeleiding van het Europees Medicijn Agentschap bij de vestiging in Nederland.

Departement en postennet – intensivering voor Nederlanders wereldwijd
Buitenlandse Zaken is verantwoordelijk voor de riksbrede coördinatie van het buitenlands- en EU-beleid. Het ministerie heeft een effectief en kosten-efficiënt postennet dat paraat staat voor dienstverlening aan burgers en bedrijven uit het hele Koninkrijk. Het departement is het kenniscentrum in Den Haag, geworteld in de maatschappij, waar ook andere departementen van profiteren. De verscheidenheid van de inzet van Buitenlandse Zaken weerspiegelt de rijkheid van de Nederlandse samenleving en zijn belangen, variërend van het bevorderen van persvrijheid, het begeleiden van militaire missies, hulp aan landgenoten

in nood, tot het ondersteunen van bedrijven op moeilijke markten en ontwikkelingssamenwerking.

Het Kabinet heeft met het Regeerakkoord in 2017 besloten het postennet uit te breiden naar aanleiding van het AlV-advies «De vertegenwoordiging van Nederland in de wereld». Het advies stelde dat het werk van ambassades en consulaten de afgelopen jaren steeds omvangrijker en complexer is geworden. Extra middelen oplopend tot EUR 40 miljoen worden gebruikt om het nieuwe beleid van het kabinet mogelijk te maken. Dit is onder meer vastgelegd in de GBVS-notitie, de BHOS-notitie en de migratiebrief.

Gekozen is voor extra personele inzet in de zogenoemde ring van instabiliteit en op de prioritaire thema's migratie, veiligheid, economische groei en Europa. Er worden Consulaten-Generaal geopend in Bangalore (India) en Atlanta (VS), met in Atlanta handelsbevordering als voornaamste taak en in Bangalore handelsbevordering en innovatiesamenwerking. Tevens worden – na de opening van een ambassadekantoor in Tripoli (Libië) in 2017 en in Niamey (Niger) in 2018 – ambassadekantoren geopend in N'Djamena (Tsjaad) en Ouagadougou (Burkina Faso). Deze ambassadekantoren dragen bij aan een effectieve aanpak van grensoverschrijdend terrorisme, criminaliteit, irreguliere migratiestromen en het tegengaan van grondoorzaken van instabiliteit. Stabiliteit in deze regio is van groot belang nu onze interne en externe veiligheid steeds meer met elkaar zijn verweven. Ook wordt de inrichting van één Loket Buitenland voor consulaire dienstverlening aan Nederlanders uit deze middelen betaald. Deze intensivering worden nader toegelicht in een Kamerbrief over het Postennet die voor de begrotingsbehandeling van BZ aan de Kamer wordt gestuurd. De intensivering leiden tot een uitgebreid en versterkt postennet vanaf 2018. Een postennet dat in staat is vorm te geven aan het geïntegreerde buitenlandbeleid van het kabinet en dat extra kan bijdragen aan de nieuwe prioriteiten. Voor Nederland, wereldwijd.

2.1 Belangrijkste beleidsmatige mutaties

Hieronder treft u een toelichting aan op de belangrijkste mutaties vanaf 2018 en verder ten opzichte van de Memorie van Toelichting 2018. Het merendeel van de mutaties is eerder toegelicht in de [eerste suppletaire begroting 2018](#).

Belangrijkste beleidsmatige mutaties ten opzichte van vorig jaar:						
Bedragen x EUR 1.000	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018	9.538.097	10.364.435	10.558.701	10.435.119	10.726.391	
1 Versterkte internationale rechtsorde	11.009	14.582	12.532	6.632	6.732	
2 Veiligheid en stabiliteit	43.166	42.222	40.268	41.668	41.668	
3 Effectieve Europese samenwerking	– 336.902	– 472.587	417.066	258.775	206.524	
4 Consulaire dienstverlening en uitdragen						
Nederlandse waarden	12.745	850	– 250	– 1.650	– 1.650	
5 Geheim						
6 Nominaal en onvoorzien	– 65.817	– 54.501	– 80.497	– 57.860	– 57.633	
7 Apparaat	125.599	81.655	87.751	97.469	97.134	
Stand ontwerpbegroting 2019	9.327.897	9.976.656	11.035.571	10.780.153	11.019.166	11.339.346

Waarvan mutaties die het gevolg zijn van de prioriteiten uit het Regeerakkoord Rutte III:

Artikel	Omschrijving	Mutatie in EUR x 1 miljoen
1	Bescherming en bevordering van mensenrechten	Structureel 9,6 per jaar
2	Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme (deel contraterrorisme)	Structureel 4,1 per jaar
2	Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme (deel cyber security)	Structureel 3,9 per jaar
2	Bevordering van transitie in prioritaire gebieden (MATRA en Shiraka; NFRP)	Structureel 7,0 per jaar
7 (apparaat)	Postennet en uitvoeringskosten BHOS	Oplopend naar 60,0 per jaar

Beleidsartikel 1:

Nederland heeft een internationaal toonaangevende positie als gastland van veel internationale organisaties en internationale hoven en tribunale. Als gastland heeft Nederland de verantwoordelijkheid de in Nederland gevestigde instellingen te ondersteunen opdat deze onafhankelijk, veilig en efficiënt kunnen functioneren. De huidige inzet wordt verantwoord op beleidsartikel 4.5; *Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen; Een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor internationale organisaties in Nederland*. Beleidsmatig gezien past dit onderdeel beter binnen het artikel «Versterkte internationale rechtsorde» (artikel 1). Het wordt daarom verplaatst en als een apart artikelonderdeel toegevoegd: *Gastlandbeleid internationale organisaties*. Deze wijziging heeft verder geen budgettaire consequenties. Ten slotte is de raming voor de afdrachten aan de VN naar beneden bijgesteld. Dit wordt onder meer veroorzaakt door de ontwikkeling van de wisselkoers van de dollar ten opzichte van de euro.

Conform de afspraak in het Regeerakkoord, neemt het budget voor Mensenrechten meerjarig toe. Vanaf 2019 is dit structureel EUR 9,6 miljoen. Daarnaast is bij de behandeling van de BZ-begroting 2018 een

weetal moties ingediend ([motie 34 775 V nr. 26 Sjoerdsma c.s.](#) en [motie 34 775 V nr. 29 Voordewind c.s.](#)) waarin wordt gevraagd middelen vrij te maken binnen het Mensenrechtenfonds voor Nederlandse en buitenlandse journalisten in nood en voor extra inzet op godsdienstvrijheid. Deze uitvoering wordt binnen het verhoogde budget opgenomen.

Beleidsartikel 2:

Conform de [beleidsreactie](#) op de BIV-beleidsdoorlichting wordt het Budget Internationale Veiligheid (BIV) ontvluchten en structureel EUR 30 miljoen overgeheveld naar de begroting van BZ.

Conform het Regeerakkoord wordt het budget voor Bestrijding en terugdringing internationaal terrorisme structureel verhoogd. Het betreft een voortzetting van de inzet op het terrein van contraterrorisme-capaciteitsopbouw en gerichte preventie onder andere via (1) grootschaliger projecten en (2) intensivering van de politieke dialoog met andere landen en donoren. Deze extra inzet wordt binnen de BZ-begroting opgevangen.

Voorts wordt binnen de BZ-begroting conform het Regeerakkoord budget vrijgemaakt om in te zetten op cybersecurity. Deze middelen worden onder meer ingezet voor het bevorderen van een normatief internationaal kader voor cyberactiviteiten en versterking van de kennispositie van de medewerkers op het gebied van cyber.

Ten slotte wordt in lijn met het Regeerakkoord en de [motie Ten Broeke c.s.](#) het NFRP-budget vanaf 2019 structureel verhoogd met in totaal EUR 7 miljoen per jaar. Het Nederlands Fonds voor Regionale Partnerschappen (NFRP) richt zich op rechtsstaatsontwikkeling, goed bestuur en democratisering in de landen in de ring van instabiliteit. Het betreft de programma's voor Oost-Europa (Matra) en Noordelijk Afrika en Midden-Oosten (Shiraka).

Beleidsartikel 3:

De Spring Forecast 2018 leidt per saldo voor Nederland tot structureel hogere afdrachten. Deze toename is het gevolg van enerzijds een verhoging van de raming van het Nederlandse BNI, die leidt tot hogere BNI-afdrachten en anderzijds een verlaging van de raming van de invoerrechten. Voor 2018 en 2019 wijken de effecten echter af van het structurele effect. Dit komt doordat in 2018 naar verwachting wel de verlaging van de invoerrechtenafdracht plaats zal vinden, maar dat de verhoging van de BNI-afdracht voor 2018 naar verwachting pas 2019 betaald zal worden. Hierdoor is er incidenteel sprake van een EUR 269 miljoen lagere afdracht in 2018 en een met EUR 432 miljoen verhoogde afdracht in 2019. Vanaf 2020 treedt het structurele effect op, oplopend van een EUR 198 miljoen hogere afdracht in 2020 tot EUR 277 miljoen hoger in 2023.

In mei heeft de Europese Commissie de Europese ontwerpbegroting voor 2019 gepresenteerd en hierover heeft de Raad op 11 juli een Raads compromis bereikt. Deze begroting ligt circa EUR 19 miljard onder het betalingsplafond. Reden hiervoor is dat er in 2019 nog geen sprake is van het inlopen van (een deel van) de vertragingen die eerder in het huidige MFK (2014–2020) waren opgelopen. De grote ruimte onder het betalingenplafond betekent dat de raming van de Nederlandse afdrachten, die normaliter gebaseerd is op het betalingenplafond, neerwaarts wordt bijgesteld. Dit leidt tot een incidentele verlaging van de afdracht met EUR

817 miljoen in 2019. Het beleid wordt op een later moment wel uitgevoerd, maar die betalingen zullen naar verwachting pas in het volgende MFK plaatsvinden als onderdeel van de zogenaamde Reste à liquider (RAL). Dat is een totaalsom van alle overlopende verplichtingen die ingepast moet worden onder het plafond van het nieuwe Meerjarig Financieel Kader. Als gevolg daarvan zijn ze onderdeel van de onderhandelingen voor het volgende MFK, die in het najaar zullen beginnen.

Het CBS heeft in mei en juli de resultaten gepresenteerd van een bronnenrevisie, waardoor het Nederlandse BNI van de jaren 2010–2017 opwaarts is bijgesteld. Een opwaartse bijstelling van het BNI heeft ook gevolgen voor de Nederlandse BNI-afdracht aan de EU. Via de jaarlijkse nacalculatie die de Europese Commissie uitvoert worden de effecten van deze bijstellingen voor de afdracht van de lidstaten jaarlijks verrekend. Dat zal begin 2019 zijn. Vooruitlopend daarop is op de Aanvullende Post een reservering opgenomen van EUR 0,5 miljard voor 2019, EUR 0,15 miljard in 2020 en EUR 0,1 miljard structureel voor het verwachte bruto effect van de revisie op de Nederlandse afdrachten. Naast de Nederlandse BNI-cijfers zijn ook de BNI-cijfers van de andere lidstaten van invloed op de omvang van de nacalculatie. Deze cijfers zijn op dit moment nog niet bekend, daarom kan ook nog geen precieze omvang van de nacalculatie worden bepaald.

Verder is de Nederlandse bijdrage aan het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF) geraamd op EUR 936 miljoen. Omdat er in de afgelopen jaren minder is afgedragen aan het fonds wordt de bijdrage voor de komende jaren opgehoogd om aan de totale verplichting voor het EOF te voldoen. Als onderdeel van het ODA-budget staat tegenover deze hogere bijdrage aan het EOF een verlaging op de begroting van BHOS.

Beleidsartikel 4:

Het budget voor consulaire informatiesystemen stijgt omdat BZ streeft naar een optimale consulaire dienstverlening. De modernisering van de consulaire diplomatie (back-office, digitalisering, vernieuwing) zal vanaf 2019 geleidelijk effect hebben de begroting. Dit traject loopt van 2017–2020. Daarnaast neemt in 2018 het budget voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor internationale organisaties in Nederland toe. Dit wordt onder meer veroorzaakt doordat het Speciaal Tribunaal Libanon (STL) Nederland formeel heeft verzocht om ook na 2017 in het huidige pand te blijven. Ten slotte kent het budget een meerjarig afnemend saldo. Dit wordt veroorzaakt doordat de uitgaven voor gastlandbeleid vanaf 2019 worden ondergebracht op beleidsartikel 1.

Beleidsartikel 6:

Dit is het saldo van bijstellingen op grond van aanpassing van BNI- en BBP-ramingen door het CPB, verwerking van de HGIS-eindejaarsmarge 2017, het verwerken van de loon- en prijs- en koersbijstellingen binnen de HGIS en overboekingen naar diverse begrotingen conform de HGIS besluitvorming. Binnen de HGIS is budget vrijgemaakt voor een aantal uitvoeringsknelpunten en nieuwe initiatieven die met name liggen op het terrein van het gastlandbeleid, water en circulaire economie en de Expo 2020 in Dubai.

Conform het Regeerakkoord wordt het postennet uitgebreid en versterkt. Voor het diplomatieke netwerk is extra geld beschikbaar, oplopend tot EUR 40 miljoen structureel. Deze middelen worden toegevoegd aan het

apparaatsartikel. In de [Postennetbrief](#) wordt een beleidsmatige toelichting op de inzet van deze middelen gegeven.

Niet-beleidsartikel 7:

Naast de hierboven benoemde effecten van het Regeerakkoord op de apparaatsbegroting als gevolg van de intensiveringsmiddelen voor het postennet, neemt het budget ook toe als gevolg van extra uitvoerkosten die verband houden met een structurele intensivering van het OS-budget. Bovendien wordt het personeels- en materieelbudget aangepast als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen wereldwijd. De materiële uitgaven stijgen onder meer als gevolg van extra kosten die gemaakt worden voor ICT, huisvesting en beveiliging en doordat een deel van de geplande uitgaven uit 2017 is doorgeschoven naar 2018. Ten slotte wordt het huisvestingsbudget verhoogd. Als onderdeel van de middelenafspraak huisvesting wordt vanuit 2017 een bedrag toegevoegd aan het apparaatsbudget.

2.2 Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven in 2019

In onderstaand overzicht wordt, conform de wens van de Tweede Kamer, per subartikel aangegeven welk deel van de geraamde uitgaven juridisch – en niet juridisch verplicht is en wat in grote lijnen de bestemming is van de niet-juridisch verplichte uitgaven. In de toelichting op de beleidsartikelen (hoofdstuk 3, onderdeel D2) wordt nader ingegaan op de juridisch verplichte uitgaven.

Overzicht niet-juridisch verplichte uitgaven en bestemmingen x EUR 1.000					
Subartikelnummer	naam sub artikel	Geraamde uitgaven	juridisch verplichte uitgaven	niet-juridisch verplichte uitgaven	bestemming van de niet-juridisch verplichte uitgaven
1.1	Goed functionerende internationale instellingen	56.035	45.600 (81%)	10.435 (19%)	– Programma's internationaal recht – Subsidie Carnegie stichting
1.2	Mensenrechten	63.402	28.500 (45%)	34.902 (55%)	– Jaarlijkse bijdrage OHCHR, – Centrale en decentrale mensenrechtenprogramma's
1.3	Gastlandbeleid internationale organisaties	4.050	3.300 (81%)	750 (19%)	– Internationale organisaties, logistieke ondersteuning van in Nederland gevestigde internationale organisaties
2.1	Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid	11.015	8.900 (81%)	2.115 (19%)	– POBB – Veiligheidsfonds
2.2	Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme	14.351	2.200 (15%)	12.151 (85%)	– Contraterrorisme activiteiten – Secretariaat Global Forum on Cyber Expertise – Programma's op gebied van cybersecurity
2.3	Wapenbeheersing	10.794	10.400 (96%)	394 (4%)	
2.4	Veiligheid, stabiliteit en rechtsorde; OVSE	7.195	7.195 (100%)	–	
2.4	Veiligheid, stabiliteit en rechtsorde; VN contributie voor crisisbeheersingsoperaties	99.849	99.849 (100%)	–	

Subartikelnummer	naam sub artikel	Geraamde uitgaven	juridisch verplichte uitgaven	niet-juridisch verplichte uitgaven	bestemming van de niet-juridisch verplichte uitgaven
2.4	Veiligheid, stabiliteit en rechtsorde; training voor buitenlandse diplomaten	2.500	2.500 (100%)	–	–
2.4	Veiligheid, stabiliteit en rechtsorde; stabiliteitsfonds	90.722	51.200 (56%)	39.522 (44%)	– Programma's op het snijvlak van vrede, veiligheid en ontwikkeling uit het Stabiliteitsfonds
2.4	Veiligheid, stabiliteit en rechtsorde; Inzet hoog-risico posten	20.000	20.000 (100%)	–	–
2.4	Overige veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	6.533	–	6.533 (100%)	– Nieuwe activiteiten op terrein van veiligheid
2.5	Bevordering transitie in prioritaire gebieden	28.130	15.100 (54%)	12.913 (46%)	– Matra programma's gefinancierd door posten in Matra doellanden – Shiraka programma's
3.1	Afdachten aan de Europese Unie	8.496.427	8.496.427 (100%)	–	–
3.2	Europees Ontwikkelingsfonds	234.281	234.281 (100%)	–	–
3.3	Een hechtere Europese waardegemeenschap	9.720	9.720 (100%)	–	–
3.4	Versterkte positie Nederland in de Unie	4.827	4.300 (89%)	527 (11%)	– Onderzoeksprogramma's gerelateerd aan gevolgen Brexit
4.1	Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland	13.945	8.400 (60%)	5.545 (40%)	– Kosten voor reisdocumenten – Investeringen in consulaire informatiesystemen
4.2	Consulaire dienstverlening voor vreemdelingen	9.049	5.000 (55%)	4.049 (45%)	– Kosten voor visumverlening – Investeringen in consulaire informatiesystemen
4.3	Nederlandse cultuur	7.706	3.500 (45%)	4.206 (55%)	– Landenprogramma's ten behoeve van het internationaal cultuurbeleid.
4.4	Publieksdiplomatie	12.482	7.200 (58%)	5.282 (42%)	– Uitgaven ten behoeve van publieksdiplomatie op de posten en BZ. – Uitgaven voor de Bezoekersprogramma's – Strategische beleidscommunicatie
4.4	Kosten voor de staats- en werkbezoeken (inkomend en uitgaand), bezoeken van hoogwaardigheidsbekleders en uitgaven voor het Corps Diplomatique	3.000	1.000 (33%)	2.000 (67%)	– Inkomende en uitgaande Staats- en werkbezoeken – Uitgaven ten behoeve van het Corps Diplomatique
4.4	Programma ondersteuning buitenlands beleid	4.124	1.400 (34%)	2.724 (66%)	– Verbetering van bilaterale betrekkingen – Bevordering van multilaterale samenwerking mensenrechten, democratisering en goed bestuur en internationale juridische en justitiële samenwerking.

Subartikelnummer	naam sub artikel	Geraamde uitgaven	juridisch verplichte uitgaven	niet-juridisch verplichte uitgaven	bestemming van de niet-juridisch verplichte uitgaven
Totaal		Optelling 9.210.048	optelling 8.953.058 (97%)	optelling 256.990 (3%)	

2.3 Meerjarenplanning beleidsdoorlichtingen¹

Art	Naam artikel / beleidsdoelstelling	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Geheel Artikel?
		realisatie	planning						
1	Versterkte internationale rechtsorde						X		Ja
1.1	Goed functionerende internationale instellingen met een breed draagvlak								
1.2	Bescherming en bevordering van mensenrechten								
1.3	Gastlandbeleid internationale organisaties								
2	Veiligheid en stabiliteit						X ¹		Ja
2.1	Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid								
2.2	Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme								
2.3	Wapenbeheersing		X ²						
2.4	Bevordering van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde in internationaal verband								
2.5	Bevordering van transitie in prioritaire gebieden		X ³						
3	Effectieve Europese samenwerking					X			Ja
3.1	Afdrachten aan de Europese Unie								
3.2	Europees Ontwikkelingsfonds		X ³						
3.3	Een hechtere Europese waardengemeenschap								
3.4	Versterkte Nederlandse positie in de Unie								
4	Consulaire dienstverlening en uitdragen Nederlandse waarden			X					Ja
4.1	Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland								
4.2	Samen met (kesten)partners het personenverkeer reguleren								
4.3	Grottere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur								
4.4	Uitdragen Nederlandse waarden en belangen								

¹ De beleidsdoorlichtingen van beleidsdoelstelling 2.1 en 2.2 zijn omgezet in een beleidsdoorlichting voor het gehele beleidsartikel 2 in 2022.

² Dit betreft de beleidsdoorlichting van de Nederlandse inzet op non-proliferatie, wapenbeheersing en de exportcontrole van strategische goederen

³ Dit is een gecombineerde beleidsdoorlichting van beleidsdoelstelling 2.5 en een deel van 3.2: Europees Nabuurschapsbeleid. Beleidsdoelstelling 3.2 als geheel is geëvalueerd in 2013.

---

¹ De begroting van BZ is in 2013 opgesplitst in de begroting van BZ (Hfst. 5) en BHOS (Hfst. 17). Er zijn toen nieuwe beleidsartikelen en beleidsdoelstellingen geformuleerd. Beleidsdoorlichtingen van voor dat jaar zijn in deze tabel met terugwerkende kracht over de nieuwe beleidsdoelstellingen verdeeld.

2.4 Overzicht risicoregelingen

Overzicht verstrekte garantie (bedragen x € 1.000)									
Artikel	Omschrijving	Uitstaande garanties in 2017	Geraamde te verlenen in 2018	Uitstaande garanties in 2019	Geraamde te verlenen in 2019	Geraamde te vervallen in 2019	Uitstaande garanties in 2019	Garantieplafond (jaarlijks)	Totaal plafond
Effectieve Europese samenwerking	Raad van Europa	176.743		176.743	0	0	0	176.743	176.743
Totaal		176.743	0	176.743	0	0	176.743	0	176.743

Overzicht uitgaven en ontvangsten garanties (bedragen x € 1.000)									
Artikel	Omschrijving	Uitgaven 2017	Ontvangsten 2017	Stand 2017	Saldo 2017	Uitgaven 2018	Ontvangsten 2018	Stand risico voorziening 2018	Saldo 2018
Artikel 3	Raad van Europa	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal		0	0	0	0	0	0	0	0

Raad van Europa

De garanties voor de Ontwikkelingsbank van de Raad van Europa zijn vastgesteld in EUR en laten geen verandering zien. De Ontwikkelingsbank van de Raad van Europa is in 1956 opgericht met het doel om de [Raad van Europa](#) eigen financiële middelen te geven om via het Europees Ontwikkelings Fonds (EOF) zelfstandig activiteiten te kunnen uitvoeren. De bank verstrekt leningen voor uitvoering van projecten aan overheden en andere instanties op de volgende drie gebieden: hulp aan vluchtelingen en migranten, milieubescherming en ontwikkeling van menselijk potentieel. Het vermogen van de bank is opegebouwd uit bijdragen van de veertig lidstaten en de aandeelhouders. Per ultimo december 2017 bedraagt het totale aandelenkapitaal ruim EUR 5,4 miljard, het Nederlands aandeel hiervan bedraagt 3,633%. Het garantiekapitaal betreft het niet volgestorte gedeelte van het Nederlandse aandeel. Premieherfiting is niet van toepassing.

3. BELEIDSARTIKELEN

Artikel 1: Versterkte internationale rechtsorde

A: Algemene doelstelling

Het bevorderen van een goed functionerende internationale rechtsorde inclusief gastlandbeleid, met een blijvende inzet op mensenrechten, als integraal onderdeel van het buitenlandbeleid.

Een sterke rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten maken de wereld stabiever, veiliger, vrijer en welvarender. Dit vereist goed functionerende internationale instellingen en organisaties met een breed draagvlak en voortdurende inzet tegen straffeloosheid. De positie van Nederland als gastland voor Internationale Organisaties (IO's) en diplomatieke missies, in het bijzonder organisaties met een mandaat op het gebied van vrede en recht, biedt een goed uitgangspunt voor de bevordering van de ontwikkeling van internationale rechtsorde. Deze rechtsorde is onlosmakelijk verbonden met universele mensenrechten. De bevordering van mensenrechten is een kernelement van het Nederlands buitenlandbeleid.

B: Rol en verantwoordelijkheid

De regering zet zich concreet in voor de volgende prioritaire thema's: vrijheid van meningsuiting (off- en online), de vrijheid van religie en levensovertuiging, gelijke rechten voor vrouwen en meisjes, mensenrechtenverdedigers, gelijke rechten voor lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgender en interseks personen, en de internationale rechtsorde/strijd tegen straffeloosheid. Daarnaast heeft Nederland de verantwoordelijkheid de in Nederland gevestigde instellingen te ondersteunen opdat deze onafhankelijke, veilig en efficient kunnen functioneren.

De Minister is verantwoordelijk voor:

Stimuleren

- Van een effectief stelsel van internationale organisaties, inclusief financiële bijdrage, om een stabiele internationale omgeving te scheppen en de internationale rechtsorde te versterken.
- Van een betere mensenrechtensituatie mede door het financieren en uitvoeren van projecten via bilaterale en multilaterale kanalen ter bevordering van prioritaire mensenrechtenthema's.
- Van de internationaal toonaangevende positie van Nederland als gastland voor IO's door het bijdragen aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor IO's alsmede voor het gastlandbeleid ten aanzien van in Nederland gevestigde diplomatieke missies.

Regisseren

- Interdepartementale coördinatie ten behoeve van een coherente en consistente Nederlandse inzet in internationale organisaties ter bevordering van de internationale rechtsorde en mensenrechten.
- Waarborgen van nauwe rijksbrede samenwerking bij de uitvoering van gastlandbeleid, inclusief de uitvoering van zetelverdragen; waarborgen van eenduidige en heldere communicatie vanuit de rijksoverheid met IO's en diplomatieke missies.

Financieren

- Bijdragen ten behoeve van goed functionerende internationale instellingen.

- Bijdragen ter bescherming en bevordering van mensenrechten.
- Bijdragen ten behoeve van goed functioneren van in Nederland gevestigde IO's en diplomatieke missies en aan de internationale zichtbaarheid van Nederland als gastland van IO's

C: Beleidswijzigingen

- In de periode 2020–22, waarbij de Nederlandse inzet op de prioritaire onderwerpen, zal de strijd tegen straffeloosheid en het beter functioneren van de Mensenrechtenraad centraal staan.
- In 2019 zet Nederland additionele middelen in voor de vrijheid van meningsuiting (inclusief bescherming van journalisten), de vrijheid van religie en levensovertuiging en de gelijke rechten voor LHBTI's.
- Bevordering internationale rechtsorde en strijd tegen straffeloosheid zijn geïntegreerd in mensenrechtenbeleid, onder meer zichtbaar door meerjarige steun aan de bewijzenbank van de VN voor de ernstigste misdaden in Syrië, het *International, Impartial and Independent Mechanism* (IIIM).
- Beleidsmatig gezien past het gastlandbeleid beter binnen het artikel «Versterkte internationale rechtsorde» en zal daarom overgeheveld worden van beleidsartikel 4 («Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen») naar beleidsartikel 1 (artikelonderdeel 1.3).

D1: Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 1 Versterkte internationale rechtsorde							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	100.944	103.414	105.487	102.737	96.837	96.937	96.937
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	114.819	120.814	123.487	121.537	115.637	115.737	115.737
waarvan juridisch verplicht			63%				
1.1 Goed functionerende internationale instellingen met een breed draagvlak	57.086	61.612	56.035	54.035	50.035	50.135	50.135
<i>Subsidies</i>							
Internationaal recht	9.578	13.285	12.035	10.035	6.035	6.135	6.135
<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
Internationaal recht	1.669						
Verenigde Naties	35.056	36.275	34.525	34.525	34.525	34.525	34.525
OESO	6.685	6.175	6.175	6.175	6.175	6.175	6.175
Campagne VN veiligheidsraad	288						
VNVR projectkosten	435	2.577					
Internationaal Strafhof	3.375	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300

Bedragen in EUR 1.000		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.2	Bescherming en bevordering van mensenrechten	57.733	59.202	63.402	63.502	63.502	63.502	63.502
	<i>Subsidies</i>							
	Centrale mensenrechtenprogramma's	270						
	Bevordering van het vrije woord	2.800						
	Landenprogramma's mensenrechten	25.321	30.052	34.252	34.252	34.252	34.252	34.252
	<i>Opdrachten</i>							
	Landenprogramma's mensenrechten	1.512	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
	<i>bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
	Landenprogramma's mensenrechten	20.330	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
	Centrale mensenrechtenprogramma's	7.500	7.650	7.650	7.750	7.750	7.750	7.750
1.3	Gastlandbeleid internationale organisaties	0	0	4.050	4.000	2.100	2.100	2.100
	<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
	Speciaal Tribunaal Libanon		1.900	1.900				
	Internationaal Strafhof		1.150	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
	Nederland Gastland		900	900	900	900	900	900
	<i>Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken</i>							
	Nederland Gastland		100	100	100	100	100	100

D2: Budgetflexibiliteit

De uitgaven voor het onderdeel goed functionerende internationale instellingen met een breed draagvlak zijn nagenoeg volledig vastgelegd. De bijdragen aan internationale organisaties (verdragscontributies) zijn juridisch verplicht. Subsidies aan initiatieven in het kader van internationaal recht zijn voor ruim 81% juridisch verplicht. Voor het resterende deel worden in 2019 verplichtingen aangegaan. De centrale mensenrechtenprogramma's van het onderdeel bescherming en bevordering van mensenrechten kennen een juridisch verplicht percentage van 45%. De

hieruit te financieren jaarlijkse bijdrage aan de *Office of the High Commissioner for Human Rights* (OHCHR) wordt begin 2019 juridisch vastgelegd. De landenprogramma's mensenrechten zijn reeds voor 40% juridisch vastgelegd en voor de overige 60% zullen ofwel in 2018 verplichtingen worden aangegaan, ofwel zullen ze worden verplicht via de te houden tender naar aanleiding van de optopping van het budget voor mensenrechten. Voor het onderdeel gastlandbeleid is 80% van het geraamde budget juridisch verplicht. Dit betreft voornamelijk de uitgaven voor het Internationaal Strafhof en het Speciaal Tribunaal Libanon.

E: Toelichting op de financiële instrumenten

1.1 Goed functionerende internationale instellingen met een breed draagvlak

- Verplichte bijdragen (verdragscontributies) aan de VN waarin de afdrachten aan het Restmechanisme voor Internationale Strafhoven (MICT) zijn inbegrepen alsmede de bijdragen aan de OESO en het Internationaal Strafhof (ICC).
- Jaarlijkse huurbijdrage aan het Permanente Hof van Arbitrage.
- Bijdrage aan het bewijsvergaringsmechanisme voor Syrië (IIM).
- Bijdragen voor diverse initiatieven, op het gebied van draagvlakversterking voor het Internationaal Strafhof en andere internationale gerechtshoven en tribunalen, op het gebied van *Responsibility to Protect*, een bijdrage aan het *Trustfund for Victims* van het ICC en andere kleinschalige initiatieven ter bevordering van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde.
- Bijdragen aan activiteiten in het kader van het lidmaatschap van de VNVR, zoals logistieke middelen bij actuele crises, activiteiten op het terrein van publiekdiplomatie en draagvlak; beleidsondersteunende bijdragen aan gespecialiseerde NGO's.
- Bijdragen aan programmatische activiteiten in het kader en ter ondersteuning van het lidmaatschap van de VNVR.

1.2 Bescherming en bevordering van mensenrechten

- Inzet van het mensenrechtenfonds ter ondersteuning van de volgende prioritaire thema's: vrijheid van meningsuiting en internetvrijheid, vrijheid van religie en levensovertuiging, gelijke rechten voor vrouwen en meisjes, mensenrechtenverdedigers, gelijke rechten voor lesbien, homoseksuelen, biseksuelen, transgender en intersekse personen (LHBTI) en bevordering internationale rechtsorde/strijd tegen strafeloosheid. Er is een verdeling in centrale en decentrale middelen. Centrale middelen zijn bestemd voor projecten die in meer dan één land worden uitgevoerd. De middelen worden ingezet voor prioritaire thema's op basis van de ernst van de mensenrechtensituatie en de effectiviteit van de inzet.
- Bijdragen aan internationale organisaties ten behoeve van verdere bescherming en bevordering van mensenrechten, met name de jaarlijkse bijdrage aan de *Office of the High Commissioner for Human Rights* (OHCHR) van de VN waarbij specifiek wordt ingezet op de ondersteuning van de speciale procedures en verdragscomités.

1.3 Gastlandbeleid internationale organisaties

- Bijdrage aan huisvesting van Internationale Organisaties (IO's).
- Bijdragen aan campagnes en lobby-activiteiten bij acquisitie van IO's.
- Bijdragen aan bijeenkomsten van in Nederland gevestigde IO's en aan bezoeken van hoge functionarissen, voor zover die de internationale zichtbaarheid van Nederland als gastland van IO's bevorderen.

- Financiering van activiteiten met als doel dat de in Nederland gevestigde IO's en diplomatieke missies goed kunnen functioneren binnen de kaders van de Weense verdragen en zetelovereenkomsten, alsmede de toepasselijke Nederlandse wet- en regelgeving.

Artikel 2: Veiligheid en stabiliteit

A: Algemene doelstelling

Het bevorderen van de Nederlandse en internationale veiligheid en stabiliteit door doelgerichte bilaterale en multilaterale samenwerking en het bevorderen van democratische transitie in prioritaire gebieden, vooral in de ring rond Europa.

Veiligheid is geen vanzelfsprekendheid. De internationale omgeving verandert snel en ingrijpend. Wat er in de wereld om ons heen gebeurt, heeft direct gevolgen voor onze eigen veiligheid en voor onze welvaart. Veel van de grensoverschrijdende dreigingen waaraan Nederland bloot staat, zijn van een dusdanige omvang en complexiteit dat een geïntegreerde aanpak en samenwerking in internationaal verband geboden is. Voorbeelden zijn de proliferatie van massavernietigingswapens, terrorisme en gewelddadig extremisme, ongewenste buitenlandse inmenging door statelijke actoren, grensoverschrijdende criminaliteit en cyberdreigingen.

B: Rol en verantwoordelijkheid

De basis voor de inzet van het kabinet op internationaal veiligheidsbeleid ligt besloten in de [Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie \(GBVS\)](#) die in het voorjaar van 2018 aan de Tweede en Eerste Kamer is aangeboden. De GBVS aanpak beschrijft drie pijlers: onveiligheid **voorkomen** waar mogelijk, **verdedigen** tegen urgente dreigingen waar noodzakelijk en het **versterken** van ons veiligheidsfundament. Om de daarbij benoemde 13 doelen te behalen is de samenhangende inzet nodig van defensie, diplomatie, economie, ontwikkelingssamenwerking, politie, inlichtingendiensten, en justitie. Dit onderwerp strekt zich dus uit naar andere begrotingen, zoals Defensie, Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking, Justitie en Veiligheid, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Economische Zaken en Klimaat. Onze veiligheidsbelangen vergt een wereldwijde inzet voor de veiligheid van Nederlanders, Nederland en het Koninkrijk.

De Minister van Buitenlandse Zaken is verantwoordelijk voor:

Stimuleren

Bevorderen en bewaken van de coherentie en consistentie van de Nederlandse inzet in bilateraal en multilateraal verband gericht op grotere veiligheid en duurzame stabiliteit, onder andere door:

- Nederlandse bijdragen in het kader van de EU, de VN, de NAVO en de OVSE;
- Deelname aan ad hoc coalities zoals het Non-Proliferation and Disarmament Initiative (NPDI) en de Friends of the CTBT (Alomvattend Kernstopverdrag);
- Een vooraanstaande rol te spelen op het gebied van de versterking van het internationaalrechtelijk en normatief kader betreffende cyberspace door middel van activiteiten gericht op zowel capaciteitsopbouw als op internationale consultatie;
- Het Nederlandse co-voorzitterschap van het *Global Counter Terrorist Forum* en actieve rol binnen de *Global Coalition to Counter/Defeat ISIS*;
- Preventie aan de bron, door in risicolanden samenwerking te zoeken om de dreiging van radicalisering en gewelddadig extremisme te verminderen.

- Grote inzet op fysieke veiligheid van burgers via het Nederlandse humanitair ontmijnen en cluster munitie programma;
- De veiligheidsbehoeftes van de bevolking centraal te stellen o.a. door conflictpreventie-benadering (early warning/early action), en het benadrukken van *accountability* en *good governance* via *Security Sector Reform (SSR)* programma's; en
- Deelname aan crisisbeheersingsoperaties in multilateraal verband en inzet voor verbetering van de effectiviteit van deze operaties.

Regisseren

- Artikel 100-procedures ter voorbereiding van besluitvorming betreffende wereldwijde inzet van de krijgsmacht in crisisbeheersingsoperaties conform het Toetsingskader 2014, in nauwe afstemming met de Ministers van Defensie, de Minister voor Buitenlandse Handel & Ontwikkelingssamenwerking en de Minister van Justitie & Veiligheid.
- De toepassing van terrorismesancties/Sanctieregeling 2007 als onderdeel van het sanctiebeleid, uitgevoerd in overeenstemming met de Ministers van Financiën en Justitie & Veiligheid.
- In het kader van een zorgvuldig en transparant wapenexportbeleid draagt de Minister van Buitenlandse Zaken verantwoordelijkheid voor de buitenlandpolitieke toetsing van Nederlandse vergunningaanvragen voor wapenexporten. De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking is eindverantwoordelijk voor het afgeven van de wapenexportvergunningen.

Financieren

- Bijdragen aan goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid, waaronder aan de NAVO.
- Bijdragen ter bestrijding en terugdringing van internationaal terrorisme en andere vormen van internationale criminaliteit, waaronder aan het *International Centre for Counter-Terrorism*, het *Global Counter Terrorism Forum*, en de Regionale Veiligheidscoördinatoren binnen het BZ-postennet.
- Bijdragen ter bevordering van ontwapening en wapenbeheersing en bestrijding van proliferatie van massavernietigingswapens, waaronder aan het IAEA en de OPCW.
- Bijdragen ter bevordering van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde in internationaal verband vanuit het Budget Internationale Veiligheid, in samenspraak met de Minister van Defensie, de Minister van Justitie en Veiligheid en de Minister voor BHOS, waaronder bijdragen aan crisisbeheersingsoperaties van de VN, de EU, de NAVO en de OVSE en flankerende activiteiten gefinancierd uit het Stabiliteitsfonds.
- Bijdragen ter bevordering van transitie in prioritaire gebieden, met name in de ring rond Europa via het in 2016 ingestelde Nederlands Fonds voor Regionale Partnerschappen (NFRP). Het NFRP bestaat uit het Matra programma gericht op (Zuid)Oost-Europa en het Shiraka-programma, gericht op de Arabische regio. Ook vanuit het Stabiliteitsfonds worden programma's in een aantal landen in deze regio's gefinancierd.
- Bijdragen aan conflictpreventie via uitvoering *Early Warning/Early Action* beleid, mede gefinancierd vanuit het Stabiliteitsfonds.
- Bijdragen aan normstelling en internationaal recht, bevordering van mensenrechten en capaciteitsopbouw in cyber space.
- Bijdrage aan de fysieke veiligheid van mensen via meerjarig humanitair ontmijnen en cluster munitie programma.

- Bijdragen aan Security Sector Reform (SSR) programma's ter bevordering van effectiviteit, legitimiteit, *oversight* en *accountability* van veiligheidsactoren vanuit het Stabiliteitsfonds.
- Bijdragen aan (NGO/ATT) programma's, die regulering en transparantie van de internationale wapenhandel bevorderen.

C: Beleidswijzigingen

- De Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie uit 2018 (GBVS, zie hierboven) is het bepalende beleidskader voor de inzet de komende jaren. De GBVS onderstreept het belang te investeren in de Nederlandse inzet in het buitenland ten behoeve van de veiligheid van Nederland en het Koninkrijk. Die inzet is daarbij gericht op een meer anticiperend en preventief geïntegreerd veiligheidsbeleid: door een nauwere koppeling tussen internationale en nationale veiligheid, een duidelijke verbinding met aanpalende beleidsterreinen en -instrumenten en een geografische focus op gebieden dichter bij huis.

D1: Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 2 Veiligheid en stabiliteit							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	219.236	274.649	275.449	275.499	275.899	275.899	275.899
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	253.968	292.536	291.000	288.063	289.463	289.463	290.263
waarvan juridisch verplicht			83%				
2.1 Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid	17.493	13.215	11.015	11.015	11.015	11.015	11.015
<i>Subsidies</i>							
Programma Ondersteuning Buitenlands Beleid	1.671	2.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Atlantische Commissie	500	500	500	500	500	500	500
Veiligheidsfonds	118	100					
<i>Opdrachten</i>							
Programma ondersteuning buitenlands beleid	435	500	500	500	500	500	500
Veiligheidsfonds	82						
<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
NAVO	11.645	7.200	7.200	7.200	7.200	7.200	7.200
Veiligheidsfonds	1.099	1.000	500	500	500	500	500
WEU	616	565	565	565	565	565	565

	Bedragen in EUR 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	Programma Onder- steuning Buitenlands Beleid	372	250	250	250	250	250	250
	Overige		500	500	500	500	500	500
	<i>Bijdragen aan ander begrotingshoofdstuk</i>							
	Programma onder- steuning buitenlands beleid	31						
	Veiligheids- fonds	924	600					
2.2	Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme	8.477	15.018	14.351	13.851	14.251	14.251	14.251
	<i>Subsidies</i>							
	Contra- terrorisme	5.550	1.953	4.000	4.600	4.600	4.600	4.600
	Anti-terrorisme instituut	313	665	551	551	551	551	551
	<i>Opdrachten</i>							
	Contra- terrorisme	924	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	Cyber security		3.300	4.700	4.000	4.400	4.400	4.400
	Global Forum on Cyber Expertise	229	400	400				
	Overige		500	500	500	500	500	500
	<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
	Contra- terrorisme	1.461	7.200	3.200	3.200	3.200	3.200	3.200
2.3	Wapenbeheersing	10.176	10.955	10.794	10.794	10.794	10.794	10.794
	<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
	IAEA	7.144	7.317	7.317	7.317	7.317	7.317	7.317
	OPCW en andere ontwape- ningsorgani- saties	1.514	1.718	1.557	1.557	1.557	1.557	1.557
	CTBTO	1.518	1.920	1.920	1.920	1.920	1.920	1.920
2.4	Bevordering van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde in internati- onaal verband	192.645	225.062	226.827	222.581	223.581	223.581	224.381
	<i>Subsidies</i>							

Bedragen in EUR 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Landenprogramma's veiligheid voor mensen (Stabiliteitsfonds)	27.470	38.350	31.000	31.000	31.000	31.000	31.000
Nederland Helsinki Comité	28	28	28	28	28	28	28
<i>Opdrachten</i>							
Landenprogramma's veiligheid voor mensen (Stabiliteitsfonds)	15.139	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
Landenprogramma's veiligheid voor mensen (Stabiliteitsfonds)	55.094	44.250	44.722	40.868	41.868	41.868	42.668
OVSE	5.552	7.195	7.195	7.195	7.195	7.195	7.195
VN-contributie voor crisisbeheersingsoperaties	85.819	106.349	99.849	99.849	99.849	99.849	99.849
Training buitenlandse diplomaten	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Inzet hoog-risico posten			20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Overige		11.390	6.533	6.141	6.141	6.141	6.141
<i>Bijdragen aan ander begrotingshoofdstuk</i>							
Landenprogramma's veiligheid voor mensen (Stabiliteitsfonds)	1.043						
2.5 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden	25.177	28.286	28.013	29.822	29.822	29.822	29.822
<i>Subsidies</i>							
Nederlands Fonds voor Regionale Partnerschappen (NFRP); «MATRA»	11.882	11.822	11.822	11.822	11.822	11.822	11.822
<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							

Bedragen in EUR 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nederlands Fonds voor Regionale Partnerschappen (NFRP); «Shiraka»	13.295	16.464	16.191	18.000	18.000	18.000	18.000
Ontvangsten	0	1.227	1.242	1.242	1.242	1.242	1.242
2.10 Doorberekening Defensie diversen	0	227	242	242	242	242	242
2.40 Restituties programma's	0	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000

D2: Budgetflexibiliteit

Binnen het artikelonderdeel goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid is 80% juridisch verplicht. Het betreft de uitgaven voor de NAVO, Atlantische Commissie en verplichtingen richting de (inmiddels opgeheven) West-Europese Unie (WEU). Uitzondering hierop is het Programma Ondersteunig Buitenlands Beleid (POBB) waarvan slechts 50% juridisch is verplicht, gelet op het vraaggestuurde karakter van het fonds. Binnen de Bestrijding en terugdringing van internationaal terrorisme en andere vormen van criminaliteit is het budget voor Contra-terorisme en Cyber security voor het merendeel nog niet juridisch verplicht. Het artikelonderdeel Bevordering van ontwapening en wapenbeheersing, bestrijding van proliferatie van massavernietigingswapens en het voeren van een transparant en verantwoord wapenexportbeleid is volledig juridisch verplicht. Het betreft verdragsrechtelijke contributies.

Het stabiliteitsfonds is voor ruim de helft van het budget juridisch verplicht en verdragscontributies aan de VN-crisisbeheersingsoperaties (vredestoepassingen) en beveiliging hoog-risico posten zijn volledig juridisch verplicht. Op het artikelonderdeel Bevordering van transitie in prioritaire gebieden zijn de voorziene uitgaven voor het Shiraka en Matra programma grotendeels juridisch verplicht. Het niet-juridisch verplichte deel van Matra zal gedurende 2019 door de posten in de Matra doellanden aangewend worden voor de toekenning van nieuwe Matra projecten aan het lokale maatschappelijk middenveld.

E: Toelichting op de financiële instrumenten

2.1. Goede internationale samenwerking ter bevordering van de eigen en bondgenootschappelijke veiligheid

- Jaarlijkse verplichte bijdrage aan de NAVO.
- Jaarlijkse bijdrage aan het EU-Satellietcentrum ten behoeve van de financiële verplichtingen (uitkering pensioengelden ex-WEU personeel) van de in juli 2011 opgeheven WEU.
- Jaarlijkse subsidie aan de Atlantische Commissie, ter ondersteuning van het maatschappelijk debat over de nationale en bondgenootschappelijke veiligheid.
- Programma Ondersteuning Buitenlands Beleid (POBB) en Veiligheidsfonds, voor kleinschalige activiteiten met een katalyserende werking die het Nederlandse veiligheidsbeleid ondersteunen.

2.2. Bestrijding internationale criminaliteit en terrorisme

- Jaarlijkse bijdrage aan het in Den Haag gevestigde onafhankelijke *International Centre for Counter-Terrorism* (ICCT).
- Nederlandse inspanningen in multilateraal verband, met name als co-voorzitter van het *Global Counterterrorism Forum* en lid van *Global Coalition to Counter/Defeat ISIS* uit het Stabiliteitsfonds (verantwoording onder 2.4) en middelen die voortkomen uit het besluit tot versterking van de inspanningen op het gebied van contraterrorisme worden activiteiten gefinancierd. De projecten en programma's op dit artikelonderdeel zijn gericht op de versterking van capaciteit in voor Nederland prioritaire regio's om gewelddadig extremisme en radicalisering te voorkomen en te bestrijden.
- Conform het regeerakkoord worden extra middelen ingezet op het terrein van contra-terrorisme. De middelen zullen worden ingezet voor voor projecten gericht op het voorkomen en bestrijden van gewelddadig extremisme in risicolanden.
- Daarnaast wordt budget vrijgemaakt om in te zetten op cybersecurity. Deze middelen worden onder meer ingezet voor het bevorderen van een normatief internationaal kader voor cyberactiviteiten en versterking van de kennispositie van de medewerkers op het gebied van cyber.
- Capaciteitsopbouw op het gebied van cyber security, cyber crime, data protectie en *e-governance* door middel van financiering van Nederlandse initiatieven onder het *Global Forum on Cyber Expertise*.
- Jaarlijkse bijdrage aan het in Finland gevestigde *European Centre of Excellence Countering Hybrid Threats*.

2.3 Wapenbeheersing

- Jaarlijkse bijdragen aan het IAEA, de OPCW en de CTBTO.
- Ondersteuning van kleinschalige initiatieven gericht op uitvoering van het Biologische en Toxische Wapens Verdrag (BTWC), Non-Proliferatie Verdrag (NPV) en de Ottawa Conventie.
- Bijdrage aan activiteiten onder auspiciën van het *G7 Global Partnership against the Spread of Weapons and materials of Mass Destruction* op het gebied van het tegengaan van proliferatie van radiologische en nucleaire bronnen en *bio-security*, en het bevorderen van implementatie sanctieprogramma's.

2.4 Bevordering van veiligheid, stabiliteit en rechtsorde in internationaal verband

- Verbetering van de inzet van civiele expertise door modernisering van de civiele missiepool.
- Verdragscontributies aan de VN-crisisbeheersingsoperaties (vredesmissies).
- Bijdragen uit het Stabiliteitsfonds voor de inzet op het snijvlak van vrede, veiligheid en ontwikkeling. Het fonds kan o.a. worden ingezet om activiteiten te financieren op gebied van oude en nieuwe dreigingen, zoals aanpak van wapen- en drugsmokkel en grensoverschrijdende criminaliteit, ontmijning en piraterijbestrijding. Daarnaast worden een aantal lopende activiteiten uit het fonds gefinancierd, zoals ontmijningsactiviteiten, training voor Afrikaanse peacekeepers (ACOTA), en bijdragen aan de VN op specifieke thema's.
- Er is structureel EUR 20 miljoen beschikbaar voor de beveiliging van diplomaten en ambassades in gebieden met een hoog-risico profiel.
- Bijdragen ten behoeve van de trainingen van buitenlandse diplomaten in Nederland.

2.5 Bevordering van transitie in prioritaire gebieden

- Het Nederlands Fonds voor Regionale Partnerschappen (NFRP) wordt gebruikt om organisaties en mensen te ondersteunen bij het verbeteren en versterken van democratische processen, institutionele capaciteit en de rechtsstaat. Het NFRP bestaat uit het Matra programma (Matra: maatschappelijke transformatie) gericht op het Oostelijk Partnerschap en Pre-accessie regio (de Westelijke Balkan en Turkije) en het Shiraka-programma, gericht op het Midden-Oosten en Noord-Afrika, elk met eigen beleidsaccenten. Met ingang van 2018 is het budget voor het NFRP structureel verhoogd, zowel vanwege de relevantie van de Matra- en Shiraka-programma's als om uitvoering te geven aan de motie Servaes/Ten Broeke (2015–2016, [34 300-V, nr. 26](#)).

Artikel 3: Effectieve Europese samenwerking

A: Algemene doelstelling

De algemene doelstelling is een effectieve Europese samenwerking om de Europese Unie en haar lidstaten zo vreedzaam, welvarend en sterk mogelijk de toekomst in te looden. Europa is essentieel voor onze welvaart, vrijheid en veiligheid. Een actieve opstelling van Nederland in het Europese besluitvormingsproces en in de bilaterale relaties met Europese partners is dan ook in het directe belang van Nederlandse burgers en bedrijven. Door consequent en constructief optreden kan Nederland zijn invloed binnen de Europese Unie vergroten. Zo kan Nederland mede vorm geven aan ontwikkelingen in Europa die direct van invloed zijn op onze economische, sociale en politieke toekomst.

B: Rol en verantwoordelijkheid

Binnen de Europese Unie wordt gewerkt aan economische groei, werkgelegenheid, gezonde overheidsfinanciën van de lidstaten en toekomstbestendige Europese samenwerking gericht op hoofdzaken en toegevoegde waarde. Daarnaast zullen het uitstredingsproces van het Verenigd Koninkrijk, de Europese migratieproblematiek en de (aanloop naar) onderhandelingen over een nieuw meerjarig financieel kader de aandacht vragen. Tot slot zet Nederland zich in voor effectief extern beleid, inclusief een versterkt gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid.

De [Staat van de Unie](#) bevat de geïntegreerde visie van de regering op de Europese samenwerking en de rol van Nederland daarbij.

De Minister is verantwoordelijk voor:

Regisseren

- Het bevorderen en bewaken van de coherentie en de consistentie van het Nederlandse Europabeleid, inclusief de voorbereiding van de Europese Raad en horizontale dossiers.
- Het interdepartementaal afstemmen van de Nederlandse inzet in de verschillende, afzonderlijke Raadsformaties.
- Het vormgeven van het Europese externe beleid ten opzichte van derde landen, inclusief uitbreiding van de EU, uittreding uit de EU, regio's en ontwikkelingslanden.
- De gedachtenvorming over de institutionele structuur van de EU.
- Het onderhouden en intensiveren van de bilaterale relaties met andere Europese landen en het bevorderen van een Europese waardengemeenschap.

Financieren

- Nederlandse afdrachten aan de Europese begroting en aan het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF).
- Bijdragen aan een hechtere Europese waardengemeenschap middels een bijdrage aan de Raad van Europa.
- Bijdragen ter versterking van de Nederlandse positie in de Unie van 28, waaronder aan de Benelux.

C: Beleidswijzigingen

- Nederland zal een actieve rol spelen in de verschillende discussies en onderhandelingen die bepalend zijn voor de toekomst van de EU, inclusief de onderhandelingen over een nieuw meerjarig financieel kader en de Brexit-onderhandelingen (zie beleidsagenda).

D1: Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 3 Effectieve Europese samenwerking							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedragen in EUR 1.000							
Verplichtingen	7.005.735	7.812.766	8.520.360	9.549.953	9.273.388	9.512.313	9.814.309
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	7.197.507	8.052.303	8.745.255	9.794.302	9.502.913	9.715.116	9.997.672
waarvan juridisch verplicht				100%			
3.1 Afdachteren aan de Europese Unie	6.990.950	7.807.287	8.496.427	9.545.974	9.249.969	9.508.334	9.790.890
<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
BNI-afdracht	3.403.187	4.162.798	4.647.575	5.617.394	5.241.574	5.416.025	5.596.317
BTW-afdracht	506.337	546.899	556.114	569.986	582.630	608.628	630.407
Invoerrechten	3.081.426	3.097.590	3.292.738	3.358.594	3.425.765	3.483.681	3.564.166
3.2 Europees ontwikkelingsfonds	192.480	229.469	234.281	234.281	238.897	192.735	192.735
<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
Europees Ontwikkelingsfonds	192.480	229.469	234.281	234.281	238.897	192.735	192.735
3.3 Een hechtere Europese waardengemeenschap	9.800	9.720	9.720	9.720	9.720	9.720	9.720
<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
Raad van Europa	9.800	9.720	9.720	9.720	9.720	9.720	9.720
3.4 Versterkte Nederlandse positie in de Unie	4.277	5.827	4.827	4.327	4.327	4.327	4.327
<i>Opdrachten</i>							
EU-voorzitterschap	108						
programmatische ondersteuning	0	1.500	500				
<i>Bijdragen (inter)nationale organisaties</i>							
Benelux bijdrage	3.890	3.979	3.979	3.979	3.979	3.979	3.979
EIPA	279	348	348	348	348	348	348
Ontvangsten	3.772.261	1.083.572	383.929	671.968	685.402	696.986	713.083
3.10 Diverse ontvangst EU	3.771.920	1.083.322	383.679	671.718	685.152	696.736	712.833
Invoerrechten	616.570	619.519	658.548	671.718	685.152	696.736	712.833
Overige ontvangst EU	3.155.350	463.803	- 274.869				
3.30 Restitutie Raad van Europa	341	250	250	250	250	250	250

D2: Budgetflexibiliteit

De uitgaven op dit artikel zijn geheel juridisch verplicht. De belangrijkste uitgaven betreffen de afdracht aan de EU en de Nederlandse bijdrage aan het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF) en bijdragen aan de Benelux en Raad van Europa.

E: Toelichting op de financiële instrumenten

3.1 Afdrachten aan de Europese Unie

De EU-begroting wordt grotendeels gefinancierd door middel van afdrachten van lidstaten (90–95%). Daarnaast ontvangt de EU overige inkomsten, zoals bijdragen van derden, rente- en boete-inkomsten. De afdrachten van de lidstaten in de vorm van de douanerechten, de BTW-afdracht en de BNI-afdracht zijn vastgelegd in het Eigen Middelenbe-sluit (EMB). In het EMB zijn ook de kortingen op de afdrachten opgenomen en de zogenoemde perceptiekostenvergoeding – dit is de vergoeding voor de kosten die lidstaten maken voor het innen van de douanerechten. De Nederlandse douanerechten, BTW-afdrachten en BNI-afdrachten zijn opgenomen op artikel 3.1, de perceptiekostenvergoeding op artikel 3.10.

Het uitgangspunt voor de vaststelling van de raming voor de Nederlandse afdrachten is de omvang het uitgavenplafond uit het Meerjarig Financieel Kader. Dit plafond maximeert de uitgaven uit hoofde van de EU-begroting en daarmee de afdrachten van de lidstaten. De omvang van de Neder-landse afdrachten komt vervolgens als volgt tot stand:

- Alle *douanerechten* die door de EU-landen worden geheven op producten die afkomstig zijn van landen buiten de EU, worden afgedragen aan de EUtwee maanden na inning door de Nederlandse douane, en na aftrek van de perceptiekostenvergoeding (20%) voor de inningskosten. De Europese Commissie (Eurostat) maakt op basis van de eerder ontvangen douanerechten een raming voor het komend jaar voor lidstaten (extrapolatie op basis van historische gegevens).
- De *BTW-afdracht* bedraagt een vast percentage van de geharmoniseerde btw-grondslag.² De geharmoniseerde grondslag voor het komend jaar wordt geraamd en vastgesteld door de Europese Commissie (Eurostat). Nederland krijgt een korting op de BTW-afdracht en betaalt 0,15% over de geharmoniseerde grondslag (in plaats van de reguliere 0,30%). De bijdrage aan de korting voor Verenigd Koninkrijk wordt opgeteld bij de BTW-afdracht.
- De *BNI-afdracht* is het sluitstuk van de financiering van de EU-begroting. Het deel van de Europese uitgaven dat niet gefinancierd kan worden door de overige inkomsten, douanerechten en de BTW-afdracht wordt gefinancierd door BNI-afdrachten van de lidstaten. De totale BNI-afdracht van de lidstaten wordt bepaald door de bovengenoemde inkomsten in mindering te brengen op het betalingenplafond. Het aandeel van een lidstaat hierin wordt vervolgens bepaald op basis van het eigen BNI ten opzichte van het Europese BNI. Dit zogeheten relatieve BNI-aandeel in de totale BNI-afdracht komt tot stand door het tarief van 0,67%³ (totale BNI afdracht/Europees BNI) te vermenigvuldigen met het Nederlands BNI.

² Omdat de btw-tarieven en grondslagen verschillen tussen afzonderlijke lidstaten wordt een geharmoniseerde grondslag vastgesteld, waarover de lidstaten een gelijkwaardige afdracht betalen.

³ Dit is het geraamde tarief voor 2019. Het tarief kan tussen jaren verschillen al naar gelang de omvang van de Europese begroting en het aandeel daarvan dat door de BNI-afdracht van de lidstaten gefinancierd dient te worden.

Nederland ontvangt vervolgens een jaarlijkse korting op de BNI-afdracht van EUR 695 miljoen (in prijzen 2011); voor Nederland komt dit uiteindelijk neer op een netto-korting in 2019 van EUR 757 miljoen. Deze korting wordt gedurende het jaar met de maandelijkse BNI-afdracht verrekend

In jaren dat de Europese begroting ver onder het betalingenplafond wordt vastgesteld, wordt deels afgeweken van deze systematiek. Er wordt in deze jaren (zoals het geval was in 2017, 2018 en nu voor 2019) uitgegaan van een niveau onder het betalingenplafond omdat het niet te verwachten is dat wanneer het voorstel voor de Europese begroting zo ver onder het betalingenplafond ligt, dat de daadwerkelijke Europese uitgaven daar nog op uitkomen.

Onderstaande tabel geeft de omvang van de Nederlandse afdrachten 2019 per afdrachtsoort weer, opgebouwd vanuit een raming van de grondslag vermenigvuldigd met het tarief van de afzonderlijke afdracht (en in het geval van de BNI-afdracht een raming van het tarief).

Onderbouwing Nederlandse afdracht 2019 (miljoen euro)				
Omschrijving	Grondslag	Tarief	2019	
Artikel 3.1				
Douanerechten	3.293	100,00%	3.293	
BTW-afdracht			556	
waarvan bruto BTW-afdracht	325.601	0,30%	977	
waarvan korting BTW-afdracht	325.601	- 0,15%	- 488	
waarvan bijdrage korting VK	68	-	68	
BNI-afdracht			4.648	
waarvan bruto BNI-afdracht	802.620	0,67%	5.404	
waarvan korting BNI-afdracht	-	-	- 757	
Artikel 3.10				
Perceptiekostenvergoeding	3.293	20%	659	
Overige inkomsten	-	-	-	

De onderstaande drie overzichtstabellen tonen de cijfers over de EU-afdrachten, ontvangsten en de netto betalingsposities over 2017.

Netto betalingspositie Nederland 2017 (in miljoenen euro), bron Europese Commissie, Financial Report 2017

AFDRACHTEN

Douanerechten/landbouwheffingen	3.081
BTW-middel (inclusief bijdrage aan de korting voor het VK)	530
BNI-middel	2.855
Perceptiekostenvergoeding	– 616
TOTAAL afdrachten	5.849

ONTVANGSTEN

1a Concurrentiekraacht	941
1b Cohesie/structuurondsen	192
2 Landbouw en natuurbehoud	902
3 JBV en burgerschap	266
4 Extern beleid	0
5 Administratieve uitgaven	116
TOTAAL ontvangsten	2.417
NETTO POSITIE	3.431

Netto betalingsposities 10 grootste netto-betaleren (% Bruto Nationaal Inkomen). Definitie Europese Commissie, landen gesorteerd van grootste naar kleinste nettobetalingspositie voor het jaar 2017.

	2014	2015	2016	2017
DE	– 0,49%	– 0,43%	– 0,40%	– 0,32%
SE	– 0,45%	– 0,41%	– 0,33%	– 0,29%
AT	– 0,41%	– 0,29%	– 0,23%	– 0,25%
DK	– 0,29%	– 0,26%	– 0,28%	– 0,24%
UK	– 0,25%	– 0,46%	– 0,24%	– 0,23%
IT	– 0,30%	– 0,20%	– 0,14%	– 0,21%
FR	– 0,36%	– 0,28%	– 0,36%	– 0,20%
NL	– 0,56%	– 0,39%	– 0,30%	– 0,19%
BE	– 0,40%	– 0,37%	– 0,28%	– 0,16%
FI	– 0,43%	– 0,27%	– 0,14%	– 0,12%

Toelichting:

Voor de vergelijkbaarheid met andere lidstaten wordt gebruik gemaakt van de cijfers van de Europese Commissie. De kortingen over 2014–2016 zijn in 2017 in de kas ontvangen door Nederland, maar in deze cijfers zijn ze door de Commissie toegerekend naar het jaar waarop ze van toepassing waren.

3.2 Europees Ontwikkelingsfonds

- Bijdrage aan het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF). Dit fonds is het instrument waarmee de Europese Unie de ontwikkelingssamenwerking met de landen in Afrika, het Caraïbisch gebied en de Stille Oceaan (ACS) en de landen en gebieden overzee (LGO) uitvoert. Het budget en programma van het 11e EOF (2014–2020) is voor een periode van zeven jaar vastgesteld. Het grootste deel van het EOF is bestemd voor

de financiering van de steun aan nationale, regionale en lokale projecten en programma's gericht op de economische en sociale ontwikkeling van die gebieden.

3.3 Een hechtere Europese waardegemeenschap

- Raad van Europa: Nederland beschouwt de Raad van Europa als een belangrijke hoeder van mensenrechten, democratie en rechtsstaat in heel Europa. Ook wil Nederland bijdragen aan verdergaande hervorming van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en aan een zorgvuldig voorbereide toetreding van de EU tot het EVRM. De Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging in Straatsburg speelt daarbij een centrale rol door goede betrekkingen en, indien opportuun, regelmatig overleg met het secretariaat van de Raad van Europa, permanente vertegenwoordigingen van andere lidstaten en met de Nederlandse delegatie in de Parlementaire Assemblee (PACE) van de Raad van Europa.

3.4 Versterkte Nederlandse positie in de Unie

- Jaarlijkse bijdrage aan de Benelux Unie. De Benelux Unie dient twee doelen: het vervullen van een voortrekkersrol binnen de Europese Unie en grensoverschrijdende samenwerking, vooral op het gebied van economie, duurzame ontwikkeling en justitie/binnenlandse zaken. Daarnaast werkt Nederland in Benelux-verband ook samen op buitenlandspolitiek terrein.
- Subsidie aan *European Institute for Public Administration* (EIPA). Het EIPA heeft als doel het ontwikkelen van de capaciteiten van ambtenaren in het omgaan met EU-aangelegenheden.
- Brexit-programma's gericht op simulaties onderhandelingsdynamiek, geschillenbeslechting, monitoring en toezicht, en hoe om te gaan met verschillen in regelgeving («dynamische equivalentie»). Daarnaast mogelijke studies op gebied van geschillenbeslechting in een nieuwe relatie EU-VK en /of regelgeving, in algemene zin of in bepaalde sectoren. Alsook diverse activiteiten op het gebied van voorlichting en publieksonderzoek.

3.10 Ontvangsten

- De ontvangsten onder dit beleidsartikel betreffen de zogenaamde perceptiekostenvergoeding die Nederland ontvangt voor de kosten die gemaakt worden bij de inning van de douanerechten en bedragen 20% van de geïnde douanerechten. Deze ontvangsten zijn begrotingstechнич niet gekoppeld aan de begroting van de Nederlandse Douane.
- Voor 2019 wordt naast de perceptiekostenvergoeding ook een incidentele, negatieve overige ontvangst verwacht van EUR 274,9 miljoen. Dit is het gevolg van de Spring Forecast 2018. De Spring Forecast verhoogt de Nederlandse BNI-afdracht voor 2018 met EUR 274,9 miljoen. Echter, omdat op dit moment de verwachting is dat aanname van de Spring Forecastcijfers in een aanvullende Europese begroting niet op tijd zal zijn om budgettair ook in 2018 verwerkt te worden, zal deze betaling naar 2019 verschuiven.

Artikel 4: Consulaire dienstverlening en uitdragen Nederlandse waarden

A: Algemene Doelstelling

Het verlenen van excellente consulaire diensten aan Nederlanders in nood in het buitenland, evenals het verstrekken van reisdocumenten aan Nederlanders in het buitenland. Daarnaast levert het Kabinet een bijdrage aan een gereguleerd personenverkeer door de Nederlandse inbreng in het Europese visumbeleid en is verantwoordelijk voor de visumverlening kort verblijf.

Het versterken van de Nederlandse cultuursector door internationale uitwisseling en presentatie; verbindingen leggen met economische diplomatie en andere prioriteiten van geïntegreerd buitenlandbeleid, zoals het mensenrechtenbeleid en veiligheidsbeleid.

B: Rol en verantwoordelijkheid

De Minister is verantwoordelijk voor de volgende zaken:

Consulaire dienstverlening

Uitvoeren

- Visumbeleid kort verblijf van het Koninkrijk der Nederlanden;
- Afgifte van machtigingen voorlopig verblijf (MVV's) op de posten;
- Afname van inburgeringsexamens buitenland;
- Orange Carpet-beleid, ter bevordering van het Nederlandse bedrijfsleven;
- Bijstand aan Nederlanders in nood in het buitenland;
- Begeleiding van Nederlanders die in het buitenland gedetineerd zijn;
- Uitbrengen van reisadviezen;
- Crisisrespons;
- Afgifte van Nederlandse reisdocumenten in het buitenland en van diplomatieke en dienstpaspanden;
- Afgifte van consulaire verklaringen en legalisaties.

Indicator als uitvoeringsverantwoordelijke:

Visumbeleid kort verblijf van het Koninkrijk der Nederlanden

Indicator	Realisatie 01.01.17 t/m 31.12.17	Streefwaarde 2017	Streefwaarde 2018	Streefwaarde 2019	Streefwaarde 2020
Percentage visumaanvragen kort verblijf dat binnen 15 dagen wordt afgehandeld	87,6%	85%	85%	85%	85%

Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken

De norm voor de doorlooptijd van visumaanvragen (Schengen) bedraagt 15 dagen conform de EU Visumcode (in werking getreden per 5.4.2010). Deze periode kan in bijzondere gevallen worden verlengd tot 60 dagen. Het percentage visumaanvragen dat binnen 15 dagen is afgehandeld komt in 2017 uit op 87,6%. Dit is boven de streefwaarde, zie tabel.

NB: De doorlooptijd is het aantal dagen dat zit tussen het indienen van een ontvankelijke visumaanvraag tot aan het moment van bekendmaken of uitreiken van de beslissing op de aanvraag.

Regisseren

- Europees visum- en migratiebeleid en Caraïbisch visumbeleid;
- Bilaterale dimensie van visum- en migratiebeleid.

Nederlandse cultuur en publieksdiplomatie

De uitvoering van het Internationaal Cultuurbeleid (ICB) is een gedeelde verantwoordelijkheid van de Minister van Buitenlandse Zaken (bij wie ook de coördinatie ligt), de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Het beleidskader voor het ICB wordt steeds voor een periode van vier jaar vastgesteld ([beleidskader internationaal cultuurbeleid 2017–2020](#)). De inzet op het gebied van Publieksdiplomatie valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Buitenlandse Zaken.

Stimuleren

- Promotie van Nederlandse kunst en cultuur in het buitenland en identificatie van internationale kansen en ontwikkelingen voor de Nederlandse culturele sector en creatieve industrie.
- Behoud, beheer en ontsluiting van gedeeld cultureel erfgoed.
- Buitenlandse bezoekersprogramma's.
- Het inzetten van publieksdiplomatie door het postennetwerk en BZ om het beeld van Nederland in het buitenland te versterken en op een positief realistische manier uit te dragen.

Regisseren

- Beleidsvorming en uitvoering van het Internationaal Cultuurbeleid.
- Afstemming met culturele fondsen en ondersteunende instellingen over internationale activiteiten.
- Ondersteuning van het buitenlandpolitieke- en economische beleid door publieksdiplomatie en cultuur in te zetten, bijvoorbeeld als instrument in de dialoog over mensenrechten.

Financieren

- Ondersteuning van culturele fondsen, instellingen en activiteiten binnen het beleidskader Internationaal Cultuurbeleid (2017–2020).
- Nederlands-Vlaamse samenwerking (via ondersteuning van Huis DeBuren in Brussel).
- Bezoekersprogramma's.
- Gedeleerde activiteiten Publieksdiploma en Cultuur door Nederlandse ambassades.
- Subsidieregeling voor programma's gericht op jeugd en sociale innovatie in de ring van landen grenzend aan de EU.

C: Beleidswijzigingen

- Beleidsmatig gezien past het gastlandbeleid beter bij de doelstellingen van het artikel «Versterkte internationale rechtsorde» en zal daarom verplaatst worden naar beleidsartikel 1 (artikelonderdeel 1.3).

D1: Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 4 Consulaire dienstverlening en uitdragen Nederlandse waarden							
Bedragen in EUR 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	46.182	66.086	51.762	44.612	39.695	45.995	39.695
Uitgaven:							
Programma-uitgaven totaal	49.067	62.838	50.306	49.198	47.886	47.886	47.886
waarvan juridisch verplicht			53%				
4.1 Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland	13.607	17.750	13.945	13.945	13.945	13.945	13.945

Bedragen in EUR 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<i>Subsidies</i>							
Gedetineerde-nbegeleiding							
Gedetineerde-nbegeleiding	1.686	1.917	1.900	1.900	1.900	1.900	1.900
Consulaire bijstand	25						
<i>Opdrachten</i>							
Consulaire bijstand	208	1.659	259	259	259	259	259
Gedetineerde-nbegeleiding	232	200	200	200	200	200	200
Reisdocumenten en verkiezingen	4.603	4.620	4.320	4.320	4.320	4.320	4.320
Consulaire opleidingen	246	400	400	400	400	400	400
Consulaire informatiesystemen	6.607	8.954	6.866	6.866	4.061	4.061	4.061
Overige					2.805	2.805	2.805
4.2 Samen met (keten) partners het personenverkeer reguleren	6.681	9.829	9.049	7.899	6.499	6.499	6.499
<i>Opdrachten</i>							
Visumverlening	1.236	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
Ambtsberichtenonderzoek	13	150	150	150	150	150	150
Legalisatie en verificatie	46	80	80	80	80	80	80
Consulaire informatiesystemen	4.535	7.636	6.856	5.706	3.506	3.506	3.506
Overige					800	800	800
<i>Bijdragen (inter)ationale organisaties</i>							
Bijdragen asiel en migratie	851	863	863	863	863	863	863
4.3 Grottere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur	6.567	7.856	7.706	7.706	8.794	8.794	8.794
<i>Subsidies</i>							
Internationaal Cultuurbeleid	6.192	7.856	7.706	7.706	8.794	8.794	8.794
Erfgoed	375						
4.4 Uitdragen Nederlandse waarden en belangen	18.770	21.136	19.606	19.648	18.648	18.648	18.648
<i>Subsidies</i>							
Instituut Clingendael	800	1.600	800	800	800	800	800

Bedragen in EUR 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Programma ondersteuning buitenlands beleid	4.590	4.558	4.124	4.058	3.058	3.058	3.058
overige subsidies	40						
<i>Opdrachten</i>							
Onderzoeksprogramma's	2.756	1.620	1.620	1.620	1.620	1.620	1.620
Bezoeken hoogwaardigheidsbekleders en uitgaven Corps Diplomatique en internationale Organisaties	2.276	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
waarvan kosten Koninklijk Huis o.a. Staatsbezoeken	1.906	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Adviesraad Internationale vraagstukken	338	525	525	525	525	525	525
Internationale manifestaties en diverse bijdragen	159	96					
landenprogramma's algemene voorlichting en kleine programma's	3.547	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Europese bewustwording	299						
Verkeersnotificaties							
<i>Bijdragen (inter)ationale organisaties</i>							
landenprogramma's algemene voorlichting en kleine programma's	3.880	6.717	6.517	6.625	6.625	6.625	6.625
Europese bewustwording	85	520	520	520	520	520	520
4.5 Gastlandbeleid internationale organisaties	3.442	6.267	0	0	0	0	0
<i>Bijdragen (inter)ationale organisaties</i>							

Bedragen in EUR 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Speciaal Tribunaal Libanon	1.893	2.220					
Internationaal Strafhof	1.006	1.200					
Nederland Gastland	528	2.367					
Overige		480					
<i>Bijdragen aan andere begrotingshoofdstukken</i>							
Nederland Gastland	15						
Ontvangsten	55.206	57.390	47.890	48.390	48.390	48.390	48.390
4.10 Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland	22.337	22.000	9.500	9.500	9.500	9.500	9.500
4.20 Consulaire dienstverlening aan vreemdelingen	31.569	34.500	37.500	38.000	38.000	38.000	38.000
4.40 Doorberekening Defensie diversen	1.300	890	890	890	890	890	890
4.41 Ontvangsten verkeersnotificaties	0	0	0	0	0	0	0

D2: Budgetflexibiliteit

De uitgaven van subsidies voor het op basis van eigen verantwoordelijkheid consulaire dienstverlening bieden aan Nederlanders in het buitenland zijn volledig juridisch verplicht. Voor de consulaire informatiesystemen zijn de verplichtingen nog niet juridisch vastgelegd, maar die worden gedurende het jaar verplicht. Daarnaast worden uitgaven gedaan om de inkoop van de te verstrekken reisdocumenten te financieren. De geplande uitgaven voor het samen met (keten-)partners reguleren van het personenverkeer zijn nog niet juridisch verplicht en worden aan de hand van de afgifte van visa bepaald. Hiervoor worden aan het begin van het begrotingsjaar verplichtingen aangegaan. Binnen het artikelonderdeel grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur zijn de uitgaven voor de landenprogramma's nog niet juridisch verplicht. Deze verplichtingen worden in het begrotingsjaar zelf aangegaan. Voor het onderdeel het inzetten van publieksdiplomatie door het postennetwerk en BZ om het beeld van Nederland in het buitenland te versterken en op een positief realistische manier uit te dragen zijn ramingen opgenomen die nog niet juridisch vastliggen. Het gaat dan om activiteiten op het gebied van voorlichting, landenprogramma's, bezoeken van hoogwaardigheidsbekleders en uitgaven voor het Corps Diplomatique en internationale organisaties. Het Programma Ondersteuning Buitenlands Beleid (POBB) is voor 30% juridisch verplicht en wordt gedurende het jaar verder ingevuld. De subsidie voor Clingendaal is geheel juridisch vastgelegd.

E: Artikelonderdelen

4.1: Consulaire dienstverlening Nederlanders in het buitenland

- Verlenen van financiële- en niet financiële consulaire bijstand aan Nederlanders in nood en/of schrijnende gevallen;
- (Stille) diplomatie met oog op eerlijke rechtsgang voor Nederlandse gedetineerden;

- Verstrekken van reisadviezen;
- Bijstaan van Nederlanders in geval van crises; als dat noodzakelijk en mogelijk is, organiseren, waar mogelijk met partnerlanden, van evacuaties;
- Verstrekken van reisdocumenten en opmaken van consulaire akten en verklaringen;
- Adviseren en ondersteunen van Nederlandse gedetineerden door gedifferentieerde bezoekfrequentie, in bepaalde landen maandelijkse giften aan gedetineerden, en subsidies ten behoeve van resocialisatie, extra zorg en juridisch advies;
- Consulaire informatiesystemen om de primaire consulaire processen te kunnen afhandelen;
- Organiseren van opleidingen gericht op optimalisatie van consulaire werkprocessen.

4.2 Samen met (keten)partners het personenverkeer reguleren

- Verstrekken van visa kort verblijf;
- Inname van aanvragen voor MVV's;
- Afnemen van inburgeringsexamens;
- Verrichten van legalisaties en uitvoeren van verificatieonderzoeken;
- Consulaire informatiesystemen om de primaire consulaire processen te kunnen afhandelen;
- Op verzoek van het Ministerie van Justitie en Veiligheid worden algemene en individuele ambtsberichten opgesteld, waarop door V&J mede het toelatings- en terugkeerbeleid wordt gebaseerd;
- Diplomatie voor het bemiddelen bij terugkeer van vreemdelingen zonder rechtmatig verblijf;
- Samenwerking met instanties in en buiten Nederland, de EU en internationale organisaties;
- In het kader van versterkte Europese samenwerking maken van afspraken over wederzijdse visumvertegenwoordiging.

4.3 Grottere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur

- Subsidieverlening via de posten en aan DutchCulture voor internationale culturele activiteiten.
- Ondersteuning van initiatieven in vier landen in de ring rondom Europa die de lokale cultuursector versterken, cultuurparticipatie vergroten, de leefomgeving in steden verbeteren en behoud van lokaal cultureel erfgoed verduurzamen.

4.4 Uitdragen Nederlandse waarden en belangen

- Via strategische beleidscommunicatie richt Buitenlandse Zaken zich op doelgroepen die van belang zijn bij het ontwikkelen, bereiken en uitdragen van beleidsdoelstellingen op het terrein van buitenlandbeleid. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor de media en via persoonlijke contacten zoals bijeenkomsten. Daarnaast worden online kanalen ingezet, zoals Facebook en twitter.
- Bijdrage aan publieksdiplomatie, waarmee Nederlandse ambassades activiteiten kunnen ondersteunen of opstarten op het gebied strategische beleidscommunicatie, beeldvorming over Nederland en internationaal cultuurbeleid;
- Subsidie ten behoeve van Instituut Clingendael;
- Vanuit het Programma Ondersteuning Buitenlands Beleid (POBB) worden eenmalige katalyserende activiteiten gefinancierd ter ondersteuning van de doelstellingen van het Nederlandse buitenlandbeleid;

- Ondersteuning van de diplomatieke missies, in Nederland: het faciliteren van ambassades en hun medewerkers, maar ook het toepassen, interpreteren, handhaven en implementeren van de Weense verdragen en zetelovereenkomsten en de toepasselijke Nederlandse wet- en regelgeving.
- Voor uitgaven Koninklijk Huis aan staatsbezoeken, officiële bezoeken en werkbezoeken, inkomende bezoeken van hoogwaardigheidsbekleders en ontvangst Corps Diplomatique wordt EUR 2 miljoen geraamd.

Ontvangsten

- De ontvangststen onder dit artikel bestaan hoofdzakelijk uit leges voor de afgifte van reisdocumenten, visa en de legalisatie van documenten. Een deel van de consulaire ontvangststen wordt ingezet om een bijdrage te leveren aan de kosten van het consulaire werkproces.
- Er is recent een analyse gemaakt van de volledig toegerekende kosten voor paspoortverstrekking in het buitenland. Het voornemen zal worden uitgewerkt om deze kosten te betrekken bij de prijsstelling van de paspoortverstrekking in het buitenland. Dit kan een significante stijging van de leges tot gevolg kan hebben, die van invloed kan zijn op de consulaire opbrengsten.

4. NIET-BELEIDSARTIKELEN

Artikel 5: Geheim

Niet-beleidsartikel 5 Geheim

Niet-beleidsartikel 5 Geheim							
Bedragen in EUR 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	0	0	0	0	0	0	0
Uitgaven	0	0	0	0	0	0	0

Op dit artikel worden geheime uitgaven verantwoord.

Artikel 6: Nominaal en Onvoorzien

Niet-beleidsartikel 6 Nominaal en onvoorzien							
Bedragen in EUR 1.000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	0	6.194	25.868	39.537	71.284	98.183	133.206
Uitgaven:							
Uitgaven totaal	0	6.194	25.868	39.537	71.284	98.183	133.206
6.1 Nominaal en onvoorzien	0	6.194	25.868	39.537	71.284	98.183	133.206

Op dit artikel worden uitgaven verantwoord die samenhangen met de HGIS-indexering en HGIS-besluitvorming bij Voorjaarsnota. Door middel van BBP wordt het HGIS non-ODA budget geïndexeerd en uitgekeerd via het artikel nominaal en onvoorzien.

Artikel 7. Apparaat

A: Personele en materiële uitgaven

Dit artikel betreft de apparaatsuitgaven van zowel het postennetwerk in het buitenland als het departement in Den Haag, exclusief de personele uitgaven voor de politieke leiding en attachés van andere ministeries. Het omvat de verplichtingen voor en uitgaven aan het ambtelijk personeel, de overige personele uitgaven en het materieel.

Personeel:

De personele uitgaven vallen uiteen in de volgende categorieën: (1) Uitgaven voor het ambtelijk personeel; Dit betreft de algemene ambtelijke leiding van het departement (met uitzondering van de secretaris-generaal, plaatsvervangend secretaris-generaal en directeuren-generaal⁴), de beleidsdirecties en de ondersteunende diensten. (2) Uitgaven voor het uitgezonden personeel op de ambassades (zoals salaris, vergoedingen en dienstreizen). (3) Uitgaven voor het lokaal aangenomen personeel op de ambassades.

Materieel:

De materiële uitgaven hebben betrekking op de uitgaven voor de exploitatie van en investeringen in het departement in Den Haag en de vertegenwoordigingen in het buitenland. Hieronder vallen onder andere de verplichtingen en uitgaven voor (1) huisvesting zoals huur van kancelarijen, residenties, personeelswoningen en het kantoor in Den Haag, klein onderhoud en bouwkundige projecten, (2) beveiligingsmaatregelen, (3) ICT uitgaven zoals automatisering en communicatiemiddelen en (4) bedrijfsvoeringsuitgaven. Specifiek wordt van de materiële uitgaven aangegeven welk deel hiervan betrekking heeft op ICT-uitgaven en hoeveel van de uitgaven via een Rijksbrede shared service organisatie (SSO) worden verricht. De ICT uitgaven die door een SSO worden verricht staan opgenomen onder de categorie» bijdragen aan SSO's».

Budgettaire gevolgen:

Niet-beleidsartikel 7 Apparaat							
Bedragen in EUR 1 000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Verplichtingen	769.969	790.400	763.776	759.972	769.690	769.501	769.742
Uitgaven	748.472	793.212	740.740	742.934	752.970	752.781	754.582
7.1.1 Personeel	477.859	506.286	510.711	513.270	519.371	524.461	524.461
waarvan eigen personeel	465.921	495.786	500.711	503.270	509.371	514.461	514.461
waarvan Inhuur extern	11.938	10.500	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
waarvan overige personele uitgaven							
7.1.2 Materieel	266.720	286.926	230.029	229.664	233.599	228.320	230.121
waarvan ICT	44.758	50.000	45.000	45.000	45.000	45.000	45.000
waarvan bijdragen aan SSO's	74.017	63.891	63.891	63.891	58.891	58.891	59.132
waarvan overige materieel	147.945	173.035	121.138	120.773	129.708	124.429	125.989

⁴ Deze uitgaven staan opgenomen op de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken

Bedragen in EUR 1 000	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
7.2 Koersverschillen	0	pm	pm	pm	pm	pm	pm
Ontvangsten	38.146	44.950	26.450	26.450	26.450	26.450	26.450
7.10 Diverse ontvangsten	30.041	44.950	26.450	26.450	26.450	26.450	26.450
7.11 Koersverschillen	8.105	pm	pm	pm	pm	pm	pm

B: Totaaloverzicht apparaatsuitgaven en -kosten Buitenlandse Zaken

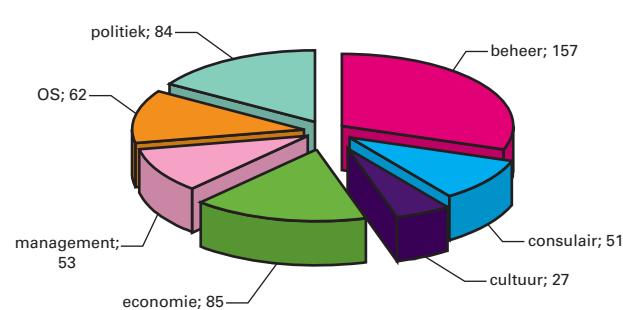
Totaaloverzicht apparaatsuitgaven Ministerie van Buitenlandse Zaken (bedragen x EUR 1 000)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
departement (uitgaven)	748.472	793.212	740.740	742.934	752.970	752.781	754.528

Buitenlandse Zaken heeft geen baten-lastendienst of ZBO.

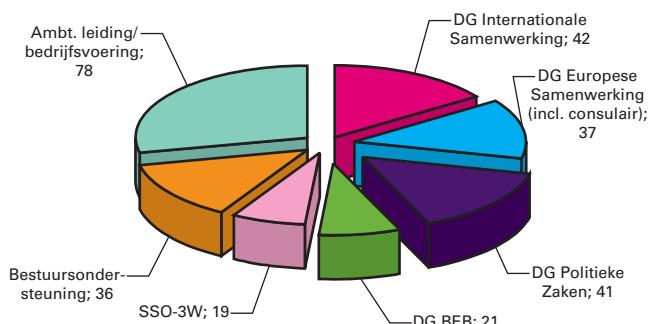
C: Verdeling apparaatsuitgaven naar beleid

De Minister van Financiën heeft de Kamer, in het kader van «[verantwoord begroten](#)», toegezegd de apparaatsuitgaven indicatief te verdelen over de beleidsartikelen. Omdat de apparaatsuitgaven niet specifiek toe te rekenen zijn aan beleidsartikelen, kiest Buitenlandse Zaken ervoor een splitsing te maken naar uitgaven op het kerndepartement en op de posten. Van de totale apparaatskosten van EUR 793 miljoen in 2019 kan circa EUR 275 miljoen (circa 35%) worden toegerekend aan het kerndepartement. Bij de verdeling van de kosten hieronder is het aantal fte's per directoraat generaal als uitgangspunt genomen. Het restant (EUR 518 miljoen, circa 65%) zijn uitgaven die toegerekend worden aan het postennetwerk. Verder is op basis van een inventarisatie van de thematische invulling van de personele inzet in het postennetwerk een schatting gegeven van de kosten op een aantal terreinen. Deze terreinen zijn: economische diplomatie, cultuur, politiek, ontwikkelingssamenwerking, management, consulair en beheer. In onderstaande overzichten is de verdeling schematisch opgenomen.

Verdeling apparaatskosten posten EURO 518 miljoen

Verdeling apparaatskosten kernministerie EURO 275 miljoen

D: Actuele ontwikkelingen

Bundeling ondersteunende diensten door taakspecialisatie

In 2010 heeft het Ministerie van Buitenlandse Zaken besloten om consulaire, financiële en bedrijfsvoeringstaken, die op de verschillende posten werden uitgevoerd en waarvan het niet noodzakelijk was deze ter

plekke uit te voeren, onder te brengen in Regionale Service Organisaties. Deze regionalisering van werkzaamheden vond plaats tussen 2010 en 2014 en heeft bijgedragen aan een kwaliteitsverbetering en het realiseren van de taakstelling waar het Ministerie voor stond. Daarnaast is in 2016 de financiële dienstverlening op het departement gebundeld in de Financiële Service Organisatie (FSO).

In januari 2018 is het ministerie begonnen met de uitvoer van het taakspecialisatieproject. Dit project streeft ernaar de kwaliteit, doelmatigheid en continuïteit van de wereldwijde consulaire diensten en bedrijfsvoering verder te verbeteren.

Tussen januari 2018 en december 2019 zullen de huidige zeven Regionale Service Organisaties hun werkzaamheden overhevelen naar Den Haag. De financiële dienstverlening voor de posten zal worden belegd bij de recent opgerichte Financiële Service Organisatie (FSO). De niet-financiële bedrijfsvoering bij de interdepartementale Shared Service Organisatie 3W. Ten slotte wordt voor de consulaire backofficetaken de Consulaire Service Organisatie (CSO) opgericht. Doelstelling is een optimale, doelmatige en klantgerichte ondersteuning van het postennet.

Digitalisering

In 2019 zet Buitenlandse Zaken verdere stappen op de integratie van ICT in de primaire processen. De eerste belangrijke pijler is informatiegestuurd werken. BZ bereidt zich hiermee voor op een internationale omgeving waarin ontwikkelingen zich steeds sneller opvolgen. Want in een wereld die steeds sneller verandert, moet BZ zelf ook wendbaar zijn, nieuwe ontwikkelingen zo vroeg mogelijk kunnen identificeren, plannen en haar beleid continue kunnen bijstellen. Met de inzet van data-analyse en het definiëren van heldere resultaten maakt BZ de omslag naar een innovatieve diplomatie met effectieve antwoorden en een passend buitenlandbeleid.

De tweede belangrijke pijler is de digitalisering van dienstverlening. De interactie met burgers (waaronder de moderne consulaire dienstverlening), bedrijfsleven en de internationale partners vraagt om een digitaal platform dat de informatie uitwisseling ondersteunt, voldoende beveiligd is en tegelijkertijd zo flexibel is dat aanpassingen als gevolg van veranderende vraag of internationale regelgeving snel kunnen worden doorgevoerd.

De derde pijler is het vergroten van de digitale weerbaarheid van BZ als gevolg van de almaar toenemende cyberdreiging, in het bijzonder spionage en de aangescherpte privacyregelgeving. Naast technische ICT-aanpassingen wordt ingezet op het vergroten van de digitale vaardigheden en verhoging van het bewustzijn van medewerkers. Uitgangspunt waarop het geheel aan maatregelen wordt vormgegeven is: data en informatie binnen BZ is open wanneer het kan, maar afgeschermd en veilig wanneer het moet.

Deze pijlers staan op een verandertraject, dat voorziet in een nieuwe architectuur met inzet van moderne technologieën en beveiligingsmaatregelen. In 2019 worden de eerste resultaten, waar internationale cloud-diensten onderdeel van uitmaken, opgenomen in het ICT-portfolio van BZ. Hierin worden de benodigde moderniseringen in ICT en ICT-expertise voor het postennet integraal meegenomen. Voorbeeld hiervan is de vernieuwing van het wereldwijde communicatienetwerk van BZ.

Meerjarenplan huisvesting

Het huisvestingsbeleid van Buitenlandse zaken is gericht op het moderniseren, verduurzamen en rationaliseren van de vastgoedportefeuille. Hierbij moet veiligheid van de ambassadekantoren en de medewerkers altijd gegarandeerd zijn. Ambassadekantoren worden functioneel en doelmatig ingericht conform Het Nieuwe Werken (HNW) en ter ondersteuning van de modernisering van diplomatie, tenzij de omstandigheden (bijvoorbeeld vanwege de veiligheid of politieke situatie) dit niet toelaten.

Taakstelling

Mede door de modernisering en rationalisering wordt invulling gegeven aan de in 2014 opgelegde bezuiniging van EUR 20 miljoen (te realiseren vanaf 2021). Panden worden in de komende jaren afgestoten, aangekocht of verbouwd conform een op functionaliteit gericht bestedingsplan. Op deze manier kan BZ de taakstelling van EUR 20 miljoen realiseren en haar medewerkers in het buitenland optimaal faciliteren.

Huisvestingsfonds

In 2013 is een middelenafspraak tussen Buitenlandse Zaken en Financiëن (het «*Huisvestingsfonds*») overeengekomen met als doel de taakstelling op het terrein van huisvesting te kunnen realiseren. Met het Ministerie van Financiënen is afgesproken dat ontvangsten uit de verkoop van onroerend goed in het buitenland in latere jaren kunnen worden ingezet voor investeringen die samenhangen met de voorgenomen besparingen op de huisvesting in het buitenland.

Zoals toegezegd tijdens het Wetgevingsoverleg over het jaarverslag 2016 van Buitenlandse Zaken op 12 juni 2017 wordt vanaf de begroting 2018 een overzicht opgenomen van de onroerend goed mutaties die gemoeid zijn met de middelenafspraak. Verder is in het overzicht een raming opgenomen van de verwachte opbrengsten en investeringen in 2019.

Overzicht mutaties middelenafspraak huisvesting begroting Buitenlandse Zaken

Bedragen in € mln

	2013	2014	2015	2016	2017	2018 ¹	2019 ¹
Stand fonds aanvang begrotingsjaar	0	14,4	27,5	31,3	24,4	11,6	4,6
Opbrengsten door verkopen	14,4	13,2	3,8	7,4	0,4	18	36
Investeringen in onroerend goed	0	0	0	14,3	13,2	25	31,5
Stand fonds eind van het jaar	14,4	27,5	31,3	24,4	11,6	4,6	9,1

¹ dit betreft een raming

Hieronder volgt per jaar nog een toelichting waaruit de opbrengsten en investeringen bestaan.

2013:	Inkomsten uit verkopen van panden in Managua, Dakar, Abidjan, Lusaka, Jakarta, Guatemala-Stad, Kaapstad, Kaboel en Harare.
2014:	Inkomsten uit verkopen van panden in Kaapstad, Kaboel, La Paz, Boedapest en Brussel.
2015:	Inkomsten uit verkopen van panden in Kopenhagen en Pretoria.
2016:	Inkomsten uit verkopen van panden in Harare, Boedapest en Parijs. Investering in vastgoed (verbouwing/ aanschaf) in onder andere Zagreb, Islamabad, Seoul en San Jose. Daarnaast is een deel in andere apparaatsuitgaven geïnvesteerd (circa € 5,4 miljoen).
2017:	Inkomsten uit verkoop van pand in Harare. Investeringen in o.a. Ankara, Paramaribo, Peking, Hong Kong en Jakarta.
2018/2019:	Geraamde verkopen en geraamde investeringen in diverse panden conform Masterplan. Verwachte verkopen in o.a. Santiago de Chile, San Jose en Bogota. Investeringen in Bamako, Nairobi, Kuala Lumpur, New Delhi.

Het bovenstaande overzicht is, zoals aan de Kamer toegezegd, op hoofdlijnen om de onderhandelingspositie bij aankoop en verkoop niet te schaden. Met name over 2018 en 2019 kan vanwege de onderhandelingspositie geen, of slechts in beperkte mate over individuele transacties informatie worden verschaft.

5. BIJLAGEN

Bijlage 1: Verdiepingshoofdstuk

Het verdiepingshoofdstuk geeft informatie over andere nog niet toegelichte beleidsmatige mutaties.

Artikel 1 Versterkte internationale rechtsorde, eerbiediging van mensenrechten en gastlandbeleid							
Opbouw uitgaven (EUR 1000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		109.805	108.905	109.005	109.005	109.005	
mutatie nota van wijziging 2018		0	0	0	0	0	
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018		11.109	10.632	8.632	4.632	4.632	
nieuwe mutaties		- 100	3.950	3.900	2.000	2.100	
Stand ontwerpbegroting 2019	114.819	120.814	123.487	121.537	115.637	115.737	115.737

Toelichting uitgaven artikel 1:

Zoals toegelicht in de belangrijkste beleidsmatige mutaties, is het budget voor gastlandbeleid met ingang van 2019 overgeheveld van beleidsartikel 4 naar beleidsartikel 1. Hierdoor onstaat een toename van het budget zoals onder nieuwe mutaties opgenomen.

Artikel 2 Veiligheid en stabiliteit (uitgaven)							
Opbouw uitgaven (EUR 1.000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		249.370	248.778	247.795	247.795	247.795	
mutatie nota van wijziging 2018		0	0	0	0	0	
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018		43.166	10.522	8.568	9.968	9.968	
nieuwe mutaties		0	31.700	31.700	31.700	31.700	
Stand ontwerpbegroting 2019	253.968	292.536	291.000	288.063	289.463	289.463	290.263

Toelichting uitgaven artikel 2:

Zoals toegelicht in de belangrijkste beleidsmatige mutaties stijgt het budget, zoals opgenomen onder nieuwe mutaties, als gevolg van de overheveling van het Budget Internationale Veiligheid (BIV) van Defensie naar Buitenlandse Zaken.

Artikel 2 Veiligheid en stabiliteit (ontvangsten)							
Opbouw ontvangsten (EUR 1.000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		1.227	1.242	1.242	1.242	1.242	
mutatie nota van wijziging 2018		0	0	0	0	0	
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018		0	0	0	0	0	
nieuwe mutaties		0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2019	0	1.227	1.242	1.242	1.242	1.242	1.242

Artikel 3 Europese samenwerking (uitgaven)							
Opbouw uitgaven (EUR 1.000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		8.389.205	9.217.842	9.377.236	9.244.138	9.508.592	
mutatie nota van wijziging 2018		0	0	0	0	0	
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018		25.205	229.078	231.534	45.250	0	
nieuwe mutaties		– 362.107	– 701.665	185.532	213.525	206.524	
Stand ontwerpbegroting 2019	7.197.507	8.052.303	8.745.255	9.794.302	9.502.913	9.715.116	9.997.672

Toelichting uitgaven artikel 3:

Door het surplus over 2017 is de raming van de Europese afdrachten voor 2019 neerwaarts bijgesteld. Het surplus over 2017 wordt in mindering gebracht op de BNI-middelen die de lidstaten moeten opbrengen. Het Europese surplus over 2017 bedroeg EUR 556 miljoen, voor Nederland leidt dit tot een EUR 26 miljoen incidentele lagere BNI-afdracht in 2018.

Artikel 3 Europese samenwerking (ontvangsten)							
Opbouw ontvangsten (EUR 1.000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		686.901	700.633	714.640	728.928	741.382	
mutatie nota van wijziging 2018		0	0	0	0	0	
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018		463.803	0	0	0	0	
nieuwe mutaties		– 67.132	– 316.704	– 42.672	– 43.526	– 44.396	
Stand ontwerpbegroting 2019	3.772.261	1.083.572	383.929	671.968	685.402	696.986	713.083

Toelichting ontvangsten artikel 3

De ontvangsten zijn bijgesteld als gevolg van de effecten van de nieuwe Spring Forecast/ACOR raming van de Commissie.

Artikel 4 Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen (uitgaven)							
Opbouw uitgaven (EUR 1.000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		50.093	49.456	49.448	49.536	49.536	
mutatie nota van wijziging 2018		0	0	0	0	0	
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletoire begroting 2018		11.957	5.050	3.900	600	600	
nieuwe mutaties		788	– 4.200	– 4.150	– 2.250	– 2.250	
Stand ontwerpbegroting 2019	49.067	62.838	50.306	49.198	47.886	47.886	47.886

Toelichting uitgaven artikel 4:

Onder nieuwe mutaties is de overheveling van de budgetten voor Nederland gastland van artikel 4 naar artikel 1 opgenomen, zoals ook toegelicht in de belangrijkste beleidsmatige mutaties.

Artikel 4 Consulaire belangenbehartiging en het internationaal uitdragen van Nederlandse waarden en belangen (ontvangsten)							
Opbouw ontvangst (EUR 1.000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		42.090	42.090	42.090	42.090	42.090	42.090
mutatie nota van wijziging 2018		0	0	0	0	0	0
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppleaire begroting 2018		15.300	5.800	6.300	6.300	6.300	
nieuwe mutaties		0	0	0	0	0	
Stand ontwerpbegroting 2019	55.206	57.390	47.890	48.390	48.390	48.390	48.390

Artikel 5 Geheim (uitgaven)							
Opbouw uitgaven (EUR 1.000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		0	0	0	0	0	0
mutatie nota van wijziging 2018							
mutatie amendement 2018							
Mutatie 1e suppleaire begroting 2018		0	0	0	0	0	
nieuwe mutaties							
Stand ontwerpbegroting 2019	0	0	0	0	0	0	0

Artikel 6 Nominaal en onvoorzien (uitgaven)							
Opbouw uitgaven (EUR 1.000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		68.329	64.824	109.494	121.830	148.415	
mutatie nota van wijziging 2018		3.682	15.545	10.540	7.314	7.401	
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppleaire begroting 2018		- 68.027	- 55.485	- 69.528	- 55.153	- 61.053	
nieuwe mutaties		2.210	984	- 10.969	- 2.707	3.420	
Stand ontwerpbegroting 2019	0	6.194	25.868	39.537	71.284	98.183	133.206

Toelichting artikel 6

De mutaties zijn het gevolg van de bijstelling van de raming van het Bruto Binnenlands Product (BBP) zoals opgenomen in de Macro Economische Verkenningen van het Centraal Planbureau. Hierdoor stijgt het beschikbare budget voor 2018 en vanaf 2020 en neemt het af in de overige jaren.

Artikel 7 Apparaat (uitgaven)							
Opbouw uitgaven (EUR 1.000)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stand ontwerpbegroting 2018		667.613	659.085	655.183	655.501	655.647	
mutatie nota van wijziging 2018		0	0	0	0	0	
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppleaire begroting 2018		126.042	82.322	88.425	98.190	97.940	
nieuwe mutaties		- 443	- 667	- 674	- 721	- 806	
Stand ontwerpbegroting 2019	748.472	793.212	740.740	742.934	752.970	752.781	754.582

Artikel 7 Apparaat (ontvangsten)							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Opbouw ontvangsten (EUR 1.000)							
Stand ontwerpbegroting 2018		21.450	21.450	21.450	21.450	21.450	21.450
mutatie nota van wijziging 2018		0	0	0	0	0	0
mutatie amendement 2018		0	0	0	0	0	0
Mutatie 1e suppleaire begroting 2018		23.500	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
nieuwe mutaties		0	0	0	0	0	0
Stand ontwerpbegroting 2019	38.146	44.950	26.450	26.450	26.450	26.450	26.450

Bijlage 2: Moties en toezeggingen in het vergaderjaar 2017/2018

Moties Minister van Buitenlandse Zaken			
Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
09-03-2018	21 501-02, nr. 1839 , motie-Verhoeven over het onderzoek van het Europees Parlement naar de benoeming van de heer Selmayr	VAO Raad Algemene Zaken d.d. 15 maart 2018	Aan voldaan met brief d.d. 23 maart 2018
15-03-2018	21 501-02, nr. 1840 , motie-Van Nispen en Leijten over de benoemingsprocedures voor topambtenaren van de Europese Commissie	VAO Raad Algemene Zaken d.d. 15 maart 2018	Aan voldaan met brief d.d. 23 maart 2018
15-03-2018	21 501-02, nr. 1843 , motie-Becker c.s. over veroordelen van de gevolgen van de aanval door Turkije op Afrin	VAO Raad Algemene Zaken d.d. 15 maart 2018	Aan voldaan met brief d.d. 20 maart 2018
15-03-2018	21 501-02, nr. 1844 , motie-Van Ojik over het nucleair akkoord met Iran	VAO Raad Algemene Zaken d.d. 15 maart 2018	Aan voldaan met brief d.d. 20 maart 2018
15-03-2018	21 501-02, nr. 1848 , motie-Ploumen over agenderen van misstanden tegen het vrije woord	VAO Raad Algemene Zaken d.d. 15 maart 2018	In behandeling
23-02-2018	21 501-20, nr. 1298 , motie-Asscher/Van Ojik over duidelijkheid over compromissen	Debat over de informele Europese Top van 23 februari 2018	In behandeling
23-02-2018	21 501-20, nr. 1302 (gewijzigde), motie-Bisschop/Leijten over de omvang van het nieuwe MFK	Debat over de informele Europese Top van 23 februari 2018	In behandeling
23-02-2018	21 501-20, nr. 1303 , motie Van der Graaf c.s. over een laagdrempelige toegang voor partijen	Debat over de informele Europese Top van 23 februari 2018	Aan voldaan met brief d.d. 19 maart 2018
23-02-2018	21 501-20, nr. 1304 , motie-Omtzigt c.s. over het rapport «Opening up closed doors»	Debat over de informele Europese Top van 23 februari 2018	Aan voldaan per brief 27 februari 2018
23-02-2018	21 501-20, nr. 1305 , motie-Verhoeven over een Europese Commissie met minder Commissarissen	Debat over de informele Europese Top van 23 februari 2018	In behandeling
16-05-2018	21 501-20, nr. 1331 (gewijzigde), motie-Buitenveldt/Asscher over koppeling van de uitkering van Europees geld aan het respect voor de rechtstaat	Debat over de informele Europese Top van 17 mei 2018	In behandeling
18-05-2018	21 501-20, nr. 1335 (gewijzigde), motie-Asscher/Buitenveldt over dat lidstaten daar waar relevant nog EU-subsidies kunnen ontvangen als zij democratie en rechtsstaat in woord en daad verdedigen en corruptie tegengaan	Debat over de informele Europese Top van 17 mei 2018	In behandeling
28-03-2018	21 501-20, nr. 1314 , motie-Omtzigt over het agenderen van het initiatief over transparantie	Debat over de informele Europese Top van 20 maart 2018	Aan voldaan per brief d.d. 30 maart 2018
21-02-2018	32 623, nr. 197 , motie-Van Helvert/Ten Broeke/Sjoerdsmo/Voordewind over de veroordeling van de Turkse aanval op Afrin	Debat over de Turkse aanval op Syrië d.d. 15 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 14 maart 2018
21-11-2017	34 775-V, nr. 16 , motie-Ten Broeke c.s. over de ombuiging van het Nederlandse Fonds voor Regionale Partnerschappen (NFRP)-budget	Vaststelling Begrotingsstaat BuZa 2018	Aan voldaan per brief d.d. 9 juli 2018

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
21-11-2017	34 775-V, nr. 20 , motie-Van Helvert c.s. over de bestrijding van ISIS	Vaststelling Begrotingsstaat BuZa 2018	Aan voldaan per brief d.d. 13 april 2018
21-11-2017	34 775-V, nr. 22 (gewijzigde), motie-Karabulut c.s. over de oorlog in Jemen als prioriteit	Vaststelling Begrotingsstaat BuZa 2018	Aan voldaan per brieven d.d. 19 december 2017 en 9 april 2018
21-11-2017	34 775-V, nr. 24 , motie-Karabulut/Van Ojik over de vrijlating van de voorzitter van Amnesty International in Turkije	Vaststelling Begrotingsstaat BuZa 2018	In behandeling
21-11-2017	34 775-V, nr. 26 , motie-Sjoerdsma c.s. over een noodfonds voor journalisten	Vaststelling Begrotingsstaat BuZa 2018	In behandeling
21-11-2017	34 775-V, nr. 29 , motie-Voordewind c.s. over de inzet voor de godsdienstvrijheid	Vaststelling Begrotingsstaat BuZa 2018	In behandeling
21-11-2017	34 775-V, nr. 31 , motie-Kuzu over de Oeigoeren in China	Vaststelling Begrotingsstaat BuZa 2018	Aan voldaan per brief d.d. 11 december 2017
21-11-2017	34 775-V, nr. 23 (gewijzigde), motie-Karabulut c.s. over eerlijke processen tegen demonstranten	Vaststelling Begrotingsstaat BuZa 2018	Aan voldaan per brief d.d. 22 januari 2018
23-02-2018	34 775-V, nr. 56 , motie-Voordewind c.s. over erkenning van de Armeense genocide	VAO Advies inzake gebruik door politici van term genocide d.d. 22 februari 2018	Het kabinet neemt nota van de uitspraak van de Kamer
23-02-2018	34 775-V, nr. 57 , motie-Voordewind c.s. over de herdenking van de Armeense genocide in Jerevan	VAO Advies inzake gebruik door politici van term genocide d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 17 april 2018
23-02-2018	34 775-V, nr. 60 , motie-Karabulut/Ploumen over van genocide verdachte ISIS-strijders vervolgen	VAO Advies inzake gebruik door politici van term genocide d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 13 april 2018
23-02-2018	34 775-V, nr. 63 , motie-Van Helvert c.s. over het onderzoeksteam naar de misdrijven van ISIS in Irak	VAO Advies inzake gebruik door politici van term genocide d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 13 april 2018
15-05-2018	34 899, nr. 3 (gewijzigde), motie-Paternotte/Amhaouch over een versterkt verdragennetwerk	VSO Verdrag inzake luchtdiensten tussen regering Koninkrijk der Nederlanden, ten behoeve van Curacao, Qatar, Colombo d.d. 6 december 2017 – Stemmingen d.d. 15 mei 2018	In behandeling
13-12-2017	21 501-20, nr. 1265 , motie-Verhoeven/Groothuizen over het EU-monitoringsmechanisme voor de Libische kustwacht	Debat over de Europese Top d.d. 14 en 15 december 2017	Aan voldaan per brief d.d. 20 december 2017
13-12-2017	21 501-20, nr. 1266 , motie-Ploumen/Asscher over de Europese coalitie tegen sociale dumping	Debat over de Europese Top d.d. 14 en 15 december 2017	Aan voldaan per brief d.d. 23 februari 2018
13-12-2017	21 501-20, nr. 1267 , motie-Ploumen c.s. over de belastingtarieven voor bedrijven	Debat over de Europese Top d.d. 14 en 15 december 2017	Aan voldaan per brief MinFin d.d. 23 februari 2018
13-12-2017	21 501-20, nr. 1268 , motie-Van Haersma Buma c.s. over geen benadering door een specifieke lichte regeling	Debat over de Europese Top d.d. 14 en 15 december 2017	In behandeling
06-07-2018	21 501-20, nr. 1351 , motie-Omtzigt c.s. over de draaiboeken voor het no-deal scenario	Notaoverleg Europese Raad d.d. 4 juli 2018	In behandeling
03-04-2018	22 112, nr. 2529 , gewijzigde motie-Omtzigt over de Magnitsky-wet	Notaoverleg over de Staat van de EU en het werkprogramma van de Europese Commissie d.d. 26 maart 2018	In behandeling

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
03-04-2018	22 112, nr. 2516 , motie-Asscher/Van Ojik over belastbaarheid van internetgiganten	Notaoverleg over de Staat van de EU en het werkprogramma van de Europese Commissie d.d. 26 maart 2018	In behandeling
03-04-2018	22 112, nr. 2517 , motie-Van der Graaf c.s. over een peerreview voor rechtsstatelijkheid binnen de EU	Notaoverleg over de Staat van de EU en het werkprogramma van de Europese Commissie d.d. 26 maart 2018	In behandeling
03-04-2018	22 112, nr. 2520 , motie-Bisschop over het politieke karakter van de Europese Commissie	Notaoverleg over de Staat van de EU en het werkprogramma van de Europese Commissie d.d. 26 maart 2018	In behandeling
22-12-2017	22 831, nr. 132 , motie-Sjoerdsma/Azmani over sluiten van de Eritrese Ambassade	VSO De Hoorn van Afrika d.d. 20 december 2017	Aan voldaan per brief d.d. 17 januari 2018
22-12-2017	22 831, nr. 133 , motie-Karabulut/Van Ojik over een verbod op de diaspora belasting	VSO Hoorn van Afrika d.d. 20 december 2017	In behandeling
05-06-2018	23 432, nr. 455 , motie-Karabulut over de rechten van Palestijnse minderjarige gevangenen	VAO Midden Oosten Vredesproces d.d. 31 mei 2018	Aan voldaan per brief d.d. 16 juli 2018
05-06-2018	23 432, nr. 460 , motie-Kuzu over het behoud van de tweestatenoplossing	VAO Midden Oosten Vredesproces d.d. 31 mei 2018	In behandeling
12-06-2018	23 432, nr. 468 . Motie-Van der Staaij c.s. over heldere afspraken met Iran over nucleaire non-proliferatie	Debat terugtrekken van de VS uit het nucleaire akkoord met Iran d.d. 6 juni 2018	In behandeling
22-12-2017	27 925, nr. 622 , gewijzigde motie-Sjoerdsma c.s. over rapporteren over militaire wapeninzet	Debat verlenging Nederlandse bijdrage aan de internationale strijd tegen ISIS d.d. 20 december 2017	Aan voldaan per brief d.d. 13 april 2018
22-12-2017	27 925, nr. 623 , motie-Voordewind/Van Helvert over kwetsbare minderheden in Irak	Debat verlenging Nederlandse bijdrage aan de internationale strijd tegen ISIS d.d. 20 december 2017	In behandeling
06-07-2018	28 676, nr. 294 , motie-Van Helvert c.s. over de Turkse toenadering tot Rusland en de aanschaf van de S-400 aan de orde te stellen	VAO NAVO d.d. 5 juli 2018	In behandeling
05-06-2018	29 614, nr. 82 , motie-Sjoerdsma/Segers over een nieuw onafhankelijk onderzoek naar buitenlandse financiering	Debat buitenlandse financiering van moskeeën d.d. 30 mei 2018	In behandeling
05-06-2018	29 614, nr. 86 , motie-Becker over een centraal informatiepunt	Debat buitenlandse financiering van moskeeën d.d. 30 mei 2018	In behandeling
05-06-2018	29 614, nr. 99 , motie-Karabulut/Segers over delen van informatie over buitenlandse financiering	Debat buitenlandse financiering van moskeeën d.d. 30 mei 2018	In behandeling
21-06-2018	30 573, nr. 141 , motie-Van Ojik over plannen toetsen aan het VN-vluchtelingenverdrag, het VN verdrag inzake Zeerecht en Europese richtlijnen	Debat Informele Top van 24 juni 2018 d.d. 21 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 2 juli 2018
21-06-2018	30 573, nr. 143 , motie-Asscher/Pechtold over bescherming van vluchtelingen in overeenstemming met relevante internationale standaarden	Debat Informele Top van 24 juni 2018 d.d. 21 juni 2018	In behandeling
21-06-2018	30 753, nr. 144 , motie-Jasper van Dijk/Leijten over migratie-overeenkomsten ter instemming voorleggen aan de Kamer	Debat Informele Top van 24 juni 2018 d.d. 21 juni 2018	In behandeling

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
21-06-2018	30 573, nr. 149 , gewijzigde motie-Jasper van Dijk/Leijten over het politiek akkoord tussen Duitsland en Frankrijk	Debat Informele Top van 24 juni 2018 d.d. 21 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 27 juni 2018
25-04-2018	32 623, nr. 204 , motie-Karabulut/Van Ojik over communicatieapparatuur uit Nederland in tanks van Saudi-Arabië	VAO Jemen d.d. 18 april 2018	Deels aan voldaan met brief d.d. 1 juni 2018
25-04-2018	32 623, nr. 205 , gewijzigde motie-Sjoerdsma over een kritische houding aannemen tegenover Iran en Saudi-Arabië	VAO Jemen d.d. 18 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 15 juni 2018
25-04-2018	32 623, nr. 206 , motie-Becker/Van Helvert over zo snel mogelijk dekken van het tekort door andere landen	VAO Jemen d.d. 18 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 15 juni 2018
25-04-2018	32 623, nr. 207 , gewijzigde motie-Van Ojik/Karabulut over opschorten van wapenleverenties aan Saudi-Arabië	VAO Jemen d.d. 18 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 17 mei 2018
25-04-2018	32 623, nr. 208 , motie-Kuzu over de toegang tot hulpgoederen in Jemen	VAO Jemen d.d. 18 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 15 juni 2018
21-02-2018	32 623, nr. 193 , motie Voordewind/Ten Broeke/Van Helvert/Sjoerdsma over de erkenning van genocide door ISIS-strijders	Debat Turkse aanval op Syrië d.d. 15 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 13 april 2018
21-02-2018	32 623, nr. 196 , motie-Van Ojik/Ploumen over de verbetering van de situatie in Syrië	Debat Turkse aanval op Syrië d.d. 15 februari 2018	In behandeling
14-06-2018	32 735, nr. 191 , gewijzigde motie-Karabulut c.s. over directe vrijlating van parlementariërs die ten onrechte gevangen zijn gezet	AO RAZ van 26 juni 2018 d.d. 21 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 29 juni 2018
06-07-2018	32 735, nr. 200 , motie-Ploumen over een VN-missie in Myanmar	AO Myanmar d.d. 27 juni 2018	In behandeling
06-07-2018	32 735, nr. 201 , motie-Sjoerdsma c.s. over pleiten voor uitbreiding van de EU-sanctielijst	AO Myanmar d.d. 27 juni 2018	In behandeling
22-05-2018	33 694, nr. 13 , motie-Voordewind c.s. over het bevorderen van godsdienstvrijheid	Notaoverleg Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie 2018–2022 d.d. 15 mei 2018	In behandeling
22-05-2018	33 694, nr. 15 , motie-Sjoerdsma c.s. over het bevorderen van nucleaire ontwapening	Notaoverleg Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie 2018–2022 d.d. 15 mei 2018	Aan voldaan per brief d.d. 21 juni 2018
22-05-2018	33 694, nr. 16 , motie-Becker c.s. over de toenemende invloed van China	Notaoverleg Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie 2018–2022 d.d. 15 mei 2018	In behandeling
05-06-2018	33 997, nr. 119 , motie-Ten Broeke c.s. over de staatsaansprakelijkheid van de Russische Federatie voor het neerhalen van vlucht MH17	Debat over Staatsaansprakelijkheid van Rusland inzake MH17 d.d. 1 juni 2018	In behandeling
03-11-2017	34 775, nr. 44 , motie Van der Staaij om in VN-verband actief stelling te nemen tegen lidstaten in VN-organisaties, die disproportioneel agenderen tegen Israël	Nota over toestand van 's Rijks Financiën d.d. 2 november 2017	Aan voldaan per brief d.d. 15 november 2017
18-04-2018	34 775-V, nr. 18 , gewijzigde motie-Van Ojik over dezelfde voorwaarden voor gasleidingen buiten de EU als voor gasleidingen tussen lidstaten	Vaststelling Begrotingsstaat BuZa (V) voor 2018. Stemmingen d.d. 17 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 1 juni 2018

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
26-06-2018	34 884, nr. 4 , motie-Leijten/Stoffer over versterking van de rol van nationale parlementen	Notaoverleg Initiatiefnota «De lidstaten weer aan het roer» d.d. 21 juni 2018	In behandeling
25-04-2018	34 899, nr. 4 , motie-Remco Dijkstra over geen oneerlijke concurrentie	VSO Verdrag inzake luchtdiensten tussen regering Koninkrijk der Nederlanden, ten behoeve van Curacao, Qatar, Colombo d.d. 6 december 2017 – Stemmingen d.d. 24 april 2018	In behandeling (bij MinlenW)
25-04-2018	34 899, nr. 5 , motie-Graus c.s. over onderzoek naar oneerlijke concurrentie	VSO Verdrag inzake luchtdiensten tussen regering Koninkrijk der Nederlanden, ten behoeve van Curacao, Qatar, Colombo d.d. 6 december 2017 – Stemmingen d.d. 24 april 2018	In behandeling (bij MinlenW)
25-04-2018	34 899, nr. 6 , motie-Graus/Remco Dijkstra over voorkomen van marktverstoring en concurrentievervalsing	VSO Verdrag inzake luchtdiensten tussen regering Koninkrijk der Nederlanden, ten behoeve van Curacao, Qatar, Colombo d.d. 6 december 2017 – Stemmingen d.d. 24 april 2018	In behandeling (bij MinlenW)
10-10-2017	26 614, nr. 64 , gewijzigde motie-Jasper van Dijk over een overzicht van geldstromen van de Golfstaten naar Nederlandse religieuze organisaties	Dertigleden debat over Financiering Moskeeën d.d. 5 oktober 2017	Aan voldaan per brief d.d. 19 juni 2018
10-10-2017	22 054, nr. 290 , motie-Kuzu over de noodzaak van een wapenembargo tegen Myanmar	VAO Wapenexportbeleid d.d. 5 oktober 2017	In behandeling

Toezeggingen Minister van Buitenlandse Zaken

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
15-12-2017	De Minister zal brief over ratificatie van het VN-verdrag tot afschaffing van kernwapens in afschrift aan Eerste Kamer zenden	Algemene Politieke Beschouwingen Eerste Kamer d.d. 4 en 5 december 2017	Aan voldaan per brief d.d. 18 december 2017
15-12-2017	De Minister zegt toe de financiering van de OVSE en Raad van Europa te bezien en daarover te rapporteren in de reguliere rapportages	Algemene Politieke Beschouwingen Eerste Kamer d.d. 4 en 5 december 2017	In behandeling
06-07-2018	De Minister zegt toe de Eerste Kamer te informeren over Nederlandse inzet voor transparantieagenda	Algemene Europese Beschouwingen Eerste Kamer d.d. 10 april 2018	In behandeling
06-07-2018	De Minister zal de Eerste Kamer informeren over de stand van zaken en juridische analyse van de toetreding van de EU tot het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)	Algemene Europese Beschouwingen Eerste Kamer d.d. 10 april 2018	In behandeling
06-07-2018	De Minister zal via Kopenhagenverklaring landen oproepen tot extra bijdragen aan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM)	Algemene Europese Beschouwingen Eerste Kamer d.d. 10 april 2018	In behandeling
23-02-2018	De Minister zegt Kamerbrief toe over criteria toepassing art. 100 procedure bij kleine bijdragen aan missies, zoals de Nederlandse bijdrage aan de UNMISS-missie in Zuid-Soedan	AO RBZ d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 26 februari 2018

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
23-02-2018	De Minister sondeert tijdens de RBZ bij zijn Duitse collega naar de berichten over samenwerking tussen Duitsland en Turkije bij bouw van tanks	AO RBZ d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 6 maart 2018
23-02-2018	De Minister zal de Kamer informatie sturen over uitkomst van besprekingen met Marokkaanse autoriteiten over behandeling arrestanten	AO RBZ d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 21 juni 2018
23-02-2018	De Minister stuurt brief over onderbouwing door Turkije van beroep op artikel 51 VN ter verdediging van inval in Noord-Syrië	AO RBZ d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 14 maart 2018
23-02-2018	De Minister zal de Kamer ter informatie het met Saudi-Arabië afgesloten Memorandum of Understanding toesturen	AO RBZ d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 22 maart 2018
06-09-2017	De Minister zegt toe dat de art. 100 brief over strijd tegen ISIS ook informatie bevat over de wijze van inzet van F16s in Syrië in relatie tot effecten voor Assad regime	AO RBZ/Gymnich d.d. 5 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 11 september 2017
06-09-2017	De Minister zal de Kamer informeren over EU-mensenrechtenbeleid ten aanzien van natuurbeschermers	AO RBZ/Gymnich d.d. 5 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 15 september 2017
15-03-2018	De Minister zal nagaan hoe/wanneer het COSAC-rapport geagendeerde kan worden met het oog op besprekking in een Europese Raad	AO RAZ d.d. 15 maart 2018	Aan voldaan per brief d.d. 23 maart 2018
27-10-2017	De Minister zegt toe dat het nieuwe Kabinet de Kamer zal informeren over de mogelijkheid en de timing van eventuele sancties	AO Myanmar d.d. 25 oktober 2017	Aan voldaan per brief d.d. 17 november 2017
27-10-2017	De Minister zal een overzicht sturen van de bijdragen die verschillende landen leveren	AO Myanmar d.d. 25 oktober 2017	Aan voldaan per brief d.d. 3 november 2017
27-10-2017	De Minister zegt toe dat er met Oekraïne overleg zal zijn over de vraag of er wapenleveranties plaatsvinden	AO Myanmar d.d. 25 oktober 2017	Aan voldaan per brief d.d. 20 december 2017
27-10-2017	De Minister zegt toe dat er nagekeken zal worden of Nederlandse wapens doorgeleverd zijn via India	AO Myanmar d.d. 25 oktober 2017	Aan voldaan per brief d.d. 20 december 2017
27-10-2017	De Minister zegt toe dat er zal worden nagegaan of andere (EU-) landen nog militaire contacten hebben	AO Myanmar d.d. 25 oktober 2017	Aan voldaan per brief d.d. 1 december 2017
29-09-2017	De Minister zal de Kamer informeren zodra er informatie beschikbaar is over redenen voor afwijzing Nederlandse Ambassadeur	AO Suriname d.d. 13 september 2017	In behandeling
29-09-2017	De Minister zegt toe de Kamer op de hoogte te houden van overdracht archieven Buitenlandse Zaken	AO Suriname d.d. 13 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 30 januari 2018
27-02-2018	De Minister zal Kamerbrief sturen over hoe de in Syrië en Irak gevangen genomen Nederlandse IS strijders in Nederland vervolgd kunnen worden	AO «gebruik term Genocide door politici d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 13 april 2018

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
26-01-2018	De Minister zal de Kamer informeren, nadat informatie is verkregen van de Europese Commissie, over de (controle op) besteding van Europese gelden die via de Turkse overheid lopen	AO Brexit en evaluatie instrument pretoetredingssteun d.d. 24 januari 2018	In behandeling
01-06-2018	De Minister zal Kamer informeren over mogelijkheden tot aanvullend onderzoek naar rol Oekraïne bij het neerhalen van vlucht MH17	Plenair debat MH17-verdrag d.d. 31 mei 2018	In behandeling
15-12-2017	De Minister zal Kamer informeren over resultaten van onderzoek naar misstanden in het zogenaamde AJACS-programma, naar aanleiding van de aantijgingen in het BBC-programma «Panorama»	AO IS d.d. 14 december 2017	In behandeling
13-04-2018	De Minister stuurt Kamerbrief inzake Nederlandse inzet Track II in Jemen	AO Jemen d.d. 12 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 25 juni 2018
02-07-2018	De Minister stuurt Kamerbrief met informatie over een volmacht voor vastgoed	Wetgevingsoverleg d.d. 21 juni 2018	In behandeling
02-07-2018	De Minister stuurt de Kamer informatie over maatregelen om de informatieveiliging te verbeteren	Wetgevingsoverleg d.d. 21 juni 2018	In behandeling
27-06-2018	De Minister zal schriftelijk informeren over vraag over de oefening/trainingsactie in Vught	AO RBZ d.d. 20 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 26 juni 2018
02-07-2018	De Minister stuurt Kamerbrief met informatie over de voor de Westelijke Sahara geldende tarieven	AO Marokko d.d. 28 juni 2018	In behandeling
02-07-2018	De Minister zegt toe dat Nederland bij de Europese Commissie zal aandringen om economische instrumenten vooral in te zetten op achtergebleven gebieden	AO Marokko d.d. 28 juni 2018	In behandeling
02-07-2018	De Minister zegt toe dat de consulaire afdeling van de ambassade ook bij piekbelasting adequaat zal worden bemenst	AO Marokko d.d. 28 juni 2018	In behandeling
02-07-2018	De Minister zegt toe dat ook in hoger beroep de Nederlandse Ambassade de (Rif) processen zal bijwonen	AO Marokko d.d. 28 juni 2018	In behandeling
02-07-2018	De Minister zal na ontvangst onderbouwing vonnis een schriftelijke appreciatie daarvan aan de Kamer aanbieden	AO Marokko d.d. 28 juni 2018	In behandeling
08-11-2017	De Minister zegt toe dat de Kamer zo vroeg mogelijk zal worden betrokken bij de voorbereidingen van de Europese toppen genoemd in de Leader's Agenda	AO RAZ d.d. 7 november 2017	In behandeling
15-09-2017	De Minister zegt toe dat individuele voorstellen die voortvloeien uit de State of the Union of uit de «Letter of Intent» voor het Commissie-werkprogramma t.z.t. voorzien van kabinetappreciatie aan de Kamer zullen worden voorgelegd	AO RAZ d.d. 13 september 2017	Aan voldaan conform staand beleid

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
22-11-2017	De Minister zal de Kamer nader informeren over de casus van de Israëlische supermarktketen «Shufersal», in illegale nederzettingen en steun heeft gekregen van de Nederlandse overheid voor zijn Hollandse Maand	Begrotingsbehandeling BZ	Aan voldaan per brief d.d. 4 december 2017
15-09-2017	De Minister zal de Kamer informeren over de bezoldiging van de heer Bos als pleitbezorger voor het Europees Geneesmiddelen agentschap (EMA) in Nederland	AO RAZ d.d. 13 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 2 oktober 2017
13-09-2017	De Minister zal de visie van de regering op de postmissiebeoordeling Uruzgan zo spoedig mogelijk aan de Kamer doen toekomen	AO Evaluatie Ned. bijdrage aan missies en operaties in 2016 d.d. 12 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 14 september 2017
13-09-2017	De Minister stuurt een Kamerbrief zo snel mogelijk en indien mogelijk voor het VAO, over de berichten over de aankoop van raketsystemen door Turkije van Rusland	AO Wapenexportbeleid d.d. 12 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 26 september 2017
15-12-2017	De Minister (en de Minister van Defensie) zullen de Kamer informeren bij eventuele wijziging volkenrechtelijk mandaat voor acties boven Syrië	AO IS d.d. 14 december 2017	In behandeling
15-12-2017	De Minister (en de Minister van Defensie) zullen de Kamer informeren wanneer fase 4 in de strijd tegen IS ingaat	AO IS d.d. 14 december 2017	In behandeling
06-10-2017	De Minister zal in het verslag van de VN Mensenrechtenraad de laatste stand van zaken geven met betrekking tot de mensenrechtsituatie in Venezuela	AO Venezuela d.d. 5 oktober 2017	Aan voldaan per brief d.d. 25 oktober 2017
08-09-2017	De Minister zal in een nadere brief ingaan op de juridische mogelijkheden om staten aansprakelijk te stellen	Plenair over het besluit vervolgings-mechanisme MH17 d.d. 6 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 9 maart 2018
27-06-2018	De Minister zal na zomer 2018 de Kamer informeren over voortgang Israëlisch onderzoek naar geweld in de Gazastrook	AO RBZ d.d. 20 juni 2018	In behandeling
20-06-2018	De Minister stuurt Kamer voor het Eurasia Partnership Foundation (EPF) een BNC-fiche toe (binnen 5 weken vanaf 20 juni 2018)	AO RBZ d.d. 20 juni 2018	In behandeling
08-06-2018	De Minister zal de Kamer schriftelijk informeren of Europese oproep tot onmiddellijke vrijlating van Turkse presidentskandidaat e.a. parlementsleden opportuun danwel kansrijk is	AO Turkije d.d. 6 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 13 juni 2018
21-06-2018	De Minister stuurt Kamerbrief over hoeveelheid IPA-fondsen die de landen van Westelijke Balkan tot dusver hebben ontvangen per land	AO/VAO RAZ/Westelijke Balkan d.d. 21 juni 2018	In behandeling
30-05-2018	De Minister zal de Kamer informeren of hulpbijdragen voldoende worden gehonoreerd	AO Venezuela d.d. 30 mei 2018	Aan voldaan per brief d.d. 18 juli 2018
20-04-2018	De Minister zal de Kamer informeren over de NAVO-missie in Irak, op een daartoe gelegen moment	AO NAVO d.d. 19 april 2018	In behandeling

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
18-05-2018	De Minister stuurt Kamerbrief toe in 2019 met een update van de Arctische Strategie (2016–2020) met aandacht voor flow security	Notaoverleg GBVS d.d. 15 mei 2018	In behandeling
18-05-2018	De Minister zal de Kamer een notitie sturen over samenhangend beleid ten aanzien van China	Notaoverleg GBVS d.d. 15 mei	In behandeling
18-05-2018	De Minister zal de Kamer informeren over voortgang ten aanzien van een mogelijke Magnitsky-wet	Notaoverleg GBVS d.d. 15 mei 2018	Aan voldaan per brief d.d. 5 juli 2018
18-05-2018	De Minister zal voor de zomer een Kamerbrief over het postennet sturen	Notaoverleg GBVS d.d. 15 mei 2018	Aan voldaan per brief d.d. 2 juli 2018
11-04-2018	De Minister zegt toe Turkije aan te spreken op de toegang voor humanitaire hulp aan vluchtelingen in Afrin	AO RBZ d.d. 11 april 2018	In behandeling
11-04-2018	De Minister zal de Kamer informeren over de uitvoering van motie ten aanzien van Magnitsky-sancties	AO RBZ d.d. 11 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 5 juli 2018
11-04-2018	De Minister zegt toe dat Nederland in Europees verband bondgenoten zal zoeken voor de Europese Magnitsky-wetgeving en de Kamer hierover informeren	AO RBZ d.d. 11 april 2018	In behandeling
06-06-2018	De Minister zal beoordeling visumliberalisatie-criteria van de Europese Commissie met de Kamer delen zodra beschikbaar en de Kamer informeren bij elke vervolgstap	AO Turkije d.d. 6 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 13 juni 2018
13-04-2018	De Minister stuurt een Kamerbrief over verlenging van (bestaande) EU-sancties tegen Iran op 12 april jl.	AO Jemen d.d. 12 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 16 april 2018
31-05-2018	De Minister zegt toe om consulaire problemen van Venezolanen in Nederland aan te kaarten bij de Venezolaanse autoriteiten	AO Venezuela d.d. 30 mei 2018	Aan voldaan per brief d.d. 18 juni 2018
19-04-2018	De Minister zal de Kamer een overzicht sturen van mensenrechtenorganisaties die door Nederland gesteund worden	AO MOVP d.d. 19 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 30 mei 2018
20-06-2018	De Minister stuurt de Kamer in juli een brief over de trans-Atlantische relaties	AO RBZ d.d. 22 mei 2018 – herhaald in AO RBZ d.d. 20 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 10 juli 2018
06-06-2018	De Minister zegt toe om de ontwikkeling van de militaire capaciteit van China mee te nemen in de China-strategie	AO Wapenexportbeleid d.d. 6 juni 2018	In behandeling
12-04-2018	De Minister zal de oproep van het belang van tijdige toezending van BNC-fiches aan Kamer doorgeleiden naar alle ministeries	AO Informatievoorziening d.d. 12 april 2018	In behandeling
12-04-2018	De Minister zegt toe een vertrouwelijke technische briefing te organiseren over het Europese krachtenveld met betrekking tot transparantie	AO Informatievoorziening d.d. 12 april 2018	Aan voldaan middels technische briefing op 14 juni 2018
31-05-2018	De Minister zal in een Kamerbrief opheldering geven over wanneer de eerste informatie van Koeweit werd ontvangen	Debat Buitenlandse Financiering Moskeeën d.d. 30 mei 2018	Aan voldaan per brief d.d. 19 juni 2018
20-06-2018	De Minister zegt toe om in verslag RBZ d.d. 25 juni verslag te doen van zijn gesprek met Iraanse vicepresident	AO RBZ d.d. 25 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 26 juni 2018

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
15-09-2017	De Minister zegt toe om in de geannoteerde agenda voor de Europese Raad d.d. 19 en 20 oktober 2017 de Kamer te informeren over stand van zaken onderhandelingen over de positie van EU-burgers in het VK	AO RAZ d.d. 13 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 9 oktober 2017
13-09-2017	De Minister zegt toe om in de volgende evaluatie meer visuals (infographics) op te nemen	AO Evaluatie Nederlandse bijdrage aan missies en operaties in 2016 d.d. 12 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 8 mei 2018
02-07-2018	De Minister zegt toe in reeds eerder toegezegde brief over consulaire bijstand ook aandacht te geven aan de reisadviezen	AO Marokko d.d. 28 juni 2018	In behandeling
02-07-2018	De Minister zegt toe om in de geannoteerde agenda RBZ ook de Nederlandse standpuntbepaling op te nemen ten aanzien van het Commissievoorstel voor aanpassing EU-Marokko Landbouwakkoord	AO Marokko d.d. 28 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 7 juli 2018
02-07-2018	De Minister zegt toe om in het najaar een Kamerbrief te sturen over de invulling van de 30 miljoen en daar nader op in te gaan	Wetgevingsoverleg d.d. 21 juni 2018	In behandeling
02-07-2018	De Minister zal in overleg met MinBZK na het zomerreces een Kamerbrief sturen met mogelijkheden voor wat in de motie Sjoerdsma nr. 11 wordt gevraagd	Wetgevingsoverleg d.d. 21 juni 2018	In behandeling
20-06-2018	De Minister zal in september 2018 terugkomen op het voorstel van het lid Ploumen inzake thematische gerichte sancties tegen personen die zich schuldig hebben gemaakt aan seksueel geweld (in conflictsituaties)	AO RBZ d.d. 26 juni 2018	In behandeling
23-02-2018	De Minister zegt toe om in het verslag van de RBZ antwoord te geven op de vragen over de procedure rondom het aannemen van conclusies door de Raad over Myanmar	AO RBZ d.d. 22 februari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 6 maart 2018
20-06-2018	De Minister zegt toe om met EU collega's aan te dringen bij de Nicaraaguaanse regering op hervatting van de besprekking met de oppositie	AO RBZ d.d. 20 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 26 juni 2018
16-05-2018	De Minister zal de mogelijkheden bespreken met Egypte om de grens met Gaza open te stellen	AO MOVP d.d. 16 mei 2018	In behandeling
12-04-2018	De Minister zal met het Oostenrijks EU-Voorzitterschap bespreken of de agenda's van de trilogen gepubliceerd kunnen worden	AO Informatievoorziening d.d. 12 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 20 april 2018 en 9 mei 2018
12-04-2018	De Minister zal navragen wanneer het Bulgaars EU-Voorzitterschap de aanbevelingen van de Europese Ombudsman zal gaan agenderen	AO Informatievoorziening d.d. 12 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 18 mei 2018
12-04-2018	De Minister zal terugkomen met nadere beantwoording op de reeds gestelde schriftelijke vragen als het gaat om de tijdverdeling tussen Minister en de Kamers bij de implementatie van regelgeving	AO Informatievoorziening d.d. 12 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 25 mei 2018

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
12-04-2018	De Minister zal voor de zomer, na overleg met zijn collega's, de Kamer per brief informeren over de mogelijkheden tot tussentijdse rapportages (d.w.z. niet beperkt tot enkele prioritaire dossiers)	AO Informatievoorziening d.d. 12 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 18 juli 2018
12-04-2018	De Minister zegt toe, in overleg met collega's, de vindbaarheid van documenten in het «Delegates Portal» makkelijker te maken	AO Informatievoorziening d.d. 12 april 2018	In behandeling
21-06-2018	De Minister zal nader kijken naar de invoering van een Europese memorie van toelichting op Europese wetgeving indien er een Europese verdragswijziging voorligt	Notaoverleg Initiatiefnota van het lid Bisschop «De lidstaten weer aan het roer» d.d. 21 juni 2018	In behandeling
30-05-2018	De Minister zal ontvangen informatie van Saoedi-Arabië en Koeweit openbaar met de Kamer delen	Debat Buitenlandse Financiering Moskeeën d.d. 30 mei 2018	Aan voldaan per brief d.d. 19 juni 2018
02-07-2018	De Minister zal helder maken in volgende rapportage over bezoeken aan gedetineerden hoeveel geld is uitgegeven en wat het verschil is tussen bestede en beschikbaar gestelde subsidies	Wetgevingsoverleg d.d. 21 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 19 juli 2018
02-07-2018	De Minister zal rond Prinsjesdag schriftelijk terugkomen op het voorstel voor het opstellen van een witboek	Wetgevingsoverleg d.d. 21 juni 2018	In behandeling
29-09-2017	De Minister zal proactief de visumplicht Suriname bespreken met Europese Commissie; behoudens eigen verantwoordelijkheid van deze Surinaamse regering in deze	AO Suriname d.d. 13 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 29 januari 2018
29-09-2017	De Minister zegt toe om twinningsprojecten te bezien op verdeling tussen stad en platteland	AO Suriname d.d. 13 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 29 januari 2018
29-09-2017	De Minister zal de vragen over de AOW- kwestie doorgeleiden aan MinSZW	AO Suriname d.d. 13 september 2017	Aan voldaan per brief SZW d.d. 5 oktober 2017
29-09-2017	De Minister zal de vragen over gezinsherening schriftelijk beantwoorden	AO Suriname d.d. 13 september 2017	Aan voldaan per brief J&V d.d. 5 oktober 2017
29-09-2017	De Minister zal vragen doorgeleiden aan MinSZW, o.a. vragen over AOW-kwestie, en deze zal in afschrift aan VKC BZ worden verzonden	AO Suriname d.d. 13 september 2017	Aan voldaan per brief SZW d.d. 5 oktober 2017
29-09-2017	De Minister zal schriftelijke informatie over mogelijke multilaterale steun aan de Kamer toesturen	AO Suriname d.d. 13 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 29 januari 2018
26-01-2018	De Minister zal terugkomen op de implicaties van de Brexit voor de verdragen van de EU in de vertaling naar het uittredingsakkoord en de nieuwe relatie met het VK	AO Brexit d.d. 24 januari 2018	Aan voldaan per brief d.d. 16 februari 2018
08-11-2017	De Minister zegt toe zich ervoor in te zetten dat de conceptpapers van de Eurocommissaris Oettinger over het MFK openbaar gemaakt worden	AO RAZ d.d. 7 november 2017	Aan voldaan per brief d.d. 16 februari 2018

Datum	Omschrijving	Herkomst	Stand van zaken
24-04-2018	De Minister zal nog deze week een Kamerbrief sturen over welke informatie op moment van onderzoek door Rand beschikbaar was en door onderzoekers is ingezien	Vragenuurtje d.d. 24 april 2018	Aan voldaan per brief d.d. 26 april 2018
15-05-2018	De Minister zal Kamerbrief sturen over concrete bestedingen en resultaten van het Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) Community Policing project in Indonesië	Vragenuurtje d.d. 15 mei 2018	Aan voldaan per brief d.d. 18 juni 2018
06-09-2017	De Minister zal de Kamer op de hoogte houden van ontwikkelingen rondom Noord-Korea inclusief nucleaire capaciteit	AO RBZ/Gymnich d.d. 5 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 15 september 2017
15-12-2017	De Minister zal naleving humanitair oorlogsrecht aankaarten bij VS Secretary of State Tillerson en de Kamer hierover informeren	AO IS d.d. 14 december 2017	Aan voldaan d.m.v. mondelinge beantwoording Minister tijdens plenaire afronding AO ISIS
05-10-2017	De Minister zal dialoog met 4 Golflanden over buitenlandse financiering blijven aangaan, financieringsstromen zo volledig mogelijk in kaart brengen en is bereid deze informatie, waar mogelijk, openbaar en in ieder geval vertrouwelijk met de Kamer te delen	Dertigleden debat Financiering Moskeeën in Nederland d.d. 5 oktober 2017	Aan voldaan per brief d.d. 19 juni 2018
26-09-2017	De Minister zal de Kamer informeren over de vraag of/hoe de Koerdische regio voldoet aan de Montevideo-criteria	Vragenuurtje d.d. 26 september 2017	Aan voldaan per brief d.d. 24 oktober 2017
09-11-2017	De Minister informeert de Kamer bij aanwijzingen voor oneigenlijk gebruik van sociale media door buitenlandse mogendheden	AO RBZ d.d. 9 november 2017	In behandeling
09-11-2017	De Minister informeert de Kamer over het verloop van de besprekingen in de situatie van zowel Spanje als Polen	AO RBZ d.d. 9 november 2017	In behandeling
15-03-2018	De Minister rapporteert Kamer hoe de interne Commissie-procedures zijn wanneer regels worden overtreden die niet in aanmerking komen voor de strafbaarstelling onder Belgisch recht	AO RAZ d.d. 15 maart 2018	In behandeling
14-12-2017	De Minister zal in het verslag van de Europese Raad opnemen hoe zorgen over opvangomstandigheden in Griekenland met Grieken zijn opgebracht	Debat Europese Top 14 en 15 december 2017	Aan voldaan per brief d.d. 20 december 2018
21-06-2018	De Minister zal de Kamer voor het recess informeren over de invulling van de 10 miljoen voor het postennetwerk	Wetgevingsoverleg d.d. 21 juni 2018	Aan voldaan per brief d.d. 2 juli 2018

Bijlage 3: Overzicht subsidies Buitenlandse Zaken

Bedragen x 1.000 euro

Bedragen zijn gebaseerd op de kasramingen per individuele verplichting geregistreerd in het managementinformatiesysteem per 1 juni 2018. De toerekening van de geregistreerde subsidieverplichtingen aan de relevante subsidieregelingen is handmatig tot stand gekomen. Het managementinformatiesysteem registreert geen subsidieregelingen waardoor de koppeling van individuele subsidies aan de van toepassing zijnde subsidieregeling vanuit het managementinformatiesysteem niet mogelijk is. Er wordt een voorbehoud gemaakt om trent de juistheid en volledigheid van de gegevens opgenomen in onderstaand subsidieoverzicht.

Begrotingssar-	Naam subsidieregeling	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink vindplaats)	Vervolgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal)
1.1.	<u>Subsidieregeling BZ 2006</u>	9.901	982	884	535	45	0	0	<u>2017</u>	<u>2022</u>	2022
1.2.	<u>Mensenrechtenfonds 2012-2015</u>	277	138	0	0	0	0	0	<u>2014</u>	<u>2020</u>	2015
1.2.	<u>Mensenrechtenfonds 2017-2020</u>	6.365	4.923	2.852	1.916	100	257	0		<u>2020</u>	2021
1.2.	<u>Mensenrechtenfonds Kleine Activiteiten 2014</u>	3.801	1.777	99	0	0	0	0	<u>2014</u>		2014
1.2.	<u>Mensenrechtenfonds Kleine Activiteiten 2015/2016</u>	964	865	102	20	0	0	0		<u>2020</u>	2016
1.2.	<u>Subsidieregeling BZ 2006</u>	17.168	12.915	10.378	6.956	2.008	0	0	<u>2017</u>	<u>2022</u>	2022
2.1.	<u>Subsidieregeling BZ 2006</u>	1.316	1.305	590	155	17	0	0	<u>2017</u>	<u>2022</u>	2022
2.2.	<u>Subsidieregeling BZ 2006</u>	6.718	4.779	1.795	152	10	0	0	<u>2017</u>	<u>2022</u>	2022
2.3.	<u>Subsidieregeling BZ 2006</u>	111	101	101	48	48	0	0	<u>2017</u>	<u>2022</u>	2022
2.4.	<u>Mine Action en Clustermitmilitie 2016-2020</u>	12.146	8.342	3.227	0	862	0	0		<u>2021</u>	2020
2.4.	<u>Humanitair ontmijnen en clustermitmilitie</u>	2.566	0	0	0	0	0	0	<u>2015</u>	Is hetzelfde beleids-terrein als Mine Action en Cluster-munitie, daar vervolgeva-	2016
2.4.	<u>Subsidieregeling BZ 2006</u>	20.119	12.037	5.075	1.132	150	0	0	<u>2017</u>	<u>2022</u>	2022
2.5.	<u>Matra 2017-2020</u>	2.288	3.261	2.948	918	277	222	0		<u>2021</u>	2020
2.5.	<u>MENA Scholarship Programme 2017-2019</u>	166	897	660	0	0	0	0		<u>2020</u>	2019
2.5.	<u>Subsidieregeling BZ 2006</u>	4.707	1.179	213	0	0	0	0	<u>2017</u>	<u>2022</u>	2022

Begrotingssar-tikel	Naam subsidieregeling	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie (jaartal)
3.4.	Subsidieregeling BZ 2006	278	418	348	348	348	0	0	2017	2022	2022
4.1.	Gedetineerde�enbegeleiding 2015-2016	1.684	1.566	588	181	0	0	0	2019	2016	2019
4.1	Subsidieregeling BZ 2006	25	0	0	0	0	0	0	2017	2022	2022
4.3.	Subsidieregeling BZ 2006	2.428	1.814	1.113	876	207	0	0	2017	2022	2022
4.4.	Subsidieregeling BZ 2006	5.317	3.569	2.291	1.931	432	198	0	2017	2022	2022
7.1.	Subsidieregeling BZ 2006	70	0	0	0	0	0	0	2017	2022	2022
	Totaal	98.415	60.868	33.263	15.168	4.503	677	0			

Bijlage 4: Evaluatie en overig onderzoek

Bijlage evaluatie en overig onderzoek ¹					
		Doelstelling	Titel	Start	Afronding
1	Versterkte internationale rechtsorde, eerbiediging van de mensenrechten en Gastlandbeleid internationale organisaties				
1	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid				
1a	Beleidsdoorlichtingen	1	Beleidsdoorlichting beleidsartikel 1: Versterkte internationale rechtsorde		2022
1b	Ander ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid	1.2	Mensenrechtenbeleid	2021	
b		1.2	Mensenrechtenfonds	2020	
		1.3	NL Gastland ²	2018	
3	Overig onderzoek	1.1	Bevordering internationale rechtsorde (zie ook 2.4)		2022

¹ Alle onderzoeken zijn te vinden op <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/bz/organisatie/beleidsevaluatie/afgeronde-beleidsevaluatieonderzoeken> en <http://www.iob-evaluatie.nl/publicaties>.

² Deze evaluatie betreft het oude artikel 4.5 van de BZ-begroting.

			Doelstelling	Titel	Start	Afronding
2	Veiligheid en stabiliteit					
1	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid					
1a	Beleidsdoorlichtingen	2		Beleidsdoorlichting beleidsartikel 2: Veiligheid en stabilitet		2022
		2.3		Nederlandse inzet op non-proliferatie, wapenbeheersing en exportcontrole van strategische goederen		2018
		2.5		Europees Nabuurschapsbeleid (zie ook 3.2) ¹		2018
1b	Ander ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid	2.1		NL inzet via EU (GVDB) en NAVO		2019
		2.2		Bestrijding Terrorisme		2019
		2.2		Cybersecurity		2020
		2.4		Bevordering internationale rechtsorde (zie ook. 1.1)		2022
		2.5		Shiraka overheidssamenwerking		2019
		2.5		Regio/landenstudie Stabiliteits- fonds en Shiraka		2020
		2.5		MENA beurzenprogramma		2018
		2.5		Matra Oost		2022
3	Overig onderzoek					

¹ Dit is een gecombineerde beleidsdoorlichting van beleidsdoelstelling 2.5 en een deel van 3.2: Europees Nabuurschapsbeleid. Beleidsdoelstelling 3.2 als geheel is geëvalueerd in 2013.

			Doelstelling	Titel	Start	Afronding
3	Effectieve Europese samenwerking					
1	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid					
1a	Beleidsdoorlichtingen	3		Beleidsdoorlichting beleidsartikel 3: Effectieve Europese samen- werking		2021
		3.2		Europees nabuurschapbeleid (zie ook 2.5) ¹		2018
1b	Ander ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid	3.1, 3.4		Coalitievorming & multi-bi diplomatie		2020
		3.2		Matra oost		2022
		3.4		Evaluatie van de verdragsmatige Benelux-samenwerking (Benelux Unie)		2019
3	Overig onderzoek	3.1		Coördinatie Nederlands EU-beleid		2019

		Doeleind	Titel	Start	Afronding
4	Consulaire dienstverlening en uitdragen van Nederlandse waarden				
1	Ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid				
1a	Beleidsdoorlichtingen	4	Beleidsdoorlichting beleidsartikel 4: Consulaire dienstverlening en uitdragen Nederlandse waarden		2019
1b	Ander ex post onderzoek naar doeltreffendheid en doelmatigheid van beleid	4.1, 4.2 4.3 4.3 4.3	Consulaire dienstverlening Prins Claus Fonds Creative twinning programma Culturele diplomatie	2018 2019 2021 2018	
3	Overig onderzoek				

Bijlage 5: Lijst van afkortingen

3W	Wereld Wijd Werken
ACS-landen	Groep van landen uit Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan.
ACOR	Advisory Committee on the Communities» own Resources
ACOTA	Africa Contingency Operations Training & Assistance
ADR	Audit Dienst Rijk
AIV	Adviesraad Internationale Vraagstukken
AP	Aanvullende Post
ASEAN	Associatie van Zuidoost-Aziatische Naties
ATT	Arms Trade Treaty
BBP	Bruto Binnenlands Product
BHOS	Ministerie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
BIV	Budget Internationale Veiligheid
BNI	Bruto Nationaal Inkomen
Brexit	Uittreden van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie
BTW	Omzetbelasting
BTWC	Biologisch en Toxische Wapens Verdrag
BUZA of BZ	Ministerie van Buitenlandse Zaken
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CPB	Centraal Planbureau
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
CSO	Consulaire Service Organisatie
CTBT(O)	Comprehensive Nuclear Test-Ban Treaty (Organization)
DGBEB	Directoraat-Generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen
ECHO	European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EIPA	European Institute of Public Administration
EMB	Eigen Middelen Besluit
EOF	Europees Ontwikkelingsfonds
ESC-verdrag	Economische, Sociale en Culturele rechten verdrag
EU	Europese Unie
EUROSTAT	Het statische bureau van de Europese Unie
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens
EZK	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
FSO	Financiële Service Organisatie
GCTF	Global Counterterrorism Forum
GBVS	Geïntegreerde Buitenland- en Veiligheidsstrategie
GVDB	Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
HNW	Het Nieuwe Werken
IAEA	International Atomic and Energy Agency
ICB	Internationaal Cultuurbeleid
ICC	International Criminal Court
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie

ICCT	International Centre for Counter-Terrorism
IIIM	International, Impartial and Independent Mechanism
IO's	Internationale Organisaties
ISIS	Islamitic State of Iraq and Syria
JBZ	Raad Justitie en Binnenlandse Zaken
LGO	Landen en Gebieden Overzee
LHBTI	Lesbiennes, Homo's, Bi- en Transsekssuelen en Intersekssuelen
MATRA	Maatschappelijke Transformatie
MENA	Midden-Oosten en Noord-Afrika
MFK	Meerjarig Financieel Kader
MICT	Restmechanisme voor Internationale Strafhoven
MINUSMA	United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali
MVV	Machtiging tot Voorlopig Verblijf
NAVO	Noord-Atlantische Verdrags Organisatie
RAZNFRP	Nederlands Fonds voor Regionale Partnerschappen
NGO	Non-Gouvernementele Organisatie
NPDI	Non-proliferation and Disarmament Initiative
NPV	Non-Proliferation Verdrag (189)
ODA	Official Development Assistance (officiële ontwikkelingshulp)
OESO	Organisatie Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OHCHR	Hoge commissaris voor de Rechten van de Mens
OS	Ontwikkelingssamenwerking
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
OPCW	Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons
PACE	Parliamentary Assembly of the Council of Europe
PESCO	Permanent Gestructureerde Samenwerking
POBB	Programma Ondersteuning Buitenlands Beleid
RAL	Reste à Liquider
RAZ	Raad Algemene Zaken
RBZ	Raad Buitenlandse Zaken
RvE	Raad van Europa
SGVN	Secretaris Generaal van de Verenigde Naties
Shiraka	Partnerschappen voor ondersteuning democratische transitie in de Arabische regio
SSO	Shared Service Organisatie
SSR	Security Sector Reform
STL	Speciaal Tribunaal Libanon
V&J	Het Ministerie van Veiligheid en Justitie
VAO	Verslag Algemeen Overleg
VK	Verenigd Koninkrijk
VN	Verenigde Naties
VNVR	Veiligheidsraad van de Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten
WEU	West-Europese Unie

Aangeboden aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal door de Minister van Financiën.

Vervaardiging parlementaire stukken en

begeleiding productieproces

Sdu Uitgevers

afdeling Dataverwerking

e-mail traffic@sdu.nl

Vormgeving omslag en DTP omslag

The Odd Shop, Amsterdam

Uitgave

Ministerie van Financiën